

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد زاهدان

دانشکده حقوق و علوم سیاسی، گروه الهیات
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A.)
گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد
مخدر و روانگردان با میزان گرایش به استفاده از مواد مذکور
(مطالعه موردی: دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان)

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا کیخا

استاد مشاور:

دکتر افسانه مرزیه

پژوهشگر:

مرضیه عسکری

بهار ۹۶

این پایان نامه توسط دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست
جمهوری حمایت مالی شده است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد زاهدان

دانشکده حقوق و علوم سیاسی گروه الهیات

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A»

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان

با میزان گرایش به استفاده از مواد مذکور

(مطالعه موردی: دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان)

تحقیق و نگارش:

مرضیه عسکری

بهار ۱۳۹۶

هیات داوران:

۱- دکتر محمدرضا کیخا

۲- دکتر افسانه مرزیه

۳- دکتر زینب سنجولی

۴- نماینده گروه دکتر سعید شرف الدین طباطبایی

۵- نماینده پژوهشی خانم مهناز نورا

۶- معاون پژوهش و فناوری: دکتر احمد مهربان

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب مرضیه عسکری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد نا پیوسته تخصصی در رشته الهیات که در تاریخ ۹۶/۳/۲۸ از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان : رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر روانگردان با میزان گرایش به استفاده از مواد مذکور (مطالعه موردی: دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان) با کسب نمره ۱۸/۱۰۰ درجه ۱۸/۱۰۰ دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲) این پایان نامه/ رساله قبلاً" برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب ، ثبت اختراع و..... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی دانشجو مرضیه عسکری

تاریخ و امضاء

معاونت پژوهشی و فناوری

به نام خدا

منشور اخلاق و پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاسداشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان و اعضای هیئات علمی واحدهای دانشگاه های آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و فناوری به آن ودوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهندگان و سایر صاحبان حقوق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهشی.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و درنظر داشتن پیسبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی، حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل براءت: التزام به براءت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.

تقدیم به:

سرور و سالار شهیدان، کشتی نجات، به مولایی که تشنه لب به شهادت رسید ولی مشتاقان نور را
سیراب عشق نمود.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ عَلَى الْأَرْوَاحِ الَّتِي حَلَّتْ بِفَنَائِكَ

عَلَيْكُمْ مِنْ جَمِيعَا سَلَامِ اللَّهِ أَبَدًا مَا بَقِيَتْ وَ بَقِيَ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ

وَلَا جَعَلَهُ اللَّهُ آخَرَ الْعَهْدِ مِنْ لِيَارَتِكُمْ

السَّلَامُ عَلَى الْحُسَيْنِ وَ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ عَلَى أَوْلَادِ الْحُسَيْنِ وَ عَلَى أَصْحَابِ الْحُسَيْنِ

و

تقدیم به مادرم که نه تکرار می شود و نه تکراری

و

همسر دلسوزم که نشانه لطف الهی در زندگی من است.

بشکر و قدردانی:

پاس خدای که که سخوران در ستودن او بماند و شمارندگان، شردن نعمتهای او را ندانند و کوشندگان، حق او را گزارش کردن نتوانند و درود بر محمد و خاندان پاکش و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز.

بر خود لازم می دانم از بھاری ستاد مبارزه با مواد مخدر در راستای حیات های مادی و معنوی تقدیر و بشکر نمایم.

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، بازبان قاصر سخنی بگویم و بادست ناتوان چیزی بنگاریم. اما بر حسب وظیفه و از باب «من لم یسکر المنعم من المخلوقین لم یسکر الله عنده مل» از استاد فرهیخته و فرزانه دکتر محمد رضا کجاک در کمال سه صدر، با حسن خلق و فروتنی، راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند.

و همچنین از استاد شایسته و با کالات دکتر افسانه مرزیه که به عنوان مشاور تابه پایان رساندن این پژوهش، از هیچ کجی در این عرصه بر من دریغ ننمودند کمال بشکر و قدردانی را دارم.

باشد که این اندکترین بخشی از زحمات آنان را پاس گوید.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده.....	۱
فصل اول: کلیات تحقیق	۲
۱-۱- مقدمه.....	۳
۲-۱- بیان مسئله.....	۴
۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۵
۴-۱- پیشینه تحقیق.....	۶
۵-۱- اهداف تحقیق.....	۷
۶-۱- سوالات تحقیق.....	۷
۷-۱- فرضیات تحقیق.....	۸
۸-۱- متغیرهای تحقیق.....	۸
۹-۱- متغیرهای پژوهش حاضر.....	۹
۱-۹-۱- احکام فقهی.....	۹
۲-۹-۱- احکام حقوقی.....	۹
۳-۹-۱- گرایش به سمت مواد مخدر.....	۹
۱۰-۱- ساختار پژوهش.....	۱۰
فصل دوم: مفاهیم و مبانی نظری تحقیق	۱۱
۱-۲- مفهوم لغوی مواد مخدر.....	۱۲
۲-۲- مفهوم اصطلاحی مواد مخدر.....	۱۲
۳-۲- تعریف سازمان بهداشت جهانی از مواد مخدر.....	۱۲
۴-۲- تعریف جامعه شناسی مواد مخدر.....	۱۳
۵-۲- انواع مواد مخدر.....	۱۳
۳-۵-۱- مواد مخدر توهم زا.....	۱۳
۲-۵-۲- مواد مخدر توان افزا.....	۱۴

۱۴	۲-۵-۳- مواد مخدر سستی زا.....
۱۴	۲-۶- قاچاق مواد مخدر.....
۱۵	۲-۷- علل گرایش به قاچاق مواد مخدر.....
۱۵	۲-۸- تاریخچه مبارزه با مواد مخدر در کشور ایران.....
۲۱	۲-۹- احکام فقهی مواد مخدر.....
۲۳	۲-۹-۱- احکام تکلیفی.....
۲۹	۲-۹-۲- احکام وضعی در خصوص مواد مخدر.....
۲۹	۲-۹-۲-۱- سفاقت و محجوریت معتاد.....
۳۰	۲-۹-۲-۲- بطلان جميع معاملات مواد مخدر.....
۳۱	۲-۹-۲-۳- عدم تملک سرمایه های کسب شده به وسیله قاچاقچیان.....
۳۱	۲-۹-۳- احکام جزائی و مجازات.....
۳۱	۲-۹-۳-۱- مصرف کننده و معتاد.....
۳۲	۲-۹-۳-۲- قاچاقچی و تولید کننده.....
۳۳	۲-۱۰- مبانی و مفاهیم حقوقی در رابطه با جرم.....
۳۳	۲-۱۱- جرم کیفری.....
۳۴	۲-۱۲- علل و عوامل عمومی جرم مواد مخدر.....
۳۴	۲-۱۲-۱- عوامل درونی.....
۳۵	۲-۱۲-۲- عوامل بیرونی.....
۳۶	۲-۱۳- جرایم مواد مخدر.....
۳۷	۲-۱۳-۱- جرایم اصلی.....
۳۹	۲-۱۳-۲- جرایم وابسته.....
۴۰	۲-۱۴- تحلیل پاره ای از مجازات های جرایم مرتبط با مواد مخدر.....
۴۱	فصل سوم: روش تحقیق
۴۲	۳-۱- روش تحقیق.....
۴۲	۳-۲- جامعه آماری.....

۳-۳- نمونه و روش نمونه گیری..... ۴۲

۳-۴- ابزار گرد آوری اطلاعات..... ۴۲

۳-۵- اعتبار و روایی ابزار..... ۴۴

۳-۶- روش تجزیه و تحلیل آماری..... ۴۴

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها ۴۵

۴-۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش..... ۴۶

۴-۲- سوال اول: میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟..... ۴۷

۴-۳- سوال دوم: میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟..... ۶۲

۴-۴- سوال سوم: میزان گرایش به مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟..... ۷۵

۴-۵- سوال چهارم: آیا بین میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟..... ۱۰۱

۴-۶- سوال پنجم: آیا بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟..... ۱۰۲

۴-۷- سؤال ششم: آیا میزان آگاهی از احکام حقوقی و احکام فقهی می تواند گرایش به مواد را پیش بینی کند؟..... ۱۰۲

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۰۴

۵-۱- یافته های پژوهش و تحلیل نتایج..... ۱۰۵

۵-۱-۱- بحث و تفسیر سوال اول: میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟..... ۱۰۵

۵-۱-۲- بحث و تفسیر سوال دوم: میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟..... ۱۰۵

۵-۱-۳- بحث و تفسیر سوال سوم: میزان گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟..... ۱۰۵

- ۵-۱-۴- بحث و تفسیر سوال چهارم: آیا بین میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟..... ۱۰۶
- ۵-۱-۵- بحث و تفسیر سوال پنجم: آیا بین میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟..... ۱۰۶
- ۵-۱-۶- بحث و تفسیر سؤال ششم: آیا میزان آگاهی از احکام حقوقی و احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان می تواند گرایش به مواد مذکور را پیش بینی کند؟..... ۱۰۶
- ۵-۲- خلاصه و نتیجه گیری..... ۱۰۶
- ۵-۳- پیشنهادات بر اساس یافته های پژوهش..... ۱۰۹
- ۵-۴- پیشنهاداتی برای پژوهش گران آینده..... ۱۱۰
- ۵-۵- پیشنهاداتی کلی برای رفع معضل اعتیاد و مواد مخدر..... ۱۱۱
- ۵-۶- محدودیت های تحقیق..... ۱۱۱
- منابع..... ۱۱۲

چکیده

پژوهش حاضر، با عنوان: "رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان با میزان گرایش به استفاده از مواد مذکور در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان" می باشد. سوال اصلی آن: میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان مذکور چقدر است؟ و فرضیه آن عبارتست از: آگاهی دانش آموزان از احکام فقهی - حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان نسبتاً کم است. این پژوهش با هدف شناسایی میزان آگاهی از احکام فقهی حقوقی و همچنین تبیین دیدگاههای فقهی حقوقی مصرف و قاچاق مواد مذکور بعمل آمده است. روش تحقیق از نظر هدف در طبقه بندی تحقیقات کاربردی و از نظر روش جمع آوری داده ها توصیفی از نوع همبستگی است. درانجام آزمونهای آماری از روش همبستگی ورگرسیون چندگانه، و از جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری: دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ بوده و حجم نمونه تعداد ۳۰۵ نفر با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای در نظر گرفته شده است. یافته های پژوهش نشان می دهد که میزان آگاهی دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان از احکام فقهی - حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در سطح بالایی است و میزان گرایش به مواد مذکور در بین دانش آموزان در سطح متوسط می باشد. و نیز با توجه به میزان آگاهی بالای دانش آموزان از احکام فقهی حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر با گرایش آنان به سمت مواد مخدر رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد.

کلید واژه ها: مواد مخدر، احکام فقهی، احکام حقوقی، آگاهی دانش آموزان.

پژوهش حاضر دارای ۵ فصل است که در فصل اول به بیان مسئله در این زمینه، ضرورت و اهمیت پژوهش، اهداف، سوالات، فرضیه ها، و متغیرهای بکار رفته پرداخته شده است. فصل دوم: مبانی و مفاهیم نظری تحقیق مورد مطالعه قرار گرفته است. فصل سوم: روش تحقیق. فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها. و در فصل پنجم: به نتیجه گیری و پیشنهادات اشاره شده است.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

یکی از معضلات گریبانگیر در جوامع مختلف مصرف، قاچاق و گرایش به سمت مواد مخدر و روانگردانهاست که اکنون بسیاری از جوامع جهانی را مبتلا کرده است. این مسئله برای گروه های مختلف مردم مشکل ایجاد نموده و حاکی از بروز یک مشکل جدی در سلامت جسمی، روانی و اجتماعی افراد است. علل شیوع استفاده و قاچاق مواد مخدر و روانگردانها پیچیده و متعدد است و بنابر ویژگی های جوامع مختلف تفاوت های قابل ملاحظه ای دارند. علیرغم هشدارهای انتظامی، پزشکی، اجتماعی و مذهبی، متأسفانه مشکل سوء مصرف مواد مخدر و روانگردانها، اختلالات ناشی از مصرف مواد و اعتیاد یکی از مشکلات جدی در جامعه جهانی امروز است. با توجه به اینکه پژوهش حاضر سطح آگاهی و گرایش مواد مخدر را در بین دانش آموزان دبیرستانی مورد سنجش قرار می دهد لذا در مطالعاتی که در این زمینه صورت گرفته به این مطلب رسیدیم که متخصصین پیشگیری سه نوع روش را برای پیشگیری از گرایش به سمت مواد مخدر و روانگردان ها برای دانش آموزان دبیرستانی ارائه داده اند. اولین مدل روش «پیشگیری برگزیده» است. در مدل پیشگیری برگزیده، در ابتدای گرایش به سمت مصرف مواد مخدر برای دانش آموزان مشخص، راهکارهایی برگزیده می شود. دومین روش، «پیشگیری الزامی» است، و برای کسانی که در مرحله پر خطر قرار دارند، مانند: کسانی که دارای نشانه های پیش رونده در اعتیاد هستند و به خطر اعتیاد نزدیکترند بکار می روند. سومین روش «پیشگیری جامع» است که زمانهایی که در جامعه امکان گرایش به سمت مواد مخدر وجود دارد بکار می رود. که می توان برای اجرای هر سه روش ۱- نشر اطلاعات (اعم از آگاهی های فقهی - حقوقی در زمینه مواد مخدر) ۲- روش ایجاد حالات عاطفی ۳- نگرش ضد مصرف را در دانش آموزان تقویت کرد. در چنین مواقعی عزت نفس و توانایی های عاطفی فرد برای تصمیم گیری بالا می رود و شیوه های جایگزین مصرف مانند فعالیت های ورزشی و غیره افزایش می یابد و دانش آموزان در رشد بهتری قرار گرفته و فضای ذهنی مثبتی در آنها ایجاد می شود. در دسترس بودن راحت مواد، شبکه های اجتماعی حمایت کننده و رشد انواع مواد خطرناک از عواملی است که شیوع مصرف را افزایش می دهد. فرض بنیادی این است که راهکارهایی از قبیل آگاهی دادن نوجوانان و جوانان از احکام فقهی و حقوقی در زمینه مواد مخدر در پیشگیری و کاهش مصرف و قاچاق مواد مذکور روش راحت تر، کم هزینه تر و موثرتری خواهد بود. (نجفی ایرندآبادی، ۱۳۷۰، مقاله پیشگیری از بزهکاری) همچنین مضرات این مواد علاوه بر هدف قرار دادن بنیان خانواده ها ناهنجاری های اجتماعی از قبیل افزایش سرقت، قتل و غیره را در کشور به دنبال خواهد داشت. بنابراین افزایش آگاهی و اطلاعات افراد جامعه

بخصوص دانش آموزان از مضرات آن، می تواند در کاهش گرایش به سمت مواد و همچنین کاهش جرائم مربوط به آن تاثیر به سزایی بگذارد.

باعنایت به اینکه کشور ما یک کشور اسلامی می باشد و اعتقاد به مباحث دینی و فقهی ایجاب می نماید که ارتکاب به جرائم از قبیل قاچاق مواد مخدر و استفاده از آن، تا حدی کاهش یابد. در صورت اطلاع افراد از احکام فقهی و حقوقی در زمینه مواد مخدر و روانگردانها و همچنین نقش مدارس در افزایش اطلاع رسانی و آگاهی بیشتر به دانش آموزان که مورد مطالعه این پژوهش است و به منظور کاهش گرایش به سمت مواد صورت گرفته است. باتوجه به مرزی بودن منطقه سیستان و بلوچستان که در همسایگی کشورهای افغانستان و پاکستان قرار دارد، با وجود دانش آموزانی که در فقر فرهنگی و اقتصادی پرورش می یابند، عدم آشنایی و آگاهی از احکام فقهی و حقوقی در زمینه مواد مخدر می تواند زندگی آنان را خدشه دار نماید. لذا این پژوهش در صدد است تا به بررسی میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و رابطه آن با میزان گرایش به سمت مواد بپردازد.

پژوهش حاضر دارای ۵ فصل است که در فصل اول به بیان مسئله در این زمینه، ضرورت و اهمیت پژوهش، اهداف، سوالات، فرضیه ها، و متغیرهای بکار رفته پرداخته شده است. فصل دوم: مبانی و مفاهیم نظری تحقیق مورد مطالعه قرار گرفته است. فصل سوم: روش تحقیق. فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها. و در فصل پنجم: به نتیجه گیری و پیشنهادات اشاره شده است.

۱-۲- بیان مسئله

مخدر: تخدیر کننده. هر آنچه که باعث ایجاد تغییر غیر طبیعی در عملکرد دستگاه عصبی مرکزی شود. یا به عبارتی مواد مخدر به آن دسته از ترکیبات شیمیایی یا طبیعی گفته می شود که مصرف آن باعث دگرگونی در سطح هوشیاری و عملکرد مغز شود این دگرگونی، در فرد اعتیاد بوجود می آورد که یک بیماری اجتماعی است و عوارض جسمی و روانی دارد و تا زمانی که به علل گرایش بیمار توجه نشود، درمان جسمی و روانی فقط برای مدتی نتیجه بخش خواهد بود و فرد معتاد، دوباره گرفتار مواد اعتیادآور می گردد. (موسوی، ۱۳۸۹، ۲۰، ۱)

قاچاق: اصطلاحی ترکیبی به معنی ربوده. آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است و یا به معنی تردستی و کاری است که پنهانی و با تردستی بررسی انجام شود. (دهخدا، ۱۸، ۲۸)

اعتیاد به مواد مخدر یکی از مهمترین مشکلات اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی است که عوارض ناشی از آن تهدیدی جدی برای جامعه بشری محسوب شده و موجب رکود اجتماعی در زمینه های مختلف

می گردد. مواد مخدر در نیم قرن اخیر به علت تنوع، گستردگی اعتیاد و آثار سوء و زیان آور اجتماعی، خصوصیات پیداکرده است که می توان آن را به عنوان یکی از موضوعات مورد بحث به حساب آورد. موضوعات که در خصوص مواد مخدر پدید آمده هر کدام در فقه قابل مطالعه و بررسی است و باید به طور جداگانه به مبانی فقهی احکام آنها پرداخت. با توجه به حساسیت نظام جمهوری اسلامی، نسبت به مواد مخدر و روان گردان ها و پیچیدگی مسائل مربوط به آن، تحقیق و اجتهاد فقهی در فروع مختلف مربوط به مواد مخدر و روان گردان ها مصرف و قاچاق آن و جرائم و مجازاتهای آن یک امر ضروری می باشد.

نظر به اینکه مواد مخدر و ویرانگری های حاصل از آن زمینه ساز سقوط بسیاری از ارزش ها و هنجارهای فرهنگی و اخلاقی است و سلامت جامعه را به طور جدی به مخاطره می اندازد و با توجه به اهمیتی که دانش آموزان دختر در آینده جامعه دارند و می توانند نقش حیاتی در جلوگیری از بروز جرائم مربوطه داشته باشند، و بر کاهش آن تاثیر گذاشته و به سالم سازی اجتماع کمک مفیدی نمایند، لذا لازم است تا در حیطه هر چند محدودی آگاهی دانش آموزان دختر هفده ساله دبیرستان های ناحیه ۲ زاهدان از احکام فقهی حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روان گردان ها سنجیده شود. تا بتوان با ارائه راهکارها و پیشنهادات موثر به حل این معضل اجتماعی کمک گردد.

این پژوهش به بررسی رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی-حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و رابطه آن با گرایش به سمت مواد مذکور در بین کلیه دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان، می پردازد. روش تحقیق از نظرهدف، کاربردی و از نظر روش جمع آوری داده ها، توصیفی از نوع همبستگی می باشد. تعداد نمونه آماری، ۳۰۵ نفر است، در پرسشنامه های تحقیق سوالات متعددی در زمینه احکام فقهی - حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر مطرح شده و پس از پاسخگویی، به تجزیه و تحلیل آن پرداخته می شود. و در پایان با بررسی برخی دیگر از تحقیقات مشابه در این زمینه و ارائه پیشنهادات متعدد، گامی در جهت هر چه بیشتر شدن آگاهی دانش آموزان در زمینه مواد مخدر و همچنین کنترل و مهار گسترش مواد مخدر و روان گردانها بر داشته شود.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

تاکنون در خصوص این موضوع تحقیقی صورت نگرفته، با توجه به اینکه احکام فقهی - حقوقی درباره مواد مخدر و روان گردان در جامعه اهمیت داشته و همچنین میزان آگاهی دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان در این باره از اهمیت بیشتری برخوردار است و لذا بدست آوردن رابطه آن آگاهی با میزان گرایش به مواد مذکور به منظور بالا بردن سطح آگاهی دانش آموزان از این احکام و قوانین یک

ضرورت اساسی و مهم به نظر می رسد. بنابراین انجام این پژوهش در سطح دبیرستان های دخترانه ناحیه ۲ زاهدان جهت کاهش جرائم مزبور و افزایش سطح آگاهی آنان یکی از نکات مهم می باشد که به آن توجه گردیده است.

۱-۴- پیشنهاد تحقیق

۱- در پایان نامه کارشناسی ارشد آقای محمد محقق پاییز ۸۹ با عنوان «تحلیل فقهی و حقوقی مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر و روان گردان»، چنین آورده است که مواد مخدر مصالح خمس را به شدت مورد تهدید قرار می دهد و به نسبت های متفاوتی موجب لطمات فراوانی به آنها می باشد. مصلحت عقل، مصلحت مال، مصلحت نفس، مصلحت عرض و مصلحت دین، مصالحی هستند که هدف شارع حمایت از آنهاست و جعل همه احکام اعم از الزامی و غیر الزامی برای حفظ رعایت آنها و جلوگیری از لطمه خوردن آنها می باشد.

۲- در پایان نامه کارشناسی ارشد آقای لال محمد نصرتی زمستان ۹۴ با عنوان «بررسی فقهی خرید و فروش مواد مخدر با نگاهی به میزان آگاهی معلمان شهرستان فنوج از آن» چنین آمده است، اختفاء مواد مخدر نیز جرم محسوب می شود که توأم با جرائم دیگر اتفاق می افتد زیرا افراد بزهکار در هر حالی سعی دارند که از مصادره مواد مخدر جلوگیری کنند. حمل کردن مواد، دور نگهداشتن آنها از انظار اعم از آنکه مواد مخدر به وسیله پوشش خاص پوشیده شود و یا اینکه در جاسازی قرار بگیرد و قرار دادن در هر مکان دیگری که از انظار مخفی باشد. هر سه جرم مذکور از جرائم عمدی محسوب می شود و ارتکاب آنها با سوء نیت فردی توأم است.

۳- در پایان نامه کارشناسی ارشد آقای اسعدی (۱۳۹۱) با عنوان بررسی تحلیل پاره ای از مجازات های جرائم مرتبط با مواد مخدر پرداخته و نتایج حاصل نشان داد که جرائم مرتبط با مواد مخدر، اعم از آن که مربوط به فرآیند قاچاق و عرضه باشد یا مصرف و اعتیاد، از جرائم و گناہانی نیست که در نصوص فقهی و احکام اسلامی برای آنها حدود خاص معین شده باشد و قانونگذار می تواند با توجه به ویژگی های مرتکبه اوضاع و احوال ملی و بین المللی، مقتضیات زمان و ارزش های فرهنگ اجتماعی، در راستای اهداف اصلاح مجرم و عبرت آموزی دیگران مجازات های پیشگیرانه و بازدارنده، برای آن مقرر کند.

۴- آخوندی، محمود، شهریور ۱۳۷۹، در آیین دادرسی کیفری چنین آورده است، در دعاوی کیفری، دادستان طرف دعوا است، یعنی مدعی العموم محسوب می شود و به نمایندگی از سوی جامعه، مرتکبین

جرائم را تعقیب و از دادگاه برای آنها درخواست اعمال مجازات می نماید. در روش اعلام شده در ماده ۳۲ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و دادستان که مدعی است، تایید کننده مجازات به شمار آمده است. به عبارت روشن تر اختیار مجازات متهم به دست مدعی سپرده شده است. دادستان قاضی رسیدگی کننده نیست و حق صدور حکم را ندارد.

۵- در پایان نامه کارشناسی ارشد گنابادی (۱۳۹۳) با عنوان مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر بیان می دارد که در خصوص امکان تعیین مجازات اعدام به وسیله مقنن در مورد جرائم مواد مخدر تردید وجود دارد و برخی را عقیده بر این است که در مورد جرائم تعزیری و بازدارنده در همه مواد نمی توان مجازات اعدام را در نظر گرفت وی عقیده دارد بهتر است ابتدا ماهیت جرائم مواد مخدر از حیث تعزیری یا باز دارنده یا حد بودن مورد بررسی قرار گیرد و سپس نظرات موجود در این زمینه بیان شود.

۶- در پایان نامه کارشناسی ارشد از آقای ناصری مقدم (۱۳۹۲) با عنوان بررسی مبانی حکم فقهی مواد مخدر بیان می گردد که به نظر می رسد که قواعد عمومی فقه و عمومات و اطلاقات کتاب و سنت بیانگر این مطلب هستند که اولاً استعمال مواد مخدری که ضرر فاحش دارند حرام است، مگر آن که ضرورت و اضطرار پزشکی آن را اقتضا کند و ثالثاً خرید و فروش آنها هم باطل است مگر آن که به قصد بکارگیری آن مواد در امور و منافع عقلایی حلال از قبیل ساخت دارو باشد. که آن هم بایستی تحت نظارت دقیق مسئولان دولتی صورت بگیرد.

۵-۱- اهداف تحقیق

- ۱) تبیین دیدگاههای فقهی در مورد قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان.
- ۲) تبیین احکام حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان.
- ۳) شناسایی میزان آگاهی دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان.
- ۴) ارزیابی رابطه میزان آگاهی دانش آموزان دختر سنین ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان از احکام فقهی - حقوقی مواد مخدر و روانگردان با میزان گرایش به استفاده از آن

۶-۱- سوالات تحقیق

- ۱- میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

۲- میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

۳- میزان گرایش به مواد مخدر در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

۴- آیا بین میزان آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟

۵- آیا بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟

۶- آیا میزان آگاهی از احکام حقوقی و فقهی می تواند گرایش به مواد را پیش بینی کند؟

۷-۱- فرضیات تحقیق

۱- آگاهی دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان نسبتاً کم است.

۲- آگاهی دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان کم است.

۳- گرایش به مواد مخدر در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان بالا است.

۴- بین میزان آگاهی از احکام فقهی و گرایش به سمت مواد مخدر، در بین گروه مذکور رابطه معنا داری وجود دارد.

۵- بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به سمت مواد مخدر، در بین گروه مذکور رابطه معنا داری وجود دارد.

۶- میزان آگاهی در احکام فقهی-حقوقی می تواند گرایش به سمت مواد مذکور را پیش بینی کند.

۸-۱- متغیرهای تحقیق

متغیرهای مستقل: به متغیری که از طریق آن متغیر وابسته بیش بینی می شود، متغیر مستقل گفته می شود. به این متغیر، متغیر محرک یا درون داد نیز گفته می شود. همچنین متغیری است که توسط پژوهشگر اندازه گیری، دستکاری، یا انتخاب می شود. تا تاثیر یا رابطه آن با متغیر دیگر اندازه گیری شود. (دلاور، ۱۳۸۴)

متغیر وابسته: عبارتست از متغیری که تحت تاثیر متغیرهای دیگر است و معمولاً اثرات سایر متغیرها بر روی آن مورد بررسی قرار می گیرد. (طالب، ۱۳۸۰) به عبارت دیگر، متغیری است که تحت تاثیر متغیر مستقل قرار می گیرد و بر اثر تغییرات آن، تغییر می کند.

۹-۱- متغیرهای پژوهش حاضر

۹-۱-۱- احکام فقهی

۱- تعریف مفهومی: کلیه دستورهای عملی و فروع دین اسلام در تمام ابعاد آن است و همه دستورهای عبادی، سیاسی، اقتصادی و قضایی را شامل می شود. و احکام فقهی در زمینه مواد مخدر، عبارتست از کلیه دستورهای عملی و فروع دین اسلام در تمام ابعاد، مثلاً: تولید، توزیع، قاچاق و مصرف را در زمینه مواد مخدر شامل می شود.

۲- تعریف عملیاتی: نمره ای که دانش آموزان بعد از پاسخ به پرسشنامه ی محقق ساخته میزان آگاهی از احکام فقهی مواد مخدر که دارای ۱۵ سوال با شیوه نمره گذاری: حرام است (۳). نمی دانم (۲). اشکالی ندارد (۱). کسب کرده اند.

۹-۱-۲- احکام حقوقی

۱- تعریف مفهومی: کلیه دستورهای عملی و قانونی که تمام ابعاد سیاسی، اقتصادی، قضایی و ... را شامل می شود و احکام حقوقی مواد مخدر کلیه دستورهای قانونی و اجرایی که در حیطه های مختلف تولید، توزیع، قاچاق و مصرف و ... را در زمینه مواد مخدر شامل می شود.

۲- تعریف عملیاتی: نمره ای که دانش آموزان بعد از پاسخ به پرسشنامه ی محقق ساخته میزان آگاهی از احکام حقوقی مواد مخدر که دارای ۱۲ سوال با شیوه نمره گذاری: جرم است (۳). نمی دانم (۲). اشکالی ندارد (۱). کسب کرده اند.

۹-۱-۳- گرایش به سمت مواد مخدر

۱- تعریف مفهومی: گرایش به مواد مخدر عبارتست از میل و رغبت فرد به هر دلیل به سمت استفاده از مواد مخدر.

۲- تعریف عملیاتی: نمره ای که دانش آموزان بعد از پاسخ به پرسشنامه محقق ساخته آمادگی به اعتیاد. (یدالله زرگر، ۱۳۸۵). که دارای ۲۵ سوال با شیوه نمره گذاری: کاملاً موافقم (۳). موافقم (۲). مخالفم (۱). کاملاً مخالفم (۰). کسب کرده اند.

۱-۱۰- ساختار پژوهش

در پژوهش حاضر ۵ فصل تنظیم گردیده که عبارتست از فصل اول که به کلیات تحقیق اشاره دارد، در فصل دوم مبانی و مفاهیم نظری مورد مطالعه قرار گرفته است، در فصل سوم روش تحقیق و در فصل چهارم تجزیه و تحلیل داده ها و در پایان (فصل پنجم) به نتیجه گیری و پیشنهادات اشاره شده است.

فصل دوم

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

۲-۱- مفهوم لغوی مواد مخدر

مخدر واژه ی عربی است که از کلمه "خَدَرَ" گرفته شده به معنای ضعف سستی، نرمی و ناتوانی و به معنای سردی نیز آمده است به صورت عموم معنای ترس، کندی، حیرانی، تردد، تنبلی، بی غیرتی و بی همتی را دربرمی گیرد. که همه، این صفات در شخص معتاد به مواد مخدر و هر نشه کننده ی، وجود دارد. (دهخدا، ۱۳۸۸، ۱، ۱۰۶۶)

۲-۲- مفهوم اصطلاحی مواد مخدر

مواد مخدر در اصطلاح چنین تعریف شده است:

هر مواد خام یا ساخته شده که دارای عناصر تحریک کننده یا تسکین دهنده که در غیر موارد طبی یا صنعتی به کار برده شود و مصرف آنها باعث معتاد شدن و دگرگونی در سطح هوشیاری مغز شود.

و به عبارتی هر ماده ای که به هنگام ورود به بدن موجود زنده، یک یا چند عمل آن موجود را تغییر دهد . یا اینکه مواد مخدر عبارتند از: «مواد شیمیایی که قادر به دگرگونی حالت مزاجی و روانی فرد هستند و در صورت تداوم استفاده، فرد را به اعتیاد می کشانند، به گونه ای که قادر به ترک آن نبوده ، تاثیر مواد مخدر از حالت نشاط کاذب تا افسردگی در صورت عدم استفاده از مواد در زمان های معین متفاوت است و این مدت زمانی به نوع ماده مخدر و طبیعت فرد بستگی دارد (سلمانی آرا، ۱۳۷۵، ۲، ۴۳).

۲-۳- تعریف سازمان بهداشت جهانی از مواد مخدر

منظور از ماده مخدر این است که: «هر ماده ای که پس از وارد شدن به درون ارگانیزم بدن، بتواند به یک یا چند تا از عملکردهای آن اثر بگذارد، ماده مخدر است». (موسوی ، ۱۳۸۹، ۱، ۲۳)

از نظر دارویی، هر ماده ای که با تاثیر روی سیستم مرکزی اعصاب، قادر به تغییرات جسمانی، روانی و رفتاری در انسان باشد، مواد مخدر نامیده می شود (مرتضوی، ۱۳۸۸، ۴۳، ۱).

۲-۴- تعریف جامعه شناسی مواد مخدر

"هر دارویی که پس از مصرف، آن چنان تغییراتی در انسان ایجاد کند که از نظر اجتماعی این تغییرات قابل قبول یا پذیرش نباشد و جامعه نسبت به آنها واکنش نشان دهد، آن را مواد مخدر می گویند." (محمدی، ۱۳۸۷، ۱، ۷۵).

۲-۵- انواع مواد مخدر

مواد مخدر به طرق گوناگونی تقسیم بندی شده است. برخی از مواد مخدر فقط وابستگی روانی ایجاد می کنند. مثل حشیش و کوکاین.

وابستگی روانی یا اعتیاد روانی حالتی است که شخص صرفاً به طور روانی به ماده ای اعتیاد آور وابسته شده و با مصرف آن به آرامش روحی و روانی می رسد و احساس لذت می کند. (باصری، ۱۳۸۴، ۱، ۴۳)

برخی دیگر از مواد مخدر هم وابستگی روانی ایجاد می کند و هم وابستگی جسمی. مثل تریاک. مرفین. هرویین. الکل (باصری، ۱۳۸۴، ۱، ۴۳)

در تقسیم بندی دیگر مواد مخدر به دو گروه ضعیف و قوی تقسیم می شود. مواد مخدر ضعیف مثل: چای، قهوه. و مواد مخدر قوی شامل: تریاک، مرفین، هرویین، و مشروبات الکلی. اما وقتی از اعتیاد صحبت می شود معمولاً منظور اعتیاد به مواد مخدر قوی است. (اسد افروز، ۱۳۸۷، ۱، ۳۶)

در یک تقسیم بندی کلی انواع مواد مخدر را به سه گروه کلی تقسیم می کنند که عبارتند از:

- مواد مخدر توهم زا
- مواد مخدر توان افزا
- مواد مخدر سستی زا

۳-۵-۱- مواد مخدر توهم زا

موادی هستند که فعالیتهای فکری مصرف کننده را مختل کرده و وی را دچار اوهام سمعی و بصری می نماید. و به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم می شود.

طبیعی مانند: استحصالات گیاه شاهدانه، حشیش، بنگ، ماری جوانا، گراس، چرس، مسکالین، جو سیاه آفت زده، دانه های نوعی نیلوفر وحشی.

مصنوعی مانند: ال.اس.دی^۱، دی متیل تریپتامین^۲، دی اتیل تریپتامین^۳. (نقیبی، ۱۳۸۳، ۲، ۲۱).

۲-۵-۲- مواد مخدر توان افزا

موادی هستند که فعالیتهای فکری و گاهی بدنی مصرف کننده را افزایش داده و باعث ایجاد هیجان درونی می شود. این مواد را محرک نیز می گویند.

به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم می شود.

طبیعی مانند: برگ کوکا، کوکائین، کراک، برگ و ساقه برخی درختان مثل خات، کراتم، ناس.

مصنوعی مانند: آمفتامین، متیل آمفتامین و ترکیبات آمفتامین ها. (موسوی، ۱۳۸۹، ۱، ۲۹)

۲-۵-۳- مواد مخدر سستی زا

مواد مخدر سستی زا موادی هستند که فعالیتهای فکری مصرف کننده را کاهش می دهد و فعالیتهای سلسله اعصاب مرکزی را کند کرده و در مصرف کننده ایجاد آرامش می نماید.

این گروه از مواد مخدر مصرف پزشکی دارند و معمولاً به عنوان مسکن برای بر طرف کردن درد یا ایجاد خواب و آرامش و از بین بردن اضطراب و عصبانیت مورد استفاده قرار می گیرند.

به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم می شود.

طبیعی مانند: استحصالات گیاه خشخاش، تریاک، شیره تریاک، مرفین.

مصنوعی مانند: متادون، هرویین، نرمتادون، پاپاورین، پتیدین، انواع و اقسام قرص های مسکن و آرام بخش. (نراقی، ۱۳۶۵، ۱، ۴۴)

۲-۶- قاچاق مواد مخدر

قاچاق مواد مخدر و پدیده اعتیاد مسبوق به شرایط و نظام اجتماعی است. باید گفت این پدیده معلول ساختارهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، و عرصه های بین المللی و منطقه ای است. تا زمانی که دلایل و علل مشخص نشوند نمی توانیم تحلیل و تبیین دقیقی از این مسئله داشته باشیم.

مجامع بین المللی قاچاق مواد مخدر و اعتیاد را در کنار سه بحران دیگر (هسته ای، جمعیتی و زیست محیطی) قرار داده، که بشریت را در قرن حاضر تهدید می کند.

^۱. L.S.D

^۲. D.M.T

^۳. D.E.T

سرمایه در گردش این فعالیت در جهان از نظر تجاری نیز آن را در رتبه بعد از نفت، توریسم و سلاح قرار داده است. بر اساس آخرین آمار منتشره از سوی سازمان ملل متحد وجود حد اقل ۲۰۰ میلیون نفر معتاد در جهان بازار مناسبی را برای قاچاقچیان و باندهای مافیایی فراهم کرده است. آنها مواد مورد نیاز معتادان را از مناطق، تولید به ارزان ترین قیمت ممکن تهیه کرده و با ترفندهای مختلف و افزایش حجم ناخالصیها یا گرانتترین قیمت به دست مصرف کنندگان می رسانند. (یحیی زاده ۱۳۸۸، ۱، ۴۴)

۲-۷- علل گرایش به قاچاق مواد مخدر

علل بسیاری را می توان برای این موضوع از ابعاد جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مطرح کرد که به اجمال به بعضی از آنها اشاره می شود: از بعد جغرافیایی قرار گرفتن ایران در مجاورت کانون «هلال طلایی» (افغانستان و پاکستان) و مسیر ترانزیت مواد مخدر، در انسداد فیزیکی مرزهای شرقی و وجود محرومیت در آنجا وجود محله های آلوده و جرم زا، پدیده حاشیه نشینی و مناطق خاکستری (مناطق خارج از مهار دولت و دارای اقتصاد بسیار) نمونه های از ابعاد جغرافیایی است. در بعد فرهنگی و اخلاقی به بحران های خانوادگی، موضوع اعتیاد بی سرپرستی خانواده های زندانیان، سست بودن مبانی اعتقادی، فقر فرهنگی و عدم پایبندی به ارزشهای اخلاقی و انسانی می توان اشاره کرد.

در بعد اجتماعی، می توان به فقدان عدالت اجتماعی در توزیع عادلانه درآمد و امکانات، وجود ضعف در دستگاه های انتظامی و قضایی، افزایش بی حد و حصر جمعیت، اشاره کرد. در بعد اقتصادی به سودآوری بیکاری، افزون طلبی و قانع بودن به درآمدهای حاصل از شغل متعارف و امکان به کارگیری شگردهای پولشویی می توان اشاره کرد. (صحرائی، ۱۳۸۵، ۱، ۲۲)

۲-۸- تاریخچه مبارزه با مواد مخدر در کشور ایران

در ایران مبارزه برای مصرف غیر طبی تریاک برای اولین بار در سال ۹۳۹. ق. به فرمان شاه طهمایب اول صورت گرفت؛ و به قول اسکندر بیک ترکمان پانصد تومان تریاک فاروق را که در انبار شاهی بود به "شبهه حرمت" در آب روان کردند.

در این گزارش دو نکته قابل توجه است: یکی اینکه بحث شبهه حرمت مطرح است نه قطع به حرمت و دیگر آنکه با دید حرمت شرعی به مبارزه با آن برمی خیزند. جالبتر آنکه به جای برخورد با معتادان سعی در از بین بردن زمینه اعتیاد را دارند. این دید مذهبی در قرن یازدهم هجری تغییر یافت و در زمان شاه عباس کبیر در سال ۱۶۲۱ فرمانی برای منع استعمال آن و مجازات شدید برای متخلفین صادر می شود که فقط مدت کوتاهی اجرا شد.

دوباره پس از مدتی مصرف مواد مخدر در بین ایرانیان افزایش یافته و اعتیاد رواج یافت. قدم بعدی در مبارزه را می توان دوران صدر مشروطیت دانست که در این زمان فتاوی علمای، گفتار شاعران، روزنامه ها و مجلات برای مبارزه با مواد مخدر، بسیج شد و کسی چون حاج ملا علی گنابادی با نوشتن کتاب "ذوالفقار" با استفاده از آیات، کوشش زیادی در زمینه بیان جنبه حرمت مواد مخدر نمود. در این موقع هم معتاد، از این نظر که امری خلاف شرع را مرتکب شده بود مجرم و قابل مجازات تلقی می گردید و هم با جنبه شرعی دادن به مساله، قدمی در فرهنگ سازی جامعه برای مبارزه با مواد مخدر برداشته شد.

قانون گذاری در زمینه مواد مخدر را در قالب قوانین قبل و بعد از انقلاب می توان بررسی کرد.

الف: مبارزه با مواد مخدر در کشور ایران (دوره قبل از انقلاب)

نخستین قانون مصوب در زمینه مواد مخدر «قانون تحدید تریاک» مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۲۳ است که نکات عمده در این قانون شش ماده ای بدین شرح است:

- ۱- وضع مالیات برای تریاک (ماده ۱)
 - ۲- خرید سوخته تریاک و تهیه شیر از آن (ماده ۲)
 - ۳- پیش بینی مدت هفت سال برای از بین بردن زمینه مصرف تریاک (ماده ۴)
 - ۴- در نظر گرفتن تسهیلات معافیت از مالیات برای تریاکی که از کشور خارج می شود (ماده ۵).
- در این قانون سه نقص عمده وجود داشت که با هدف تحدید تریاک (عنوان قانون) در تضاد بود:
- الف) خرید سوخته تریاک خود نوعی تشویق برای مصرف آن بود.
- ب) معافیت از مالیات هم صادرات آن را تشویق می کرد که لازمه آن تولید یا وارد ساختن مواد مخدر و در نتیجه رواج مواد مخدر در کشور بود. (جمالی، ۱۳۸۸، ۱، ۵۶)

ج) با پیش بینی مدت هفت سال، عملاً در این مدت رواج مواد مخدر به رسمیت شناخته شد. این وضعیت، یعنی رسمیت دادن به ترویج مواد مخدر ادامه داشت تا این که برای اولین بار ماده ۲۷۵ قانون مجازات عمومی در سال ۱۳۰۴، استعمال علنی تریاک و الکل و سایر مواد مخدر را جرم دانست.

پس از آن «قانون انحصار دولتی تریاک» در ۲۶ تیر ۱۳۰۷ به تصویب شورای ملی رسید این قانون نیز با آن که در صدد بود تولید و توزیع تریاک را زیر نظارت و در انحصار دولت قرار داده و در مدت ده

سال با کم کردن یک درهم از مصرف داخلی در هر سال، استعمال تریاک در موارد غیر طبی در کشور ممنوع گردد، به دلایل زیر در برآورده ساختن اهداف خود ناکام ماند:

۱- تحویل سوخته تریاک به دولت (ماده ۱۰) خود نوعی تشویق به اعتیاد بود.

۲- طبق ماده ۱۲ این قانون مسافران حامل تریاک که به سرحدات وارد می شدند اگر بیش از یک مثقال را گزارش نمی دادند، حکم قاچاق به آن تعلق می گرفت و به نظر می رسید هدف از این مقرره چیزی جز دریافت حق گمرک نبوده است.

۳- طبق ماده ۱۵ دولت مکلف شد با کسر یک درهم از مصرف داخلی در هر سال، در مدت ۱۰ سال استعمال تریاک را در تمام مملکت متروک کند ولی همین تجویز استعمال ۱۰ ساله خود حرکتی بود به سوی مساله اعتیاد.

۴- تبصره ماده ۱۵ مقرر می کرد «موسسه انحصار برای ورود تریاک از خارجه هیچ اجازه نخواهد داد مگر آن که اطمینان حاصل نماید که به مصرف داخلی نخواهد رسید» و این نوعی تشویق به ترانزیت مواد مخدر بود.

می توان گفت «در این دوران چون تریاک یک منبع درآمد ملی محسوب می شد و صادرات قانونی و غیر قانونی آن سهم در تامین ارز خارجی برای کشور بوده، هیچ یک از قوانین مصوب کوچکترین اثر در اجرای هدف ننمود و دولت وظیفه ای در درمان معتادان به عهده نگرفت» (محمدی، ۱۳۸۵، ۶۷)

تا قبل از سال ۱۳۳۴ به دلیل قانونی بودن تولید توزیع و ترانزیت مواد مخدر، هر چند به صورت محدود و تحت نظارت دولت، شمار معتادان به دلیل دسترسی به مواد اعتیاد آور رو به افزونی بود؛ و در واقع مصوبه های آن دوران حرکتی بود برای تامین منابع در آمد ملی؛ تا اینکه در ۷ آبان ۱۳۳۴ با تصویب قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک، قدمی اساسی در مبارزه با اعتیاد بر داشته شد.

این حرکت در نخستین گامها به قدری حرکت جدی به شمار می آمد، که ایران در تبصره واحده "قانون الحاق دولت ایران به پروتکل تحدید و تنظیم کشت خشخاش و تولید و تجارت بین المللی و تجارت عمده مصرف تریاک" (مصوب ۱۳۳۶/۸/۱۴) بر این امر تاکید کردند که: "الحاق ایران به این پروتکل به هیچ وجه تاثیری در قانون منع کشت خشخاش مصوب هفتم آبان ماه ۱۳۳۴ نخواهد داشت."

در مواد بعدی قانون هم مکرر به ترک تریاک و در نظر گرفتن ضمانت اجرای اخراج در مشاغل مهم در نظر گرفته شده و بر آن تاکید شده بود و به نظر می رسید در آن زمان چنین تصمیمی شایسته بود، با

این حال می توان این حرکت را یک قدم به عقب، و برگشت به اعتیاد و معتاد پروری دانست. خصوصاً با توجه به عنوان قانون (اجازه کشت محدود خشخاش و صدور تریاک) که هم مواد مخدر را برای معتادان داخلی فراهم می کرد و هم صدور آن می توانست سلامتی کشورهای دیگر را هم به خطر اندازد. همچنین منوط کردن دست بردن دولت از این اقدام نابجا به موقوف شدن منع کشت خشخاش در کشورهای همسایه خود حرکتی بود در ترویج اعتیاد و به هر حال تولید حجم مواد مخدر چه در داخل و چه در خارج و همچنین مجاز دانستن تولید آن برای صدور می توانست قدم بزرگی در افزایش حجم مواد باشد. از آنجا که در نهایت این مواد به مصرف می رسید، معتادان بیشتری را در دامان جامعه یا حتی کشورهای دیگر بر جای گذاشت. در عمل با قانونی شدن کشت تریاک و تاکید صوری بر محدود سازی آن مسابقه تولید تریاک میان کشورهای منطقه شروع و به ازدیاد معتادان منجر شد.

متعاقباً در ۱۳۴۸/۶/۲۰ آیین نامه اجرایی ماده ۳ قانون کشت خشخاش و صدور تریاک به تصویب کمیسیون های دادگستری و اصلاحات ارضی و بهداری مجلسین رسید و ضمن تاکید بر تجویز تریاک آن هم حد اکثر به مدت شش روز اعتیاد را نوعی بیماری تلقی کرد و در (ماده ۴) برای معتادان بالای شصت سال و همچنین برای کسانی که ترک اعتیاد آنان برای مدتی مقدور نباشد مقرراتی را راجع به صدور کارت سهمیه در نظر گرفت. این مقرر ناظر به استفاده معتاد از سهمیه دولتی بود که مزایای زیر را می توان برای آن در نظر گرفت:

۱. معتادان قابل کنترل می شوند و ضمن ادامه اعتیاد تخلفی قانونی هم صورت نمی گیرد. (تبصره ماده ۳ آیین نامه یاد شده)

۲. درهمین راستا معتادان فقط به میزان مورد نیاز می توانند مواد تهیه کنند حال آنکه در سیستم بازار آزاد تامین مواد بیشتر و ذخیره آن ممکن است. (بند ب ماده ۴)

۳. معتاد به عنوان یک بیمار با پزشک روبروست و پزشک صالح هم تنها به مقدار نیاز آن را تجویز می کند. (ماده ۲)

۴. از نظر روانشناسی معتاد احساس نمی کند که از جامعه طرد شده است.

۵. امکان ناخالصی مواد و زیان آوری در تریاک دولتی کمتر است.

۶. نیازی به تشدید قوانین و در نتیجه وارد شدن قاچاقچیان مجهزتر به میدان نیست. (اسعدی، ۱۳۷۸، ۱، ۴۹)

ب) مبارزه با مواد مخدر در کشور ایران. (پس از انقلاب سیاست تحریم و مبارزه)

چنان که گذشت در قبل از انقلاب حاکمان وقت ضمن آن که سعی داشتند از طریق تولید و صدور مواد مخدر درآمد ملی کشور را بالا ببرند، ولی به سادگی از این سود سرشار نمی توانستند چشم پوشی کنند، قوانینی را هم در این راستا به تصویب رساندند، توجه به معتادان و درمان آنان نیز هیچگاه دور از نظر قانون گذار نبود و همواره راه های مختلفی را در نیل به این هدف می آزمودند. (ساکي، ۱۳۹۰، ۱، ۱۷)

با وجود این، کشت مواد مخدر یا امکان ترانزیت آن و حتی خرید سوخته تریاک و عواملی از این قبیل، روز به روز به میزان معتادان افزود تا آن که در نهایت تصمیم بر این شد که مواد مخدر با توجه به مزایایی که سیستم توزیع دولتی دارد، به تقلید از دیگر کشورها در ایران نیز اجرا گردد که این امر هم به دلیل نبود فرهنگ سازی با موفقیت چندانی روبه رو نشد و همچنان به افزایش دامنه اعتیاد در کشور دامن زد. با آغاز انقلاب اسلامی، به دلیل تازه کار بودن دولت جدید و مشغولیت های فراوانی که در تثبیت حکومت وجود داشت، از توجه به امر اعتیاد غفلت شد و دو مساله اعتیاد را در کشور تشدید نمود (صحرايي، ۱۳۸۵، ۱، ۴۴).

۱- به دلیل آنکه از نظر شرع فتوایی بر حرمت مصرف تریاک وجود نداشت، در تصویب قوانین مرتبط با اعتیاد، اصل مسأله، مسأله ای نامشروع تلقی نمی شد و از این رو در فضای حاکم، قانون گذار در صدد منع مطلق آن و برخورد با اعتیاد نبود.

۲- سیستم توزیع کوپنی تریاک، در این زمان سیستم مناسبی به شمار می آمد لذا دولت جدید هم در همین راستا حرکت کرد و در اوایل انقلاب با کشت مواد مخدر در داخل موافقت نمود ولی بدلیل کنترل نشدن کشت، علاوه بر موجودی انبارها، مواد دیگری هم از سوی کشاورزان کشت و بر میزان قبلی افزوده شد و تولید بیشتر با مصرف بالاتر ملازمه داشت که به نتایج زیانباری منجر شد.

با تصویبنامه مورخ ۱۳۵۷/۷/۲۳ هیأت وزیران، دولت موقت چراغ سبزی به کشاورزان نشان داد و باعث شد حدود ۴۰۰۰ هکتار زمین زیر کشت خشخاش قرار گیرد، علاوه بر آن که ۴۰ تن تریاک در انبارها نگهداری می شد. (ساکي، ۱۳۹۰، ۱، ۱۸)

به دنبال آن فروش تریاک خریداری شده از کشاورزان به معتادان به موجب تصویب نامه ای (در مورخه ۱۳۵۸/۶/۳) به مرحله اجرا درآمد و در ۱۳۵۸/۱۱/۶، مقرر شد تریاک هایی که توسط کمیته های انقلاب

و سپاه پاسداران کشف می شود، به وزارت کشاورزی و عمران روستایی فروخته شده و وجه آن به کمیته مرکزی امام پرداخت گردد. (یحیی زاده، ۱۳۸۸، ۱، ۷۶)

در نتیجه هم کشت وسیع مواد و همچنین فروش آن در کشور و هم حفظ و نگهداری موارد قاچاق کشف شده، قدم هایی بودند در ترویج اعتیاد.

البته در اردیبهشت ۱۳۵۸ تصویب نامه ای در مورد مواد افیونی و مخدر به تصویب رسید ولی تأکید داشت، چنانچه مواد موجود، در موادی که تحویل انبارها خواهد شد، غیرقابل مصرف پزشکی یا آزمایشگاهی باشد، معدوم خواهد شد که طبعاً مقرر ای نبود برای معدوم ساختن مازاد بر مصرف، (ماده ۴۰)

این وضعیت ادامه داشت تا آنکه با تصویب لایحه قانونی «تشدید مجازات مرتکبین جرایم مواد مخدر و اقدامات تأمینی و درمانی به منظور مداوا و اشتغال به کار معتادین» در ۱۳۵۹/۳/۱۹ در ماده ۲ برای کشت خشخاش در بار اول ۳ تا ۱۵ سال زندان در نظر گرفته شد. با تصویب این قانون کلیه مقررات و قوانین مربوط به منع کشت خشخاش و مجازات مرتکبین آن به استثنای تصویب نامه مورخ مرداد ۱۳۳۸ راجع به فهرست مواد، از تاریخ اجرای لایحه فوق ملغی الاثر شد. (آذربایجان، ۱۳۸۳، ۱، ۱۵۲)

پس از آن «قانون مبارزه با مواد مخدر» در ۱۳۶۷/۲/۳ به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید. عمده تغییرات این قانون را می توان چنین بر شمرد:

۱- پیش بینی مجازات اعدام در قانون قبلی برای کسی که برای بار دوم به کشت خشخاش اقدام کند، چندان از وجهه شرعی برخوردار نبود. و نمی توانست چنین مجازات سنگینی توجیه مناسب قانونی داشته باشد، جز شرایط حاکم بر جامعه آن روز که در قانون جدید مجمع قدمی اساسی برای این امر برداشت و اعدام را (در ماده ۲) برای کسی پیش بینی کرد که برای بار چهارم به کشت خشخاش مبادرت کرده باشد.

۲- طی استفتای به عمل آمده از حضرت امام (ره) ایشان جواز حکم اعدام را به صدق مفسد فی الارض منوط کرده بودند که مصادیق آن مبهم و تنها مستند آن آیه مربوط به محاربه بود. در قانون جدید قانون گذار در ماده ۶ قدمی اساسی برداشته و برای جلوگیری از آرای گوناگون کسی را که بیش از پنج کیلوگرم تریاک یا سی گرم از دیگر مواد (هروئین، مروفین، کدئین، متادون و ...) ماده ۸ در اختیار داشته باشد، در حکم مفسد فی الارض دانست. همچنین حکم اعدام را برای قاچاق مسلحانه که یکی از

مصادیق بارز مفسد فی الارض است در ماده ۱۱ تعیین نمود، ولی نامی از مفسد فی الارض به میان نیاورد.

۳- تعیین مدت شش ماه برای ترک اعتیاد برای کسانی که کمتر از ۶۰ سال سن دارند و بعد از این مدت در مواد مذکور در ماده ۸ از اول مجازات و در بقیه موارد برای بار اول مجازات تأمینی در نظر گرفته شد.

۴- پیش بینی مراکز بازپروری برای کسانی که ظرف مدت مقرر فوق ترک اعتیاد نکرده باشند.

۵- اجرای احکام اعدام را به تایید دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور منوط کرد. در این قانون، قید ولگرد که در ماده ۸ قانون تشدید مجازات مرتکبین جرایم مواد مخدر و اقدامات تأمینی و درمانی به منظور «مداوا و اشتغال به کار معتادین» آمده بود، حذف شد و استعمال مواد مخدر حتی با مجوز طبی جرم شناخته شد (بند ۵ ماده ۱) تنها مورد استثناء معتادان ۶۰ سال و بالاتر بود.

۶- معاف شمردن معتادان بالای شصت سال.

۷- نداشتن استثناء در موارد مذکور در ماده ۸ (هروئین، مروفین و کوکائین). این قانون هم به دلیل کاستی های آن و به منظور تطبیق با نیازهای جامعه، دست خوش تغییر و اصلاح قرار گرفت و با عنوان «قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن» مصوب ۱۳۶۷/۸/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام، در ۷۶/۶/۱۷ به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید که هم اکنون قانون قابل استناد در زمینه مواد مخدر است. (قانون مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۶۷)

۹-۲ احکام فقهی مواد مخدر

موضوعات متعددی در خصوص مواد مخدر پدید آمده که هر کدام در فقه قابل مطالعه و بررسی است و باید به طور جداگانه به مبانی فقهی احکام آنها پرداخت. با توجه به پیامد و زیان های ویرانگر مواد مخدر و پیچیدگی مسائل مربوط به آن، تحقیق و اجتهاد فقهی در فروع مختلف مربوط به مواد مخدر و جرائم آن یک امر ضروری می باشد. موضوعاتی مانند:

۱- تولید و فرآیند عمل آوری مواد مخدر

۲- نگهداری، حمل و نقل

۳- توزیع و فروش

۴- مصرف و استعمال

۵- ایجاد مراکز تولید، توزیع و مصرف

۶- درآمد و سرمایه های حاصله از هر یک از مراحل تولید تا مصرف

۷- کسب خبر و ارائه اطلاعات

۸- مبارزه

۹- درمان، وترک.....

همه ناشی از مصرف و سودای مواد مخدر است که می توان در سه بعد فقهی مطرح کرد:

الف: حکم تکلیفی

ب: حکم وضعی

ج: کیفر و مجازات

در خصوص حکم تکلیفی و حکم وضعی، گروهی از فقها، نفس مواد مخدر را ملاک قرار داده و آنها را در حکم سموم مهلکه دانسته و احکام آن را بر مخدرات جاری کرده اند. آثار شخصی و اجتماعی مواد مخدر را مدنظر قرار داده و از باب ضرر شخصی و اضرار اجتماعی درباره آن حکم کرده و فتوی داده اند. در هر حال چه نفس مواد مخدر و چه آثار مترتبه را ملاک قرار دهیم، می توان هر یک از موضوعات فوق را از مصادیق و صغریات یک یا چند قاعده فقهی تلقی نمود، مانند:

۱- قاعده لاضرر

۲- قاعده حرمت اعانت برائتم و عدوان

۳- قاعده حرمت مقدمه حرام

۴- قاعده غرور

۵- قاعده نفی سبیل.

از همین رو می توان از طریق تطبیق این قواعد، حکم وضعی و تکلیفی موضوعات فوق را استنباط نمود. در خصوص جنبه کیفری و مجازاتهای ارتکاب جرائم مربوط به مواد مخدر براساس همین قواعد

فقهی، علاوه بر تنقیح مناط حکم حدی مفسد الارض در خصوص برخی از موارد و جرائم مرتبط با مواد مخدر و اعمال آن مجازات، جمیع آنها را از باب تعزیرات شرعی و حکومتی دانست و به تناسب اوضاع، مصالح اجتماعی، شرایط خاص شخصی و خانوادگی مرتکب شد و به لحاظ اثرگذاری و اثرپذیری شخص مجرم از طریق نوع مجازات، میزان و کیفیت مجازات را مشخص کرد. (انصاری، ۱۳۶۷، ۲، ۴۵).

۲-۹-۱- احکام تکلیفی

احکام تکلیفی شامل دو حکم است: ۱- حکم شرعی ۲- حکم عقلی

- حکم شرعی:

احکام شرعی: مجموعه قوانین و مقرراتی است که شارع و قانون گذار مقدس اسلام، برای اصلاح امور و معاش و معاد مردم و جامعه تشریع کرده است. (فرهنگ نامه اصول فقه، تدوین توسط مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، صفحه ۱۰۹، برگرفته از مقاله احکام شرعی)

- حکم عقلی:

مراد از حکم عقل بنا بر نظر مشهور صدور امر و نهی از سوی عقل نیست بلکه مراد از آن ادراک عقل است. یعنی عقل درک می کند که این کار مصلحت ملزمه یا مفسده ملزمه دارد. بنابراین عقل انسان امر و نهی یا بعث و زجر ندارد. (فرهنگ نامه اصول فقه، برگرفته از مقاله احکام عقلی، ۱۱۱)

دلیل اصلی حرمت استعمال مواد مخدر حکم عقل و تطبیق برخی از قواعد و احکام قطعی فقهی بر آن می باشد.

کارشناسان مواد مخدر بر این اعتقاد دارند که فرآورده های حشیش و تریاک که مورد سوء مصرف قرار می گیرند، به طور قطع از مسکرات هستند، زیرا برای مدت زمانی عقل را زایل می کند و انسان را به مرحله ی حیوانی و بی خودی ساقط می کند. (طوسی ۱۳۵۰، ۱، ۶۷).

ملاک در تشخیص مسکر از غیر مسکر و خمر از غیر خمر، عرف می باشد. در نظر عرف نمی توان مواد مخدر را، عین مسکر دانست تا احکام مختلف آن را بر مواد مخدر بار نمود. در عین حال با نظر به روایات حرمت خمر و مسکرات و فلسفه و علت حرمتی که برای آنها بیان شده، شاید بتوان از باب تنقیح مناط، حکم حرمت و مسکرات را به مواد مخدر سرایت داد، زیرا تمام علت و فلسفه حرمت خمر را که در روایات صحیح آمده است، امروزه به روشنی در استعمال مواد مخدر می یابیم.

- حرمت از باب اکل سم و اضرار شخصی و اجتماعی

برخی از فقها مانند مرحوم آیت الله خوئی استعمال مواد مخدر را از باب اکل سم و ضرر رساندن به جسم و به مخاطره انداختن سلامت جسمی و روانی که حرمت آن در شرع مسلم است حرام دانسته اند.

برخی، مانند آیت الله خامنه ای به وسعت ضرر آن خصوصاً ضرر اجتماعی که مترتب بر مصرف مواد مخدر می باشد توجه نموده و حرمت آن را از باب اضرار شخصی و اجتماعی دانسته اند (گلپایگانی، ۱۳۶۹، ۱، ۱۶۷).

به نظر می رسد حرمت مواد مخدر از این باب امری روشن است، زیرا جمعی از فقهای دیگر از جمله: آقای محمد علی اراکی - سید محمد رضا گلپایگانی - میرزا هاشم عاملی - احمد آذری قمی - میرزا جواد تبریزی - سید کاظم حائری - حسین راستی کاشانی - جعفر سبحانی - ناصر مکارم شیرازی - محمد هادی معرفت - موسوی اردبیلی - حسین مظاهری - اذعان به حرمت آن دارند. همچنین قاعده لاضرر را هر کدام از معانی و تفسیری که علما برای آن کرده اند بر استعمال مواد مخدر قابل تطبیق است.

- حرمت از باب قاعده ی حرمت اسراف

در قرآن، اخبار و کلمات علما از اسراف به طور مکرر سخن به میان آمده است که حاکی از حرمت آن می باشد، به طوری که در حرمت هیچ شکی نمی باشد. در عین حال بسیاری از فقها به طور دقیق به تبیین موارد و احکام جزائی آن نپرداخته اند اگر چه برخی در صدد طرح و تحقیق در آن برآمده اند.

مرحوم مولی احمد نراقی می فرماید: «بیان این قاعده از امور مهم و لازم است». وی موضوع را به عنوان قاعده ی حرمت اسراف طرح نموده و ابتدا وارد بیان ادله حرمت آن شده و سپس وارد معنی اسراف می گردد. ایشان پانزده معنی برای آن ذکر می کند و سپس همه را به دو معنی ارجاع می دهد:

(۱) انفاق در معصیت

(۲) مجاوزة الحد

سپس بیان می نماید:

براساس هر یک از دو معنی فوق، استعمال مواد مخدر از مصادیق بارز اسراف است، زیرا چنانچه با ادله دیگری غیر از ادله حرمت اسراف اثبات شود که استعمال مواد مخدر حرام و معصیت است، در

این صورت صرف مال برای استعمال مواد مخدر به معنای «انفاق در معصیت» مصداق اسراف می باشد، اما اگر نتوان با ادله ی دیگری غیر از قاعده ی حرمت اسراف، حرمت آن را اثبات کرد، به معنای دوم مصداق اسراف است، زیرا استعمال مواد مخدر، مصرف مال در چیزی است که نزد عقلا قبیح و ناپسند است و انسان رشید خود را از مصرف مواد مخدر بی نیاز می داند و اساساً خلاف اقتصاد است (نراقی، ۱۳۸۶، ۱، ۱۴۵).

- حرمت از باب قاعده حرمت مقدمه حرام

یکی از احکام کلی و قواعد فقهیه، حرمت مقدمه حرام است. مقدمه حرام گاهی سبب فعل حرام می شود و گاهی شرط و زمینه فعل حرام را فراهم می کند.

در صورت اول مقدمیت و به تبع، حرمت آن محرز است. در صورت دوم مرحوم ملا احمد نراقی دو فرض قائل شده: اول این که شخص، مقدمه را به قصد تحقق فعل حرام انجام می دهد که این فرض نیز حرام بوده و مرحوم نراقی در حرمت این فرض نفی خلاف نموده است. دوم این که قصد تحقق حرام را ندارد، در این فرض مقدمه را نمی توان حرام دانست.

مصرف مواد مخدر- صرف نظر از حرمتی که با سایر ادله بر آن بار می شود- اگر نگوییم از باب سببیت فعل حرام مقدمیت دارد می توان گفت که از مصادیق مهم ارتکاب مقدمه حرام- از باب شرط و زمینه فعل حرام به قصد تحقق فعل حرام- می باشد. بیان مقدمیت به این صورت این است که: اگر چه مصرف کننده در ابتدا قصد وقوع در مهالک حرام یا ارتکاب محرماتی مانند دزدی، قتل، ترک واجبات شرعی، سوءاستفاده از نزدیکان و مفاسد جنسی و... را ندارد، اما امروزه اعمال حرامی که اکثر معتادین پس از مصرف یا برای دستیابی به مواد، مرتکب می شوند و مهالک حرامی که برای خود فراهم می کنند و آگاهی از این عاقبت و پیامدها کفایت از قصد آنان برای این قبیل افعال حرام می کند، لذا می توان استعمال مواد مخدر را از باب مقدمه حرام به معنی دوم یعنی شرط تحقق آن دانست و با توجه به این که معتاد و مصرف کننده، علم به پیامدهای حرام استعمال و اعتیاد به مخدر دارد که در پاره ای موارد، ناگزیر از آنها است، همین علم را به منزله قصد، تلقی کرد و حکم به حرمت آن نمود. (نراقی، ۱۳۸۶، ۱، ۱۷۲)

حرمت تولید، معاملات و قاچاق مواد مخدر:

با توجه به حرمت استعمال مواد مخدر و عدم فایده‌ی عقلانی مصرف آنها و مفسد‌ی که پیامد استعمال مواد مخدر است، حرمت تولید و قاچاق آن نیز روشن می‌گردد (ساک، ۱۳۹۰، ۳، ۱۵۲).

فقهایی که قایل به حرمت استعمال مواد مخدر هستند، قایل به حرمت تولید و قاچاق آن هم می‌باشند. از جمله آقای محمد علی اراکی، آقای سید علی خامنه‌ای، آقای میرزا هاشم آملی، آقای میرزا جواد تبریزی، آقای سید کاظم حائری، آقای حسین راستی کاشانی، آقای جعفر کاشانی، آقای محمد فاضل لنکرانی، آقای ناصر مکارم شیرازی، آقای محمد هادی معرفت، زراعت کشت و پرورش گیاهانی که از آنها مواد مخدر گرفته می‌شود را حرام دانسته‌اند. و فقهایی از جمله: محمد علی اراکی، سید علی خامنه‌ای، آقای سید محمد رضا گلپایگانی، آقای احمد آذری قمی، آقای سید کاظم حائری، آقای حسین راستی کاشانی، آقای سید حسین شمس، آقای یوسف صانعی، حکم خرید و فروش یا هر نوع استفاده دیگر مثل حمل و نقل، نگهداری و قاچاق مواد مخدر را حرام دانسته‌اند.

حرمت این امور که تبیین آنها در این مبحث آمده است، پایه و اساس مبانی مجازات قاچاقچیان مواد مخدر می‌باشد. قاچاق مواد مخدر و معاملات آن می‌توان از مصادیق و صغریات قواعد و احکام کلی فقهی متعددی دانست که به برخی موارد اشاره می‌شود.

- قاعده لاضرر

یکی از قواعد فقهیه مهم که مبنای بسیاری از احکام فقهی دیگر در فقه قرار می‌گیرد، قاعده‌ی لاضرر است. البته در تبیین مفاد آن نظریات مختلفی وجود دارد. مهمترین آنها نظریه‌ی شیخ انصاری مبنی بر نفی حکم ضرری (طوسی، ۱۳۵۰، ۱، ۳۹).

براساس تفاسیر متعدد از قاعده به جز بیان مرحوم نراقی، قاچاق مواد مخدر و فرآیند تولید تا مصرف آن از صغریات قاعده‌ی مزبور می‌باشد، زیرا اگر حکم به اباحه آن شود، در واقع حکم به تکسب و تولید و معاملاتی شده که ضرر و زیان آن برای افراد جامعه، و حیات آنها امری مسلم است، لذا از باب نفی حکم ضرری، حکم اباحه‌ی آن برداشته شده و حرام می‌گردد. موضوع مواد مخدر، تکسب و تولید به جز ضرر و زیان برای جامعه چیزی در بر ندارند و آن دسته از مشتقات مواد مخدر که کاربرد پزشکی دارند، نیز چنانچه حکم به حلیت آنها کنیم، مورد سوء استفاده بسیار و بیش از کاربردش در امور طبی قرار می‌گیرند و همان مضرات مواد مخدر را دارند. از این رو از باب نفی حکم به لسان

نهی موضوع ضرری آن حرام می گردد. اما اگر قاعده را از باب احکام حکومتی و سلطانیه حجت بدانیم، چون ضرری بودن مواد مخدر برای جامعه و افراد آن روشن بوده و حتی می تواند تهدیدی برای حکومت باشد، از باب احکام حکومتی، محکوم به منع و حرمت می باشد (طوسی، ۱۳۷۰، ۱، ۱۵۹)

- قاعده حرمت اعانت بر اثم و عدوان

بر حرمت معاونت در گناه و حرام علاوه بر کتاب حکم عقل و اخبار مستفیضه ی فراوانی در موارد خاص دلالت دارد و افزون بر این، اجماع علما بر حرمت آن منعقد می باشد و فقهای عظام در موارد بسیاری براساس این قاعده فتوا داده اند. عمده بحث و نظر در تعیین و تبیین مساعده و معاونت بر اثم و عدوان می باشد.

در تحقق معاونت باید عمل و فعلی از شخص سربزند که در موقع و یا اکمال و تمامیت جرم و گناه مداخلت داشته باشد. آنچه مورد تردید و گفتگو است اشتراط قصد و علم معاون، به مداخلت عملش در تحقق یا اکمال و تمامیت جرم است. مشهور فقها برای تحقق معاونت فقط علم و اطلاع بر قصد تحقق حرام توسط مباشر را کافی می دانند. (طباطبائی، ۱۳۷۸، ۱، ۱۴۸)

به هر حال چه از نظر ادله ی شرعیه اثبات اشتراط قصد یا علم بکنیم یا خیر، نمی توان انکار کرد که تولید و قاچاق مواد مخدر با توجه به عدم فایده ی عقلانی و مصرف سوء آن از مصادیق روشن معاونت بر اثم و عدوان می باشد، زیرا تولید کننده و قاچاقچی هم علم و هم قصد دارند که مواد مخدر را در نهایت به مصرف سوء و حرام مباشر یعنی معتاد برسانند.

بنابراین می توان حرمت تولید و قاچاق مواد مخدر از این باب را نیز امری روشن تلقی نمود. البته بحث شرطیت قصد و علم یا عدم آن در تحقق معاونت از جنبه کیفری و مجازات بسیار تعیین کننده است، مثلاً چنانچه احراز شود فردی که به تکسب با مواد مخدر پرداخته، به موضوع مواد مخدر جاهل بوده و دچار غرور شده است، آیا علاوه بر بطلان تکسب و معاملات او، مرتکب جرم معاونت و عمل حرام شده است یا خیر؟ این بحث در مباحث مجازات کیفری باید مورد تحقیق قرار گیرد.

- قاعده حرمت مقدمه حرام

یکی از قواعد و احکام فقهی که فقها مبنای فتوی در موضوعات مختلفی قرار داده اند حرمت مقدمه حرام است اگر عملی سبب تحقق فعل حرام و گناهی باشد خود آن عمل از این باب حرام می شود

چنانکه اگر شرط و زمینه وقوع حرام گردد به شرط اینکه شخص قصد حصول آن حرام از فعل مقدمه را داشته باشد باز حرام است.

قاچاق مواد مخدر را اگر به عنوان سبب عمل حرام، استعمال مواد مخدر ندانیم و نیز اگر سبب جرائمی که معتاد مرتکب می شود به حساب نیاوریم اولاً می توان زمینه و شرط استعمال مواد مخدر و حتی شرط برخی از جرائم معتاد در دستیابی به مواد را تلقی کرد. احراز علم و قصد تولید کننده و قاچاقچی نسبت به استعمال مواد توسط معتاد و یا علم به جرائم بعدی ناشی از اعتیاد وی نیز امری سهل است. کدام تولید کننده و قاچاقچی مواد مخدر است که نخواهد.

مواد مخدر تولیدی و یا قاچاق خود را به مصرف معتاد نرساند؟

ثانیاً در موارد بسیار قاچاق مواد مخدر در انجام شدن جرائم متعددی غیر از جرم استعمال و جرائم معتاد به نحو سببیت و شرطیت توأم با علم و قصد برای تسهیل و انجام قاچاق مداخلت دارد که قتل، دزدی، رشوه، فریب، تهدید و ناامنی نمونه آنها است بنابراین حرمت از این باب نیز می تواند مورد تایید و تاکید قرار گیرد (طوسی، ۱۳۵۰، ۱، ۴۱)

- قاعده ی نفی سبیل

از دیگر قواعد مهم فقهی که هم آیات قرآن و هم اخبار مستفیض و هم اجماع بر آن اقامه شده و فقها در موارد کثیری مبنای استنباط احکام فرعیه قرار داده اند قاعده ی نفی سبیل می باشد. حرمت هر عملی که سبب شود دشمنان دین و یا غیر مسلمان راهی برای سلطه و ولایت بر مسلمان یا مسلمانان پیدا کنند، طبق این قاعده روشن است. گاهی قاچاق مواد مخدر با انگیزه های سیاسی از جانب دشمنان اسلام همراه است حتی اگر چنین انگیزه های وجود نداشته باشد از آثار شیوع مواد مخدر، زوال اراده ی دفاع از دین و حریم می باشد که در این صورت سبیل برای دشمنان دین و اسلام فراهم می شود، علاوه بر اینکه بسا فرد معتاد به جهت از دست دادن غیرت دینی، به سهولت به معاملاتی که موجب ولایت کفار و دشمنان دین می شود، تن می دهد و در مواردی حاضر به همکاری با اجانب می شود. بنابراین اگرچه در جمیع معاملات و تکسب، موضوع سبیل قطعی نیست، اما از آنجا که زمینه ساز اعمال ولایت کفار و سلطه دشمنان دین می باشد و در پاره ای از موارد سبب تحقق سبیل کفار و دشمنان دین می شود به نظر میرسد برای صدق موضوع قاعده کافی است. بنابراین اگر براساس این قاعده حکم به حرمت شود صحت آن بعید نمی باشد. (نراقی، ۱۳۷۰، ۲، ۱۵۷)

۲-۹-۲- احکام وضعی در خصوص مواد مخدر

در خصوص احکام فقهی مواد مخدر دومین دسته از این احکام، احکام وضعی می باشند که شامل موارد زیر هستند.

۲-۹-۲-۱- سفاهت و محجوریت معتاد

الف) چنان که گذشت اسراف صرف اموال در اموری است که عقلاً آن را مذموم و قبیح دانسته اند که یا منجر به ضرر می گردد و یا مال در معصیت خداوند متعال صرف می شود.

به نظر می رسد صرف مال در مواد مخدر و مصرف آن از مصادیق اسراف است. البته برخی از فقها که بحث حرمت اسراف را مطرح کرده اند تصریح ننموده اند که صرف مال مواد مخدر از صغریات قاعده ی حرمت اسراف است اما اعتیاد به الکل و شراب را مورد اشاره قرار داده و هزینه نمودن در آنها را مصداق اسراف دانسته اند، از همین رو می توان با تنقیح مناط و بسا با قیاس اولویت هزینه نمودن معتاد برای استعمال مخدر را از نظر آن فقها مصداق اسراف دانست، زیرا کسانی که صرف مال برای شراب را مصداق اسراف دانسته اند به این جهت بوده که اولاً منجر به ضرر می شود و ثانیاً مصرف در معصیت خداست و این دو جهت اگر نگوییم به طریق اولی در صرف مال در استعمال مواد مخدر وجود دارد، عیناً یافت می شود، زیرا استعمال مواد مخدر هم منجر به ضرر می شود و هم با توجه به حرمت آن صرف مال در معصیت خداوند است. از طرف دیگر برخی از فقها عنوان سفیه را برای شخص مسرف اثبات کرده اند و با توجه به احکام دیگری که برای شخص مصرف کننده ی مواد مخدر در لابه لای کلمات فقها به چشم می خورد، صحت حکم به سفاهت و محجوریت فرد معتاد امر بعیدی نمی باشد (جعفری، ۱۳۸۸، ۲، ۱۷۹)

البته نمی توان در جمیع موارد اسراف، حکم به سفاهت مسرف نمود، اما در مواردی که شخص توان و اراده ی خودداری از اسراف را از دست می دهد و این امر به صورت یک عادت غیر ارادی در می آید، مانند فرد معتاد به مواد مخدر می توان وی را سفیه و محجور دانست. در تایید این نظر توجه به چند مطلب بسیار مهم است.

ب) فقها معاملات شخصی را که اقدام به خودکشی کرده و ضربه مهلکی به خود وارد نموده باطل می دانند ولو معاملات او در این حالت عقلایی به نظر برسد و حتی فتوا به بطلان وصیت یا هبه در یک سوم اموالش را داده اند و برخی این حکم را از باب سفاهت وی دانسته و گفته اند که عمل وی کشف از سفاهت او می کند. به نظر می رسد معتاد را بتوان از صغریات این فتوا تلقی کرد، زیرا فرد معتاد به مواد مخدر در واقع شخصی است که به خود ضربه مهلکی وارد کرده و خود را در یک فرایند خودکشی

و هلاکت قرار داده است، لذا با احراز موضوعی این امر می توان از این باب حکم به سفاهت و محجوریت وی نمود و به بطلان جمیع معاملات و توقیف اموال و سپردن آن به دست حاکم یا والی یا ولی، رای داد.

ج) فقها در مواردی همان گونه که معاملات سکران را باطل دانسته اند جمیع معاملات شخصی را که مواد مخدر مانند بنج استعمال کرده، باطل اعلام کرده اند و این نیست مگر از باب اینکه به جهت زوال عقل و عدم توانایی ارادی و دماغی قادر به تصمیم گیری در خصوص اموال نمی باشد و نمی تواند صلاح اموال خود را اعمال کند. کسی که نتواند صلاح یا فساد اموال خود را تشخیص دهد یا اعمال نماید سفیه و محجور است.

مصرف کننده ی مواد مخدر به خصوص زمانی که دچار اعتیاد شدید شده باشد هر روز باید مصرف خود را افزایش دهد و برخی از معتادین بالاخره جمیع اموال خود را در مسیر سفهی مصرف مواد مصرف می کنند و هرگز نمی توانند جلوی صرف اموال در راه غیر صلاح مالی خود را بگیرند و این چیزی جز تعریف سفه در فقه نمی باشد و می توان آن را بر فردی که دچار اعتیاد شدید شده منطبق دانست (رحمدل، ۱۳۸۳، ۱، ۱۲۰)

۲-۲-۹-۲- بطلان جمیع معاملات مواد مخدر

با توجه به حرمت قاجاق، معاملات و تکسب اعم از تولید، حفظ، نقل و انتقال و فروش و اجاره ی مساکن و وسایل نقلیه که به نحوی در امر قاجاق مواد مخدر مدخلیت دارد بطلان این معاملات و عدم تملک سرمایه های کسب شده از این نوع معاملات امری روشن است، زیرا از شرایط مهم صحت تمام معاملات و تکسب به شکل هر نوع عقد و عملی که باشد، اباحه ی مورد معامله می باشد. علاوه بر اینکه وجود فایده ی عقلانی و مقصود عقلا بودن و مالیت داشتن مورد معامله از نظر شرع و عقل از شرایط دیگر صحت معاملات می باشد.

مواد مخدر به فرض حرمت آن وقتی مورد و موضوع معامله قرار گیرد، اولاً مباح نمی باشد، ثانیاً فایده عقلایی دربر ندارد، ثالثاً مقصود عقلا برای معامله نمی باشد و رابعاً شرعاً مالیت ندارد. لذا جمیع معاملات مواد مخدر فاقد شرایط اساسی صحت معاملات می باشند، افزون بر اینکه می توان این نوع معاملات را غرری و مصداق نهی نبی (ص) از غرر دانست (کاشانی، ۱۳۸۷، ۱، ۷۸).

۲-۹-۳- عدم تملک سرمایه های کسب شده به وسیله قاچاقچیان

با توجه به حرمت و بطلان معاملات و تکسب از طریق مواد مخدر، کلیه ی کسانی که از راه مواد مخدر به هر شکل کسب درآمد می کنند مالک آن نمی شوند و اموال شرعاً به آنها منتقل نشده، لذا ضامن آن اموال بوده و باید به صاحبانش برگردانند و چون در غالب موارد صاحبان آن شناخته شده نمی باشند به نظر می رسد باید اموال و سرمایه های کسب شده از طریق مواد مخدر را مجهول المالک دانست و یا در نهایت متعلق به معتادین تلقی کرد، چون تمام هزینه های تولید و قاچاق و سود آنها بالاخره توسط مصرف کننده یعنی معتاد پرداخت می شود. (کاشانی، ۱۳۸۷، ۱، ۸۰).

۲-۹-۳- احکام جزائی و مجازات

در استنباط احکام جزائی و مجازات در زمینه ی مواد مخدر همان گونه که در بحث حرمت و احکام وضعی بین شخص معتاد و مصرف کننده و سایر اشخاصی که مبادرت به تولید و قاچاق مواد مخدر می نمایند تفاوت بود، اینجا هم باید قایل به تفاوت شد و اساساً باید دو نوع برخورد و مجازات پیش بینی نمود.

۲-۹-۳-۱- مصرف کننده و معتاد

تعزیر: تعزیر عبارت است از تأدیب یا عقوبتی که نوع و مقدار آن در شرع تعیین نشده و به نظر حاکم واگذار شده است. (ماده ۱۶ قانون مجازات اسلامی)

از آنجا که مصرف کننده با استعمال مواد مخدر مرتکب عمل حرامی شده و در فقه هیچ یک از حدود شرعی و عناوین جرائم حدی بر آن تطبیق نمی کند، باید مجازات آن را تعزیر دانست. البته برخی فقها معتاد را شارب مسکر دانسته اند اما فقط در پاره ای از احکام، مصرف کننده مواد مخدر را ملحق به شارب مسکر کرده اند و چون ملاک صدق مسکر و شارب آن را عرف دانستیم، نمی توان مجازات شارب مسکر یعنی حد را بر وی بار نمود، چون عرف، مصرف کننده مواد مخدر را شارب مسکر تلقی نمی کند. بنابراین می توان به عنوان تعزیر شرعی وی را به خاطر استعمال مواد مخدر کمتر از حد شرب خمر مورد مجازات قرار داد و وی را مجبور به ترک آن نمود. مساعدتهای لازم مادی و معنوی در این خصوص وظیفه واجب حکومت اسلامی است (کار، مهرانگیز، ۱۳۶۹، ۱، ۵۶).

محجوریت و توقیف اموال

با توجه به آنچه در بحث احکام وضعی گذشت، اگر سفاهت و محجوریت معتاد اثبات و مورد قبول واقع شود، بطلان معاملات و توقیف اموال او موضوعیت پیدا می کند و قابل تاکید است. در این صورت

اموال معتاد در اختیار حاکم شرع قرار می گیرد و با نصب قیم، اموال و اولاد او اداره می شود تا فرد با ترک کامل اعتیاد رشد خود را باز یابد.

افزون بر ادله و اماراتی که برای تایید سفاهت و محجوریت معتاد در مبحث پیش ارائه شد شایان ذکر است که اگر در تعیین مجازات و کیفر معتاد، مصلحت معتاد و مصلحت اجتماع در شرایط کنونی لحاظ گردد و از باب مصلحت مقدار و نوع مجازات تعیین شود، چه بسا نزدیکترین مجازات به مصالح را بتوان محجوریت و توقیف اموال و سپردن به دست حاکم یا ولی و قیم معتاد دانست، زیرا آنچه در زمینه ی برخورد و رفتار یا معتاد مهم و اساسی است، اقدام و مجازاتی بازدارنده است که او را مهار نماید و از اعتیاد نجات دهد، به گونه ای که پس از ترک اعتیاد بتواند مانند سایر اعضای جامعه و نه یک مجرم و دارای سوء پیشینه وارد اجتماع شود. حکم به محجوریت و توقیف اموال او تا رفع اعتیاد و خودداری از مصرف، نزدیکترین اقدام به اهداف و مصلحت مزبور می باشد.

۲-۳-۹-۲- قاچاقچی و تولید کننده

می توان در خصوص جرم و مجازات مجرمین مزبور موارد زیر را مطرح نمود:

۱- توقیف و مصادره اموال مکتسبه از طریق مواد مخدر

چنان که گذشت کلیه معاملات مواد مخدر باطل و سبب تملک نمی شود، لذا هر مقدار سرمایه ای که از این طریق حاصل شده، شرعاً به طرف معامله منتقل نمی شود و باید به طرف دیگر بازگردانده شود. از آنجا که در غالب موارد، صاحب آن ناشناخته است، به نظر می رسد سرمایه های حاصله از تکسب و معامله مواد مخدر به هر شکل یعنی درآمد حاصل از تولید، حفظ و نگهداری، جمل و نقل، فروش، مراکز تسهیل تولید، انتقال و مصرف ... اموال مجهول المالک می باشد. اگر چنین پذیرفته شود، با توجه به اینکه تمام این درآمدها در نهایت توسط مصرف کننده پرداخت می شود، مصلحت اقتضا می کند اموال مجهول المالک فوق باید توسط دولت به نفع معتادان مواد مخدر مصادره گردد. البته احراز اینکه چه مقدار از سرمایه های قاچاقچی وارد این سودا شده امری ضروری و لازم است.

۲- حد (افساد فی الارض) اعدام و سایر مجازاتهای سخت (تعزیر)

الف) می توان جرم معاونت و اقدام به ایجاد مقدمه حرام بر اقدام تمام کسانی که وارد عرصه ی معاملات و تکسب مواد مخدر می شود، منطق نمود و آنان را مستحق تعزیر دانست، لذا در این صورت باید مقدار تعزیر شرعی آنان متناسب با نوع، دفعات ارتکاب و میزان مواد مخدر توسط جاکم تعیین گردد.

با توجه به صدق عنوان «مفسد فی الارض» بر برخی از قاچاقچیان و وجوب اعمال مجازات اعدام از باب حد شرعی نسبت به آنان، به نظر می رسد ملاک در تعیین مقدار مجازات تعزیری معاونت مزبور باید مجازات حدی قتل به عنوان مفسد فی الارض قرار دارد، لذا قاضی مخیر است کمتر از قتل را مانند زندان، تبعید، معرفی به مردم، شلاق، جریمه نقدی و کار اجباری تعیین نماید.

ب) در خصوص صدق عنوان افساد فی الارض بر عمل مجرمانه قاچاقچی اصلی و پاره ای دیگر از مواد جرائم مواد مخدر نکات و دلایل زیر قابل طرح و دقت است.

۳- مجازات فقط از باب حد یا تعزیر

با توجه به حرمت شرعی قاچاق مواد مخدر نمی توان مجازات مرتکبین را از باب احکام حکومتی یا تعزیرات حکومتی دانست بلکه باید از باب تعزیر شرعی و یا از باب حدود و تحت عنوان افساد فی الارض تلقی نمود. (صفری، ۱۳۸۷، ۱، ۳۶)

۲-۱۰- مبانی و مفاهیم حقوقی در رابطه با جرم

هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می شود. بنابر بر ظاهر ماده ۲ فوق اگر شخصی فعلی انجام دهد که از نظر قانون جرم شناخته شود، مجرم محسوب شده و مستحق مجازات خواهد بود. این تعریف به خوبی مبین ماهیت جرم نیست چه قصد مرتکب در آن نقشی ایفاء نمی کند بنابراین اگر کسی عملی انجام دهد که طبق قانون جرم بوده مجرم تلقی می گردد حتی اگر سهواً چنین فعلی از او سر زده باشد. که این مفاهیم به جرم کیفری و جرم مدنی تقسیم بندی شده و به صورت ذیل توضیح داده شده است. (صفری، ۱۳۸۴، ۱، ۲۰)

۲-۱۱- جرم کیفری

ماده ۲ قانون مجازات اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۷۰ ش جرم را چنین تعریف کرده است: هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می شود. (صفری، ۱۳۸۴، ۱، ۳۹)

تفاوت های جرم کیفری و جرم مدنی

- ۱- از لحاظ قانونی: جرم کیفری نقض متنی از متون قانونی است، در حالی که جرم مدنی هر نوع رفتار ناشی از تقصیر را که باعث وارد شدن خسارت گردد، شامل می گردد.
- ۲- از نظر عنصر مادی: جرم کیفری مستقلاً و بدون وارد آوردن خسارت قابل تحقق است. نظیر شروع به جرم، حمل اسلحه ی غیرمجاز یا ولگردی، اما جرم مدنی مبتنی بر ورود خسارت است.

۳- از نظر عنصر معنوی: جرم کیفری مبتنی بر اراده ی آزاد و علم و عمد است و یا حداقل خطای کیفری لازم دارد، اما جرم مدنی نیاز به قصد ندارد.

۴- از لحاظ ضمانت اجرا: ضمانت اجرای جرم مدنی، جبران خسارت است، اما ضمانت اجرای جرم کیفری، کیفر و مجازات است. (گلدوزیان: ۱۳۸۶، ۱، ۱۴۷)

۲-۱۲- علل و عوامل عمومی جرم مواد مخدر

▪ عوامل درونی

▪ عوامل بیرونی

۲-۱۲-۱- عوامل درونی

عوامل درونی، به عوامل جسمی و روانی تقسیم می شود که هر کدام از این دو خود شامل عوامل متعدد دیگری است. (اتشین، ۱۳۸۰، ۱، ۵۴).

عوامل جسمی: در بررسی عوامل جسمی بایستی اثرات وراثت، ابتلا به بیماری ها، جنسیت، سن و نژاد مورد توجه قرار گیرد (اسدافروز، ۱۳۸۰، ۱، ۲۳)

جنسیت

در بیشتر کشورها همیشه تعداد بزهکاران مرد بیشتر از زنان بزهکار است این امر مربوط به توانایی های جسمی و روانی مردان است. به طور کلی مردان از نظر جسمی و ویژگی های روانی آمادگی بیشتری برای اکثر جرایم دارند و درگیری های معیشتی و مسئولیت های اجتماعی نیز شرایط بیشتری را از نظر بزهکاری برای مردان فراهم می سازد. اصولاً رفتار زنان با احتیاط و ملاحظات همراه است که از نظر بزهکاری بازدارنده ای قوی محسوب می شود. با توجه به جوامع مختلف انسانی و فرهنگ خاص اجتماعی هر کشور، می توان گفت که اعتیاد به مواد مخدر در بین هر دو جنس مذکر و مؤنث مشاهده می شود. با این تفاوت که در جوامع غربی و آمریکایی به علت تشابه در رفتار، کار و حیات اجتماعی میزان ابتلای زنان و دختران به مراتب بیشتر از زنان جوامع شرقی است. (حسن پور، ۱۳۸۵، ۱، ۲۳)

عوامل روانی

عوامل روانی جایگاه بسیار مهم، کلیدی و انکار ناپذیری در گرایش به ارتکاب جرایم مربوط به آن دارد. در این قسمت به بررسی همین موضوع پرداخته خواهد شد.

۱. شخصیت

شخصیت شامل: صفات ضد اجتماعی، پرخاشگری و اعتماد به نفس پایین می باشد.

۲. بیماریهای روانی

بیماریهای روانی شامل: افسردگی اساسی و فوبی است. (اسعدی، ۱۳۸۰، ۱، ۱۵۱)

وضعیت روانی بزهکاران مهمترین موضوع در بررسی های جرم شناختی است. کلیه جرم شناسان با هر گرایشی معتقدند انجام هر گونه خلاف و بزهکاری ریشه ی روحی و روانی دارد و برخی از آنان که مطالعه ی دقیقتری در این زمینه داشته اند؛ و بروز ناهنجاریهای رفتاری را مربوط به وجود نوعی اشکال و نقص در سیستم روانی می دانند. حالت درونی انسان بحث بسیار حساس و پیچیده ای است که درک و شناخت کامل آن به صورت علمی بسیار مشکل و تا حدودی غیر ممکن است. ولی مطالعه نظری آن موجب ارائه نظرات مختلف و متنوعی گردیده است. احساسات و تواناییهای ذاتی به صورت خصیصه های دو گانه معارض در انسان وجود دارد؛ مانند: ترس و شجاعت، صبر و بی قراری، بخشش و بخل، گذشت و شقاوت. این احساسات با کمک نیروی عقل و تفکر در کنترل انسان قرار دارد (رحمدل، ۱۳۸۳، ۱، ۳۴)

۲-۱۲-۲- عوامل بیرونی

طبق این تقسیم بندی عوامل بیرونی به عوامل خانوادگی، عوامل محیطی - اجتماعی و عوامل اقتصادی - فرهنگی تقسیم می شود و هر کدام موارد متعددی را شامل می شود. هر یک از این عوامل در گرایش به اعتیاد که خود مقدمه ای است برای ارتکاب جرایم مربوط به مواد مخدر نقش دارد. (زرانی، ۱۳۸۵، ۱، ۵۶)

عوامل محیطی

«محیط کلیه شرایط و اموری است که موجب تکامل هر موجود زنده و به خصوص تحول شخصیت انسانی می شود. در این قسمت عوامل محیطی مختلف و چگونگی آن بر گرایش به سمت اعتیاد و مواد مخدر ذکر خواهد شد. (ساکي، ۱۳۹۰، ۳، ۱۳)

این عوامل شامل: ۱. عوامل مربوط به خانواده ۲. عوامل مربوط به دوستان ۳. عوامل مربوط به مدرسه ۴. عوامل مربوط به محل سکونت می باشد.

۱. عوامل مربوط به خانواده: (غفلت از فرزندان، وجود الگوی نامناسب در خانواده، خانواده آشفته)

۲. عوامل مربوط به دوستان : (دوستان مصرف کننده)

۳. عوامل مربوط به مدرسه: (فقدان محدودیت، فقدان حمایت)

۴. عوامل مربوط به محل سکونت: (شیوع خشونت و اعمال خلاف). (اسعدی، ۱۳۸۰، ۱، ۱۵۳)

عوامل اجتماعی

محیط اجتماعی از جمله عواملی است که زمینه اعتیاد را فراهم می سازد و مسلماً بدون در نظر گرفتن عوامل محیط اجتماعی مفهوم پدیده اجتماعی روشن نمی شود و در بررسی محیط اجتماعی معتاد باید به عوامل زیر توجه شود. (کرمی، ۱۳۸۶، ۱، ۲۵)

جرایم مربوط به مواد مخدر

جرایم مواد مخدر از جمله جرایم سازمان یافته و فراملی است که دارای ابعاد بین المللی است. جرایم مواد مخدر و قاچاق این مواد از یک طرف در نظام اقتصادی کشور ما اختلالات شدید وارد نموده و از طرف دیگر اعتیاد به مواد مخدر تبعات سوء بهداشتی را در پی خواهد داشت.

قبل از این که انواع جرایم مواد مخدر تبیین شود به تعریفی کلی از این جرایم اشاره می شود. جرایم مواد مخدر عبارتند از: هرگونه کشت، ساخت و تبدیل، نقل و انتقال، خرید و فروش، اخفاء و نگهداری، استعمال یا مداخله در مواد مخدر که بر خلاف موازین قانونی صورت می گیرد.

نکته ای که در مورد جرایم مواد مخدر اهمیت دارد اختصاصی بودن این جرایم است، هر چند که در بیان و تعریف و تبیین آن ها از مفاهیم کلی و عمومی استفاده شده است؛ همانند: خرید، فروش، تولید، توزیع و غیره. آن چه که موجب اختصاصی شدن این جرایم و تفکیک آن ها از سایر جرایم می شود در واقع نوع فعل و ترک فعلی است که مرتبط با مواد مخدر است که برخی مستقیم (جرایم اصلی) و برخی غیر مستقیم به این مواد ارتباط دارند (مرتضوی، ۱۳۸۸، ۱، ۶۷).

۲-۱۳- جرایم مواد مخدر

به طور کلی جرایم مواد مخدر به دو دسته تقسیم می شود:

الف) جرایم اصلی

ب) جرایم وابسته

منظور از جرایم اصلی آن دسته از جرایم هستند که مرتبط با مواد مخدر ارتکاب می یابند مانند کشت مواد مخدر و خرید و فروش. جرایم دیگری که با جرایم اصلی مرتبط اند و به منظور ارتکاب آن جرایم تحقق پیدا می کنند، در زمره ی جرایم وابسته قرار می گیرند مانند خرید و فروش آلات و ادوات استعمال مواد مخدر و (مرتضوی، ۱۳۸۸، ۱، ۷۰)

۲-۱۳-۱- جرایم اصلی

کشت مواد مخدر

یکی از اولین اقدامات هر قانون گذاری در جهت مبارزه با مواد مخدر جلوگیری از کشت مواد مخدر است. زیرا در جامعه ای که مواد مخدر کاشته می شود در اصل صحبت از مبارزه بی مورد خواهد بود. منظور از کشت مواد مخدر هر گونه عملیاتی است که منجر به تولید طبیعی مواد مخدر می شود. اعم از اینکه در یک مزرعه یا باغچه یا حتی یک گلدان کوچک صورت گیرد و شامل همه مراحل زراعت اعم از کاشت، داشت و برداشت می شود.

ب- وارد کردن مواد مخدر

قانون گذار با علم و اطلاع از این امر که قاچاقچیان عمده فعالیت خود را صرف واردات مواد مخدر از خارج به داخل کشور خواهند کرد، این عمل را جرم شناخته و برای آن مجازات تعیین کرده است. هنوز هم مواد مخدر عمدتاً از کشورهای همسایه شرقی ایران (افغانستان و پاکستان) وارد کشور می شود. این جرم مادر دیگر جرایم مواد مخدر در کشور ماست. زیرا با نبودن مواد مخدر و فقدان آن دیگر بحثی از استعمال و اعتیاد و حمل و نگهداری و خرید و فروش و ... مطرح نخواهد بود.

ارسال، صادر کردن و ترانزیت مواد مخدر

برای تحقق عنصر مادی ترانزیت باید مواد مخدر از یک نقطه ی مرزی وارد کشور شده و از نقطه ی مرزی دیگر خارج شود. بنابراین اگر عمل ارتكابی در هر مرحله ای قطع شود و مواد مخدر در داخل کشور کشف شود عنوان ترانزیت بر آن صدق نمی کند و ممکن است عناوین دیگر پیدا کند؛ مثال اگر مواد مخدر در همان ابتدای ورود کشف شود با عنوان وارد کردن مخدر و اگر به هنگام خروج از کشور کشف شود به عنوان حمل یا نگهداری تعقیب خواهد شد. هر سه جرم ارسال کردن، صادر کردن و ترانزیت مواد مخدر از جمله جرایم عمدی هستند و زمانی شخص تحت تعقیب و مجازات قرار می گیرد که سوء نیت وی در ارتكاب جرم محقق گردد. اگر شخص بسته ای را به سفارش دیگری پست کند ولی نداند که داخل بسته مواد مخدر جاسازی شده است، نمی توان او را به عنوان ارسال مواد مخدر تعقیب نمود. (کاشانی، ۱۳۸۷، ۱، ۵۴)

تولید و ساخت انواع مواد مخدر

ساختن و تولید از جرایم عمدی مقید است . یعنی مجرم هم عمد در فعل دارد (ساختن و تولید) وهم عمد در حصول نتیجه . به عبارت دیگر باید از عمل او نتیجه ای که می خواسته به دست آید تا این دو بزه تحقق یابد.

حمل، نگهداری و اختفاء مواد مخدر

حمل مواد مخدر

عنصر مادی این جرم عبارت است از هر گونه فعل مادی ایجابی که موجب نقل و انتقال مواد مخدر از نقطه ای به نقطه ی دیگر شود. حمل گاهی با مباشرت است و گاهی با واسطه که ممکن است واسطه فرد دیگری یا شیء یا حیوانی باشد.

نگهداری مواد مخدر

نگهداری به معنی در اختیار داشتن مواد مخدر است . خواه نزد خود شخص باشد یا در جا و مکان معینی قرار داشته باشد . به عبارتی قرار دادن مواد مخدر در جا و مکانی معین و لازم نیست که حتماً مواد مخدر توسط خود شخص در جایی قرار داده شود . همین که به دستور یا اذن او مواد مخدر در تصرف او قرار گیرد عنصر مادی جرم نگهداری محقق می شود.

اختفاء (مخفی کرد)

در بیشتر موارد، جرم اختفاء مواد مخدر به صورت مقدمه یا توام با جرایم دیگر اتفاق می افتد، زیرا افراد بزهکار در هر حالی سعی دارند که از مصادره ی مواد مخدر جلوگیری کنند. حمل کردن مواد مخدر و دور نگذاشتن آن ها از انظار، اعم از آنکه مواد مخدر به وسیله ی پوششی خاص پوشیده شود یا اینکه در جاسازی قرار گیرد و قرار دادن در هر مکان دیگری که از انظار مخفی باشد. هر سه جرم مذکور از جمله جرایم عمدی محسوب می شود و ارتکاب آن ها با سوء نیت جزائی توام است. در این حال شخص مرتکب باید علم و اطلاع وجود مواد مخدر داشته باشد و به عمد آن را حمل و نگهداری و اختفاء نماید.

خرید و فروش و عرضه و توزیع مواد مخدر

خرید

همین که فرد می داند چیزی می خرد و در مقابل آن وجه یا مالی پرداخت می کند، بزه خرید تحقق پیدا می کند. بزه خرید مواد مخدر عموماً مقدمه ی ارتکاب جرایم دیگری است. عده ای مواد مخدر را می خرند تا آن را استعمال کنند (بزه استعمال) و عده ای آن را می خرند تا بفروشند (بزه فروش) که در این صورت اقدام خریدار از مرحله ی خرید گذشته و به مرحله ی دیگری وارد شده که مسئله ی تعیین مجازات در موارد جرم پیش می آید.

فروش

عنصر مادی فروش عبارت است از فعل مادی ایجابی انتقال مواد مخدر به دیگری در قبال دریافت وجه یا مالی دیگر. برای تحقق فروش حتماً باید مواد مخدر از تصرف و مالکیت شخص فروشنده خارج شود و در ید دیگری قرار گرفته باشد. برای تحقق جرم فروش الزم نیست که فروشنده حتماً آن را قبلاً خریده و مالک آن باشد. اینکه شخص مواد مخدر را به دیگری می دهد و در قبال آن وجهی دریافت می کند، عنوان فروشنده بر او صدق می کند (مرتضوی، ۱۳۸۸، ۱، ۴۵).

توزیع

عبارت است از هر گونه فعل مادی ایجابی که منجر به انتقال و پخش مواد به دیگران شود بدون دریافت هر گونه وجه یا مالی به نفع خود. همگی جرایم که در بالا راجع به عنصر مادی آن ها توضیحاتی داده شد از جمله جرایم عمدی هستند و شخص مرتکب باید اطلاع از اینکه چه چیزی را می خرد، می فروشد، در معرض فروش قرار می دهد یا توزیع می کند مبادرت به انجام آن نماید. پس اگر کسی به قصد اینکه مثال دارد قرص استامینوفن می خورد، اما دیگری به او هروئین بفروشد به لحاظ فقدان قصد خرید مواد مخدر نمی توان او را به این اتهام محکوم و مجازات کرد. نکته ی مهم اینکه همواره این متهم است که باید عدم اطلاع یا فقدان قصد مجرمانه ی خود را ثابت کند (کاکویی، ۱۳۸۵، ۱، ۴۳).

۲-۱۳-۲- جرایم وابسته

همان طور که پیش تر گفتیم، این دسته از جرایم؛ یعنی جرایم وابسته (فرعی) جرایمی هستند که در ارتباط غیر مستقیم با مواد مخدر یا ارتباط مستقیم یا استعمال مواد مخدر و آلت و ادوات ارتکاب جرم یا متهمان و محکومان مواد مخدر ارتکاب می یابند.

که شامل:

۱- جرایم مرتبط با خود مواد مخدر

۲- وارد کردن مواد مخدر به زندان و بازداشتگاه یا ورودگاه باز پروری و نگهداری معتادان می شود.

۲-۱۴- تحلیل پاره ای از مجازات های جرایم مرتبط با مواد مخدر

مجازات های جرایم مرتبط با مواد مخدر در کشورهای مختلف، متفاوت است در برخی از کشورها مجازات اعدام برای مواردی ویژه از این جرایم مقرر شده است و در کشورهایی مانند انگلیس، اتریش، فرانسه و ...، مجازات های حبس ابد یا طولانی مدت ۲۵، ۳۰ سال و مصادره ی اموال، جریمه ی نقدی و مجازات های اجتماعی تعیین گردیده است. بعضی از مجازات ها مانند مصادره ی دارایی های حاصل از قاچاق مواد مخدر، جریمه ی نقدی، محرومیت از بعضی حقوق اجتماعی، تعطیل محل کار و حبس جنبه ی بین المللی دارد و در کنوانسیون های معتبر بین المللی مانند کنوانسیون ۱۹۸۸ وین هم پیش بینی شده است (جعفری، ۱۳۸۸، ۲، ۴۳).

فصل سوم

روش تحقیق

در این فصل در مورد روش تحقیق، جامعه، نمونه، روش نمونه گیری، روش و ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها، اعتبار ابزار و روش تجزیه و تحلیل بحث شده است.

۳-۱- روش تحقیق

با توجه به موضوع پژوهش «رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان با میزان گرایش به استفاده از مواد مذکور در بین دانش آموزان ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان» می باشد، روش تحقیق از نظر هدف کاربردی است و از نظر روش جمع آوری داده ها توصیفی از نوع همبستگی است.

۳-۲- جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه ی دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ می باشد.

۳-۳- نمونه و روش نمونه گیری

جدول شماره ۳-۱: ویژگی جمعیت شناختی گروه نمونه

منطقه شمالی	منطقه مرکزی	منطقه جنوبی	کل
۴۵	۱۳۰	۱۳۰	۳۰۵

با توجه به حجم جامعه آماری و با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۰۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند، روش نمونه گیری به شیوه تصادفی طبقه ای بود. به این صورت که ناحیه ۲ زاهدان به سه منطقه شمالی، مرکزی، جنوبی تقسیم شده و از هر منطقه به نسبت دانش آموزان تعدادی دانش آموز مورد نظر به طور تصادفی انتخاب شدند.

۳-۴- ابزار گردآوری اطلاعات

در این پژوهش ابزار گردآوری اطلاعات به صورت (میدانی) پرسشنامه ای می باشد.

۱- پرسشنامه «آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان (محقق ساخته) که از ۱۵ سوال تشکیل شده است و با لیکرت ۳ درجه ای: اشکالی ندارد، نمی دانم، حرام است. که اطلاعات مربوط به نمره گذاری پرسشنامه در جدول شماره ۳-۲ (جدول نمره گذاری آگاهی از احکام فقهی) ذکر شده است.

جدول ۳-۲: آگاهی از احکام فقهی

حرام است	نمی دانم	اشکالی ندارد
۳	۲	۱

۲- پرسشنامه «آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان (محقق ساخته) که از ۱۲ سوال تشکیل شده است و با لیکرت ۳ درجه ای: اشکالی ندارد، نمی دانم، جرم است. که اطلاعات مربوط به نمره گذاری پرسشنامه در جدول شماره ۳-۳ (جدول نمره گذاری آگاهی از احکام حقوقی) ذکر شده است.

جدول ۳-۳: آگاهی از احکام حقوقی

جرم است	نمی دانم	اشکالی ندارد
۳	۲	۱

۳- پرسشنامه آمادگی به اعتیاد (زرگر، ۱۳۸۵) براساس مقیاس آمادگی به اعتیاد توسط وید و بوچر (۱۹۹۲) ساخته شد. پرسشنامه ای که در تحقیق حاضر به کار گرفته شده مقیاس ایرانی آمادگی با اعتیاد است که با توجه به شرایط روانی - اجتماعی جامعه ایرانی توسط زرگر (۱۳۸۵) ساخته شد. این پرسشنامه از دو عامل تشکیل شده و دارای ۳۶ ماده به اضافه ۵ ماده دروغ سنج می باشد. نمره گذاری هر سوال بر روی یک پیوستار

جدول ۳-۴: گرایش به سمت مواد مخدر و روانگردان

کاملاً مخالفم	مخالفم	موافقم	کاملاً موافقم
۱	۲	۳	۴

می باشد. در عامل اول (آمادگی فعال) بیشترین ماده ها به ترتیب مربوط به رفتارهای ضد اجتماعی، میل به مصرف مواد، نگرش مثبت به مواد، افسردگی و هیجام خواهی می باشد و در عامل دوم (آمادگی منفعل) بیشترین ماده ها مربوط به عدم ابراز وجود و افسردگی می باشند. جهت محاسبه روایی این مقیاس از دو روش استفاده شد. در روایی ملاکی، پرسشنامه آمادگی به اعتیاد دو گروه معتاد و غیرمعتاد را به خوبی از یکدیگر تمیز داده است. روایی سازه مقیاس از طریق همبسته کردن آن با مقیاس ۲۵ ماده

ای فهرست علائم بالینی (SCL-25) ۰/۴۵ محاسبه شده است. که در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنی دار بود. پایایی مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه شد که در حد مطلوبی می باشد. (زرگر، ۱۳۸۵)

۳-۵- اعتبار و روایی ابزار

در مطالعه حاضر اعتبار ابزارها با آلفای کرونباخ محاسبه گردیده که هر روایی ابزار نیز به صورت روایی محتوا توسط تعدادی از متخصصین علوم تربیتی مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۳-۵: میزان آلفای کرونباخ پرسشنامه ها

آگاهی از احکام فقهی مواد مخدر و روانگردان	۸۳٪
آگاهی از احکام حقوقی مواد مخدر و روانگردان	۷۵٪
گرایش به سمت مواد مخدر و روانگردان	۸۷٪

۳-۶- روش تجزیه و تحلیل آماری

با توجه به موضوع پژوهش و سؤالات مطرح شده و نیز ماهیت متغیرهای تحقیق از:

روش های آماری توصیفی: میانگین و انحراف معیار.

روش های آماری استنباطی: T تک گروهی، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام استفاده شده است. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

فصل چهارم

تجزیه و تحلیل داده ها

داده ها شامل ارقام و مشخصاتی هستند که برای معنی دار کردن باید، از ارزشهای آماری یا غیر آماری به منظور دستیابی به هدف تحقیقات یا پژوهشها استفاده شوند. داده های جمع آوری شده اعداد و ارقام بدون معنی می باشند که از آمار برای معنی دار کردن آنها به منظور تحقیق اهداف پژوهش ها و تحقیقات کمک گرفته می شود. تجزیه و تحلیل اطلاعات به عنوان بخشی از فرایند تحقیق علمی یکی از پایه های اصلی هر مطالعه و پژوهش به شمار می رود که بوسیله آن کلیه فعالیتهای تحقیقی تا رسیدن به یک نتیجه کنترل و هدایت می شوند. به عبارتی، در این بخش پژوهشگر برای پاسخ گویی به مسائل تدوین شده و یا تصمیم گیری در مورد رد یا تأیید فرضیه یا فرضیاتی که برای تحقیق در نظر گرفته شده است، باید تجزیه و تحلیلهای لازم را انجام دهد.

تجزیه و تحلیل به عنوان علمی از پایه های اساسی هر تحقیق به شمار می رود که بوسیله آن کلیه فعالیتهای تحقیق تا رسیدن به نتیجه، کنترل و هدایت می شوند.

در این فصل جهت دستیابی به پاسخ سوالهای پژوهش از آمار توصیفی شامل: میانگین، انحراف معیار و آمار استنباطی: شامل T تک گروهی، رگرسیون و ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شده است.

۴-۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۴-۱: نتایج آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار
احکام حقوقی	۲/۶۱	۰/۴۹
احکام فقهی	۲/۴۰	۰/۴۱
گرایش به مواد	۱/۶۰	۰/۵۹

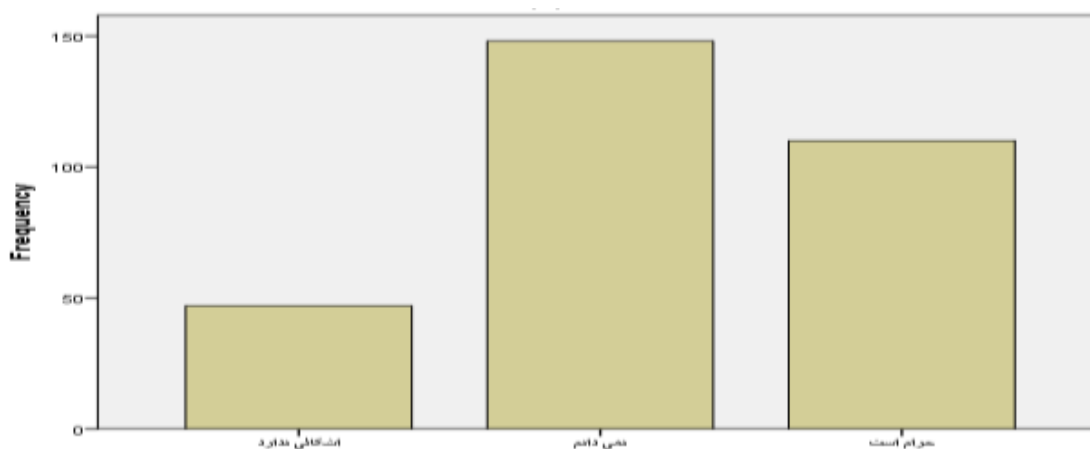
یافته های جدول بالا در زمینه آمار توصیفی بیانگر این است که متغیر احکام حقوقی به ترتیب دارای میانگین و انحراف معیار (۲/۶۱ و ۰/۴۹)، متغیر احکام فقهی به ترتیب دارای میانگین و انحراف معیار (۲/۴۰ و ۰/۴۱)، و همچنین متغیر گرایش به مواد به ترتیب دارای میانگین و انحراف معیار (۱/۶۰ و ۰/۵۹) می باشند.

۴-۲- سوال اول: میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

جهت رسیدن به جواب سوال مطرح شده پرسشنامه ۱۵ سوالی ساخته شده و در اختیار دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان قرار داده شده است. که نتایج بدست آمده از ۱۵ سوال پرسشنامه به تفکیک در جداول و نمودارها آمده است.

جدول ۴-۲: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	47	15.4	15.4	15.4
نمی دانم	148	48.5	48.5	63.9
حرام است	110	36.1	36.1	100.0
کل	305	100.0	100.0	

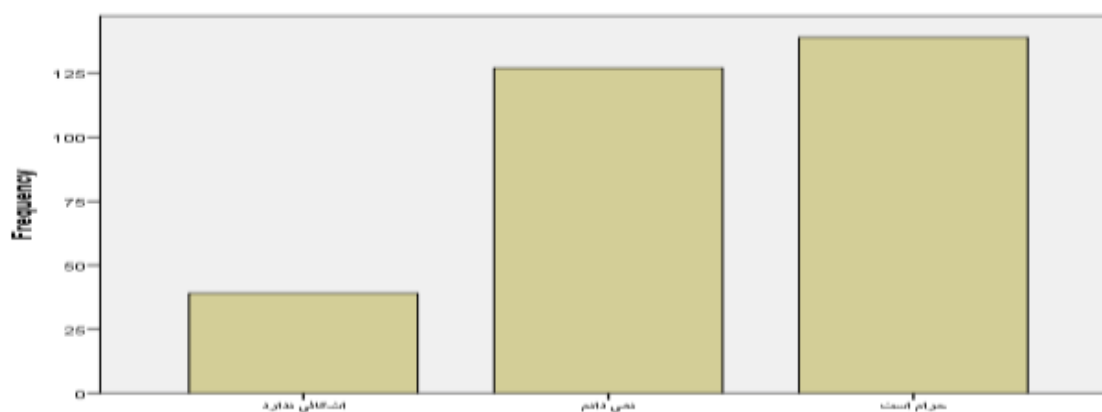

نمودار ۴-۱: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال اول اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۳-۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	39	12.8	12.8	12.8
نمی دانم	127	41.6	41.6	54.4
حرام است	139	45.6	45.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

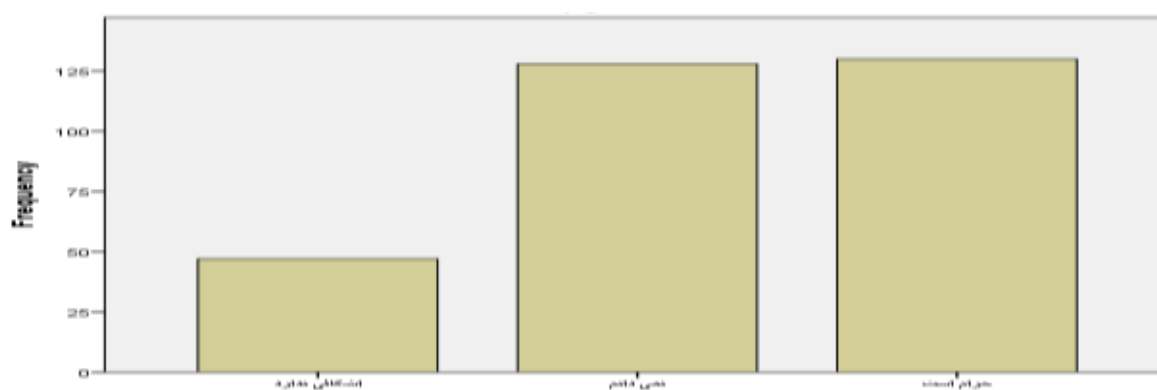

نمودار ۲-۴: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دوم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	47	15.4	15.4	15.4
نمی دانم	128	42.0	42.0	57.4
حرام است	130	42.6	42.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

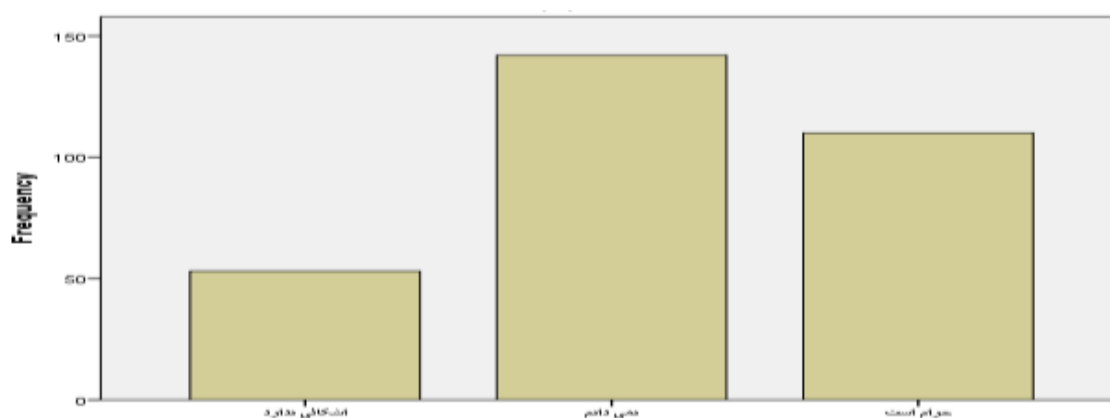

نمودار ۴-۳: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال سوم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۵: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	53	17.4	17.4	17.4
نمی دانم	142	46.6	46.6	63.9
حرام است	110	36.1	36.1	100.0
کل	305	100.0	100.0	

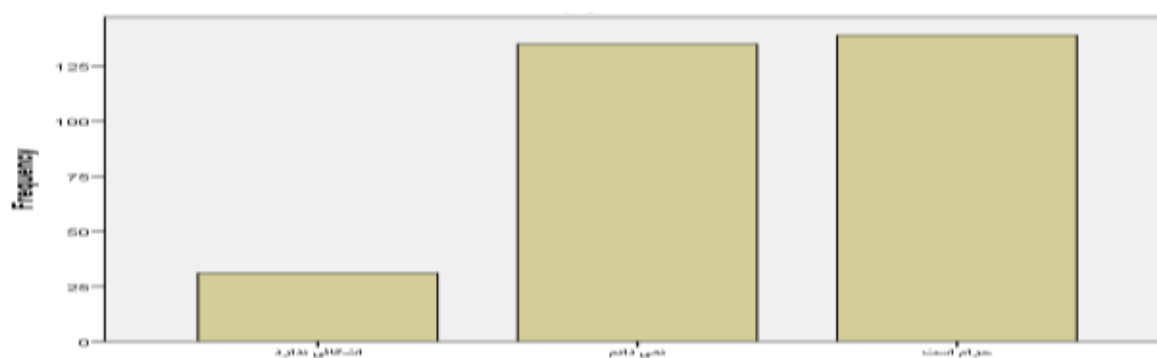

نمودار ۴-۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال چهارم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۶: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	31	10.2	10.2	10.2
نمی دانم	135	44.3	44.3	54.4
حرام است	139	45.6	45.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

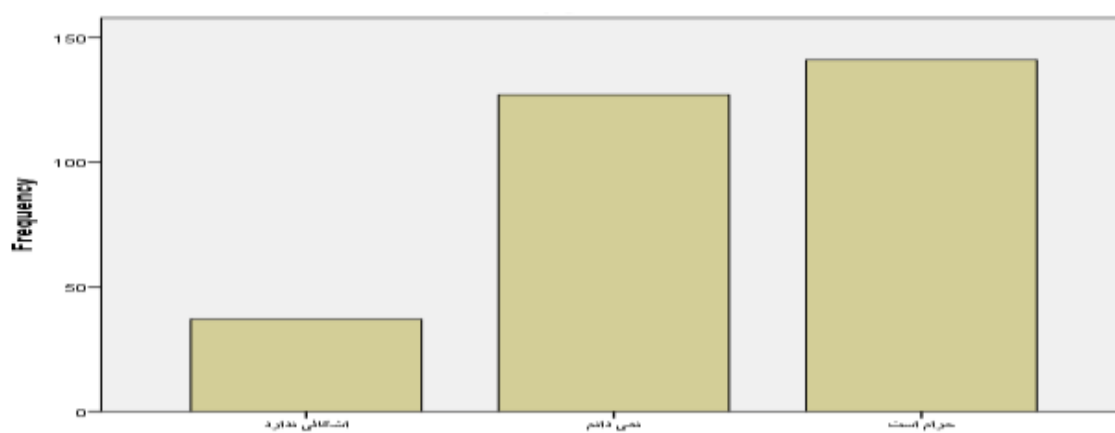

نمودار ۴-۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال پنجم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۷: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	37	12.1	12.1	12.1
نمی دانم	127	41.6	41.6	53.8
حرام است	141	46.2	46.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

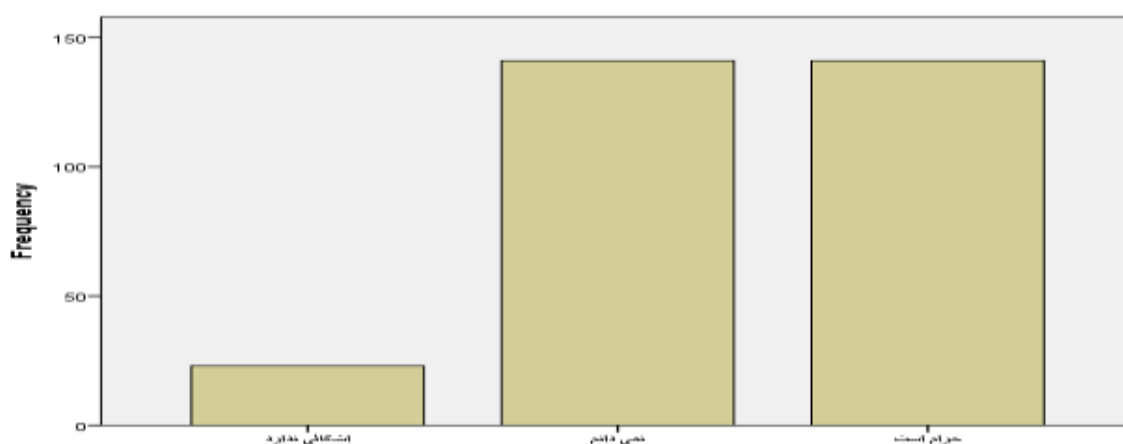

نمودار ۴-۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال ششم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۸: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	23	7.5	7.5	7.5
نمی دانم	140	45.2	46.2	53.8
حرام است	142	47.2	46.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

نمودار ۴-۷: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هفتم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۹: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	47	15.4	15.4	15.4
نمی دانم	47	15.4	15.4	30.8
حرام است	211	69.2	69.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

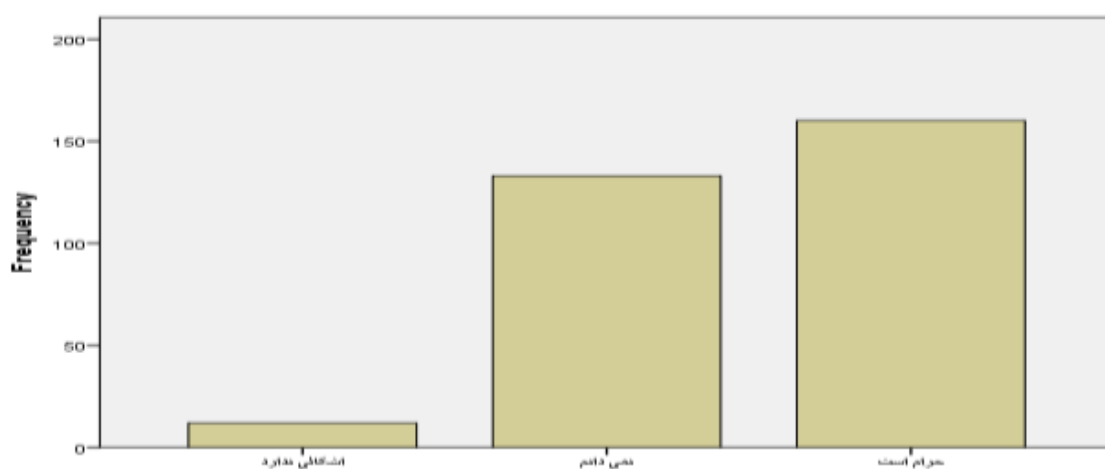

نمودار ۴-۸: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هشتم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۰: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	12	3.9	3.9	3.9
نمی دانم	133	43.6	43.6	47.5
حرام است	160	52.5	52.5	100.0
کل	305	100.0	100.0	

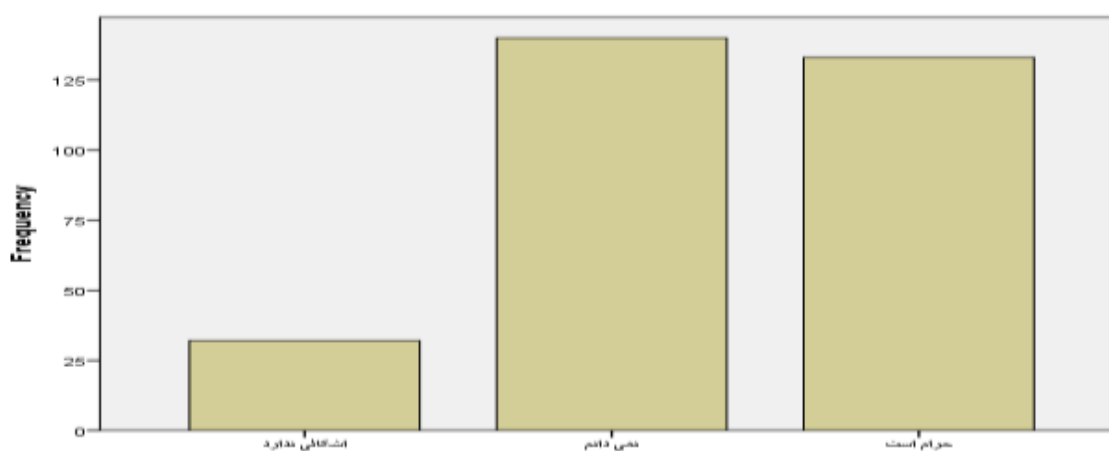

نمودار ۴-۹: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال نهم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۱: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	32	10.5	10.5	10.5
نمی دانم	140	45.9	45.9	56.4
حرام است	133	43.6	43.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

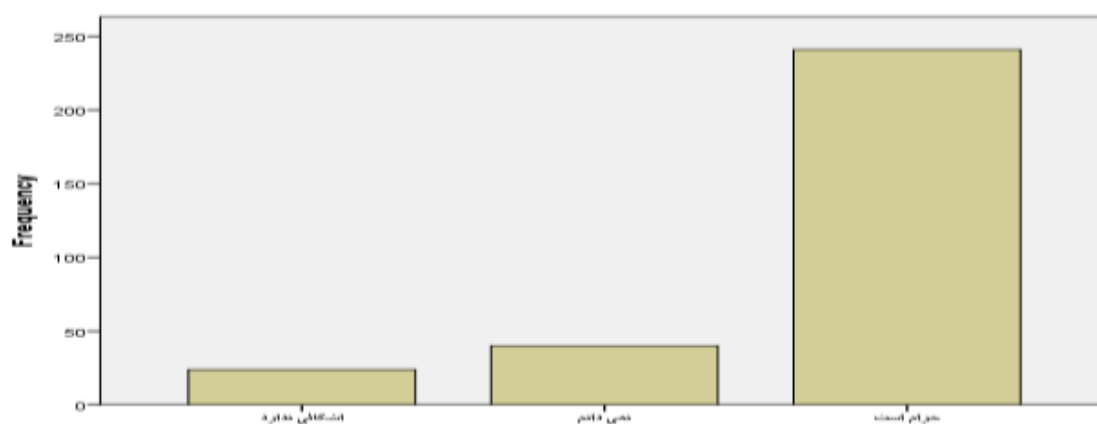

نمودار ۴-۱۰: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دهم اکثرا به گزینه نمی دانم است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۲: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	24	7.9	7.9	7.9
نمی دانم	40	13.1	13.1	21.0
حرام است	241	79.0	79.0	100.0
کل	305	100.0	100.0	

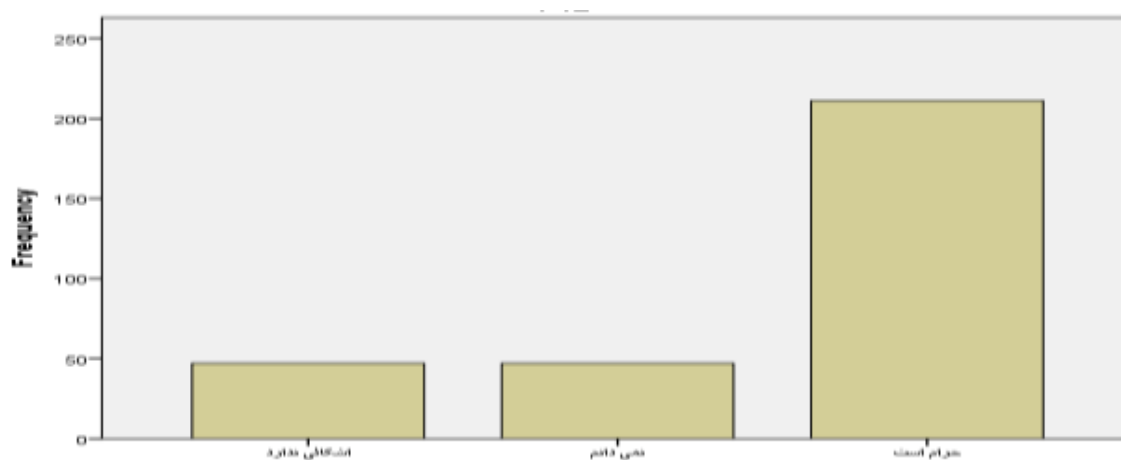

نمودار ۴-۱۱: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال یازدهم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۳: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	47	15.4	15.4	15.4
نمی دانم	47	15.4	15.4	30.8
حرام است	211	69.2	69.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

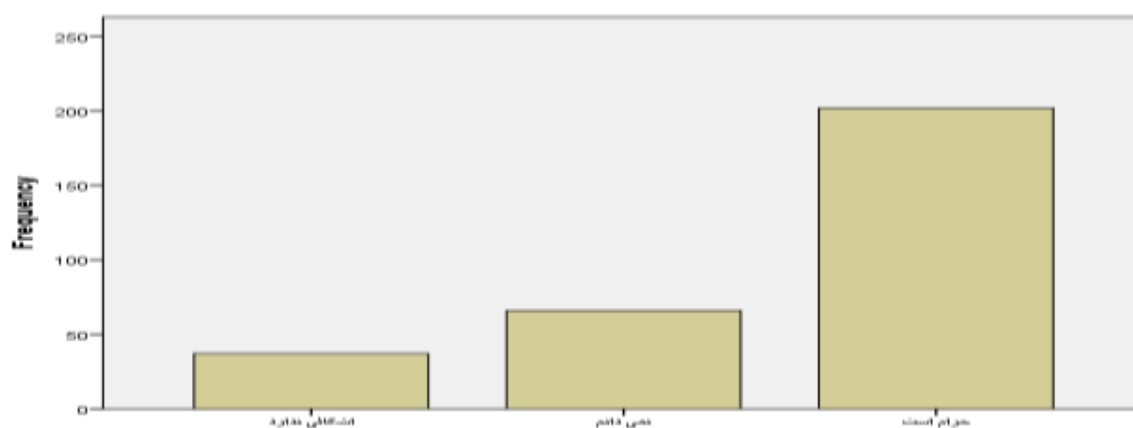

نمودار ۴-۱۲: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دوازدهم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	37	12.1	12.1	12.1
نمی دانم	66	21.6	21.6	33.8
حرام است	202	66.2	66.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

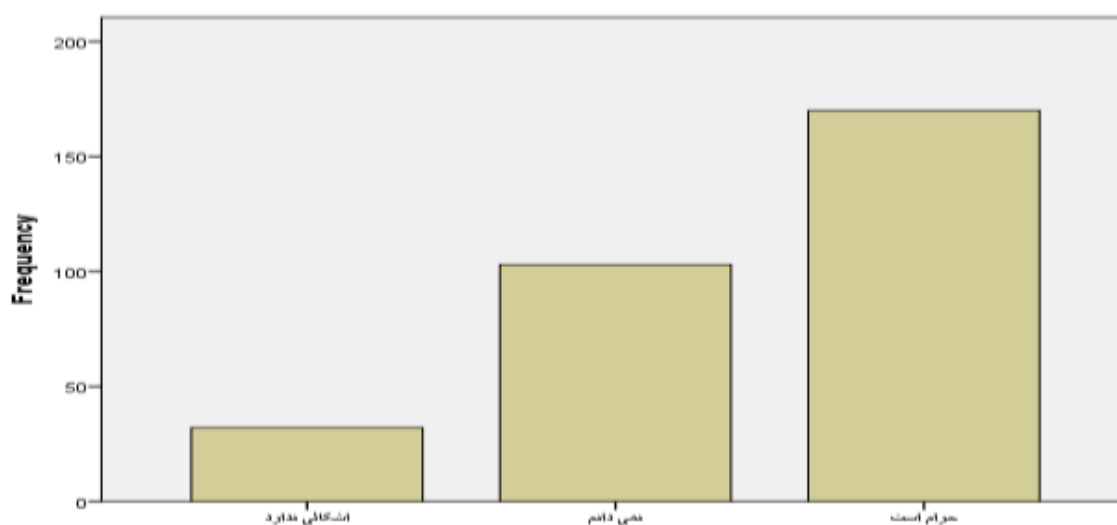

نمودار ۴-۱۳: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال سیزدهم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۵: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	32	10.5	10.5	10.5
نمی دانم	103	33.8	33.8	44.3
حرام است	170	55.7	55.7	100.0
کل	305	100.0	100.0	

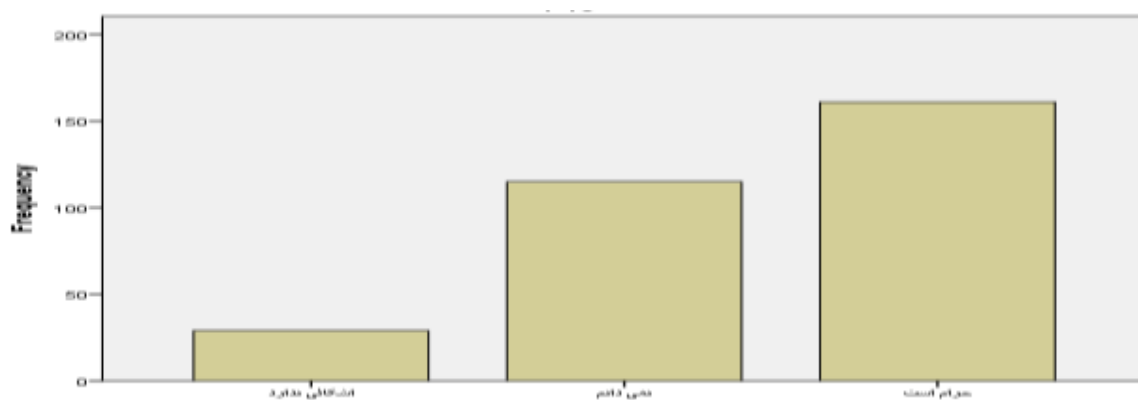

نمودار ۴-۱۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال چهاردهم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۶: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	29	9.5	9.5	9.5
نمی دانم	115	37.7	37.7	47.2
حرام است	161	52.8	52.8	100.0
کل	305	100.0	100.0	

نمودار ۴-۱۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام فقهی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال پانزدهم اکثرا به گزینه حرام است جواب داده اند.

جهت تحلیل سؤال اول: میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟ از آزمون t تک نمونه استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۴-۱۷: نتایج آزمون t تک نمونه در ارتباط با میزان آگاهی از احکام فقهی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین فرضی	t	df	سطح معنی داری
آگاهی از احکام فقهی	۳۰۵	۲/۴۰	۰/۴۱	۲	۱۷/۰۸	۳۰۴	۰/۰۰۰۵

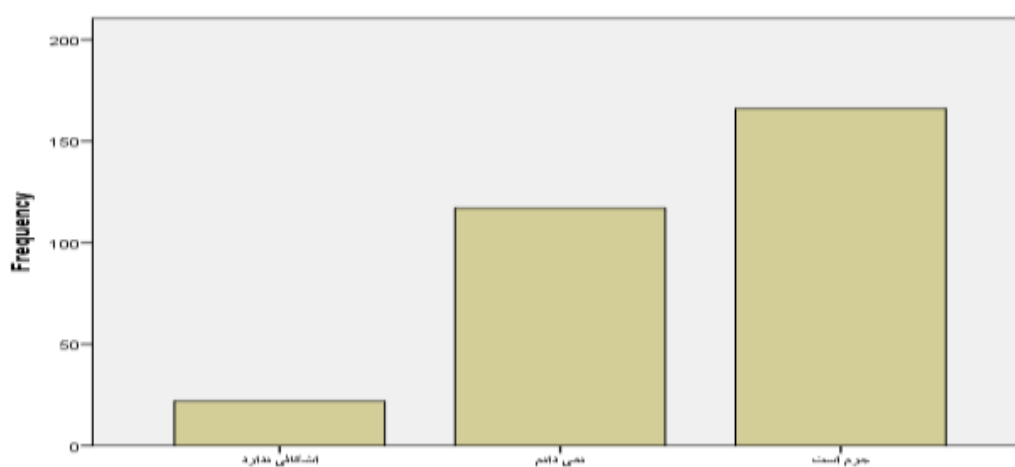
همانطور که نتایج جدول نشان می‌دهد متغیر آگاهی از احکام فقهی به ترتیب با میانگین و انحراف معیار (۲/۴۰ و ۰/۴۱) از میانگین فرض (۲) بزرگتر است که این تفاوت با مقدار $t=17/08$, $df=304$, $P<0/01$ به احتمال ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. از آنجاییکه میانگین متغیر آگاهی از احکام فقهی (۲/۴۰) از میانگین فرض (۲) بزرگتر است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که میزان آگاهی از احکام فقهی در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان در سطح بالایی می‌باشد.

۴-۳- سوال دوم: میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

جهت رسیدن به جواب سوال مطرح شده پرسشنامه ۱۲ سوالی ساخته شده و در اختیار دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان قرار داده شده است که نتایج به دست آمده از ۱۲ سوال پرسشنامه به تفکیک در جداول و نمودارها آمده است.

جدول ۴-۱۸: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	22	7.2	7.2	7.2
نمی دانم	117	38.4	38.4	45.6
جرم است	166	54.4	54.4	100.0
کل	305	100.0	100.0	

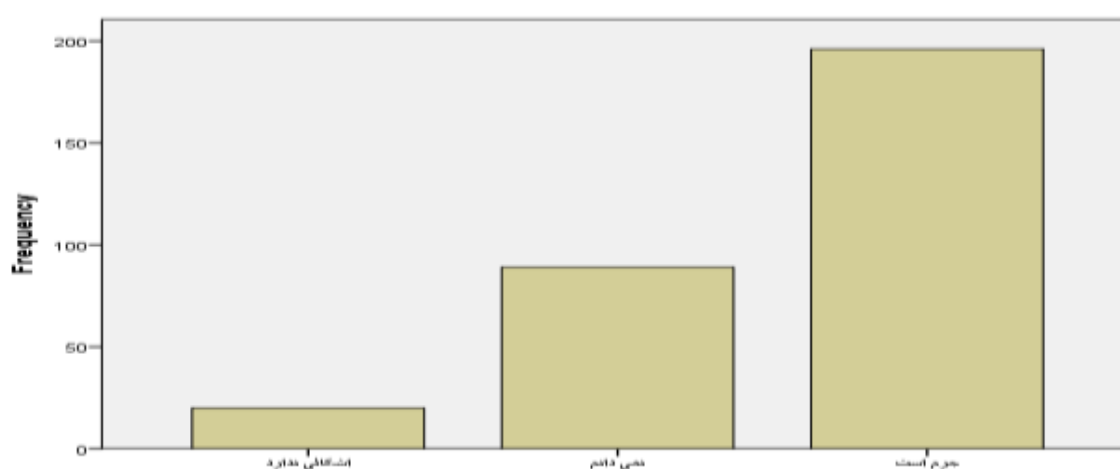

نمودار ۴-۱۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال اول اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۱۹: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	20	6.6	6.6	6.6
نمی دانم	89	29.2	29.2	35.7
جرم است	196	64.3	64.3	100.0
کل	305	100.0	100.0	

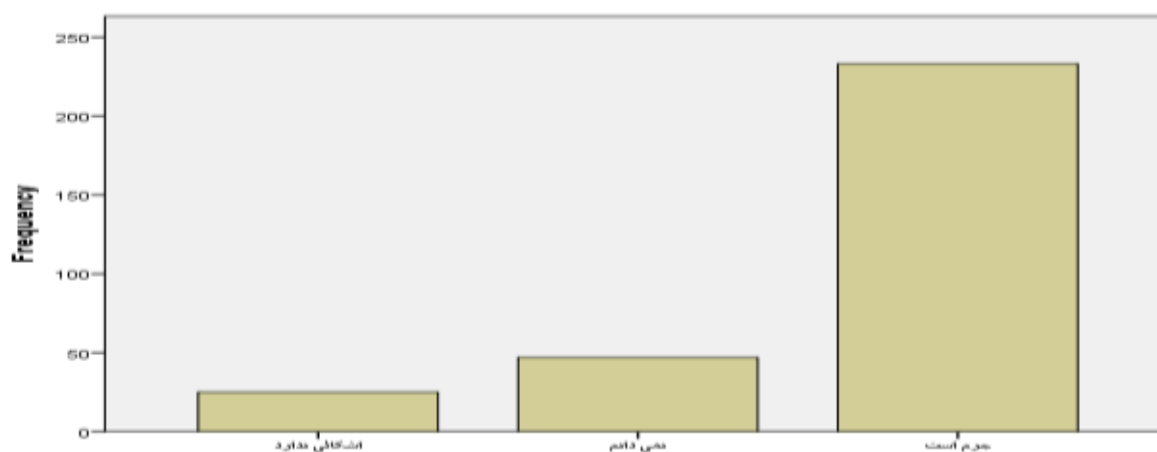

نمودار ۴-۱۷: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دوم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۰: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	25	8.2	8.2	8.2
نمی دانم	47	15.4	15.4	23.6
جرم است	233	76.4	76.4	100.0
کل	305	100.0	100.0	

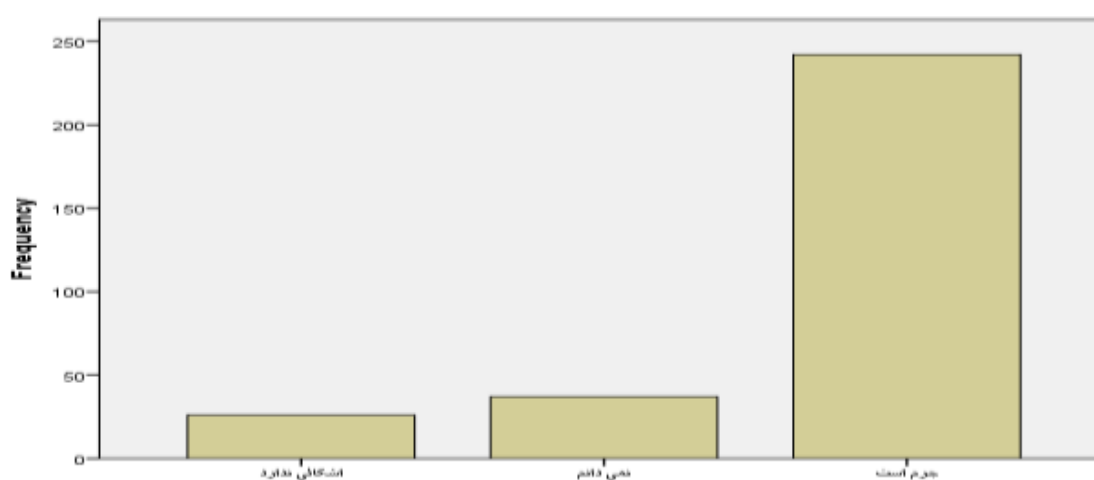

نمودار ۴-۱۸: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال سوم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۱: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	26	8.5	8.5	8.5
نمی دانم	37	12.1	12.1	20.7
جرم است	242	79.3	79.3	100.0
کل	305	100.0	100.0	

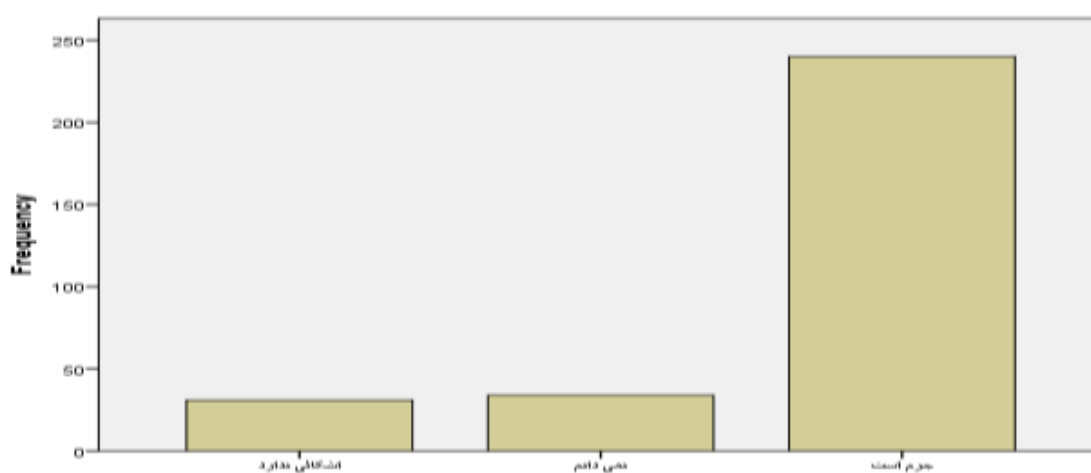

نمودار ۴-۱۹: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال چهارم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۲: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	31	10.2	10.2	10.2
نمی دانم	34	11.1	11.1	21.3
جرم است	240	78.7	78.7	100.0
کل	305	100.0	100.0	

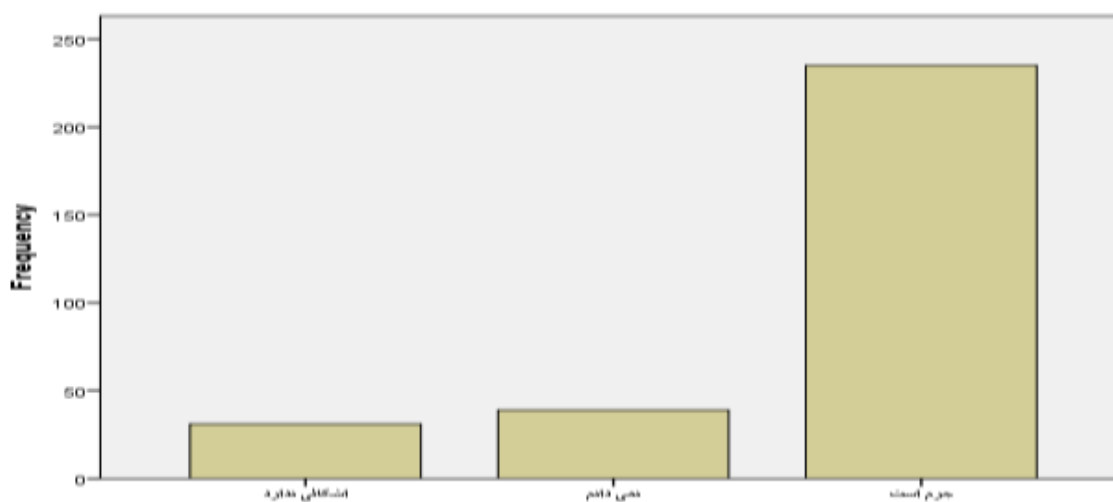

نمودار ۴-۲۰: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال پنجم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۳: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	31	10.2	10.2	10.2
نمی دانم	39	12.8	12.8	23.0
جرم است	235	77.0	77.0	100.0
کل	305	100.0	100.0	

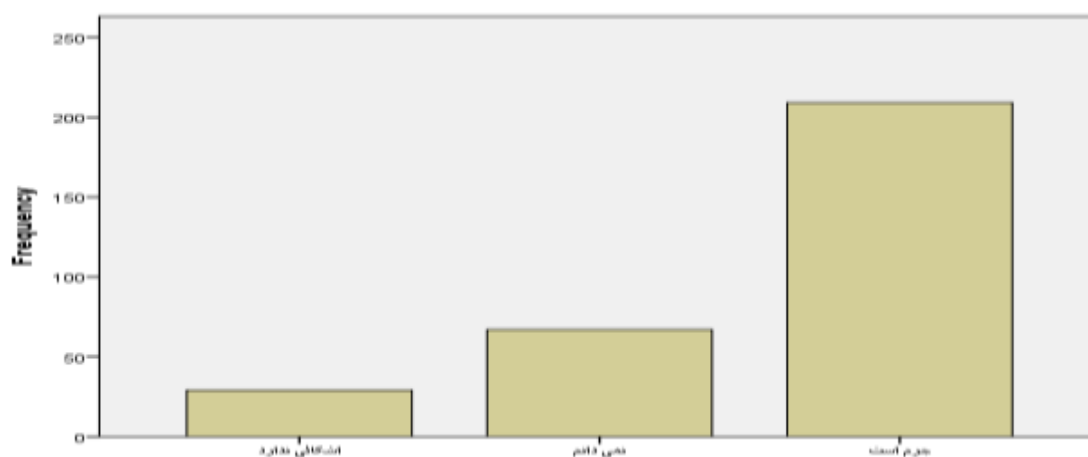

نمودار ۴-۲۱: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال ششم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	29	9.5	9.5	9.5
نمی دانم	67	22.0	22.0	31.5
جرم است	209	68.5	68.5	100.0
کل	305	100.0	100.0	

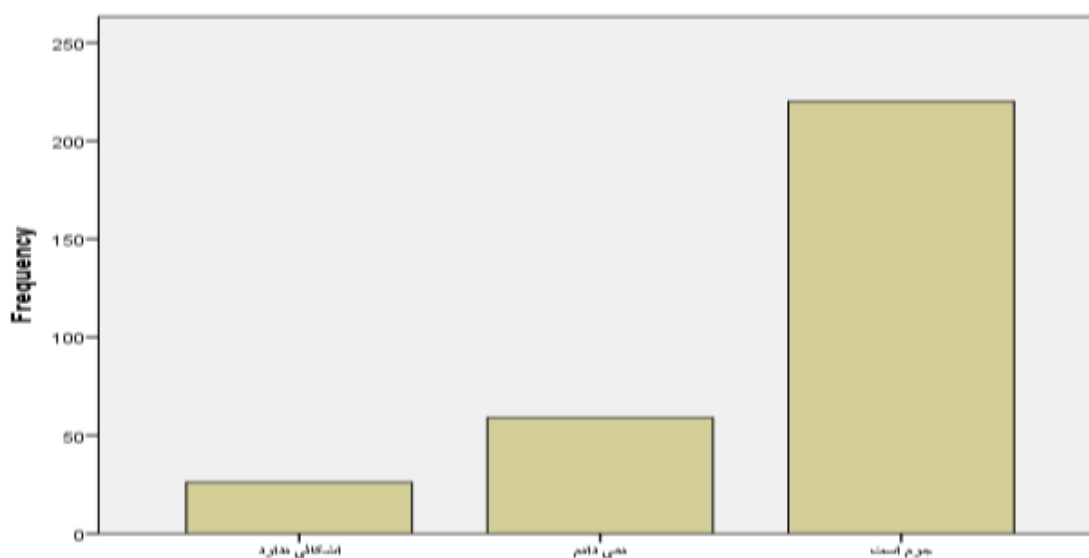

نمودار ۴-۲۲: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هفتم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۵: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	26	8.5	8.5	8.5
نمی دانم	59	19.3	19.3	27.9
جرم است	220	72.1	72.1	100.0
کل	305	100.0	100.0	

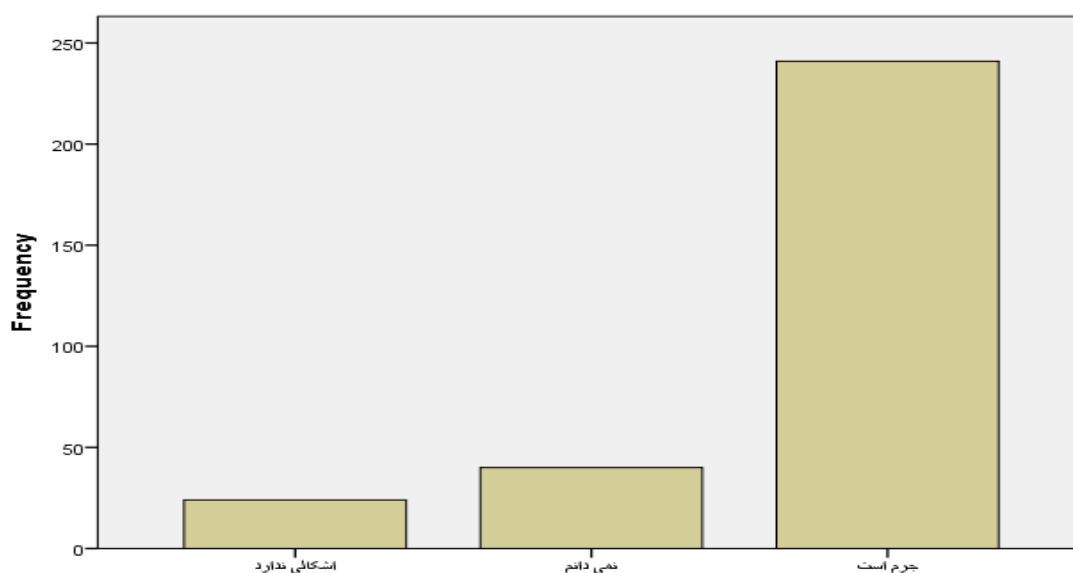

نمودار ۴-۲۳: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هشتم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۶: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	24	7.9	7.9	7.9
نمی دانم	40	13.1	13.1	21.0
جرم است	241	79.0	79.0	100.0
کل	305	100.0	100.0	

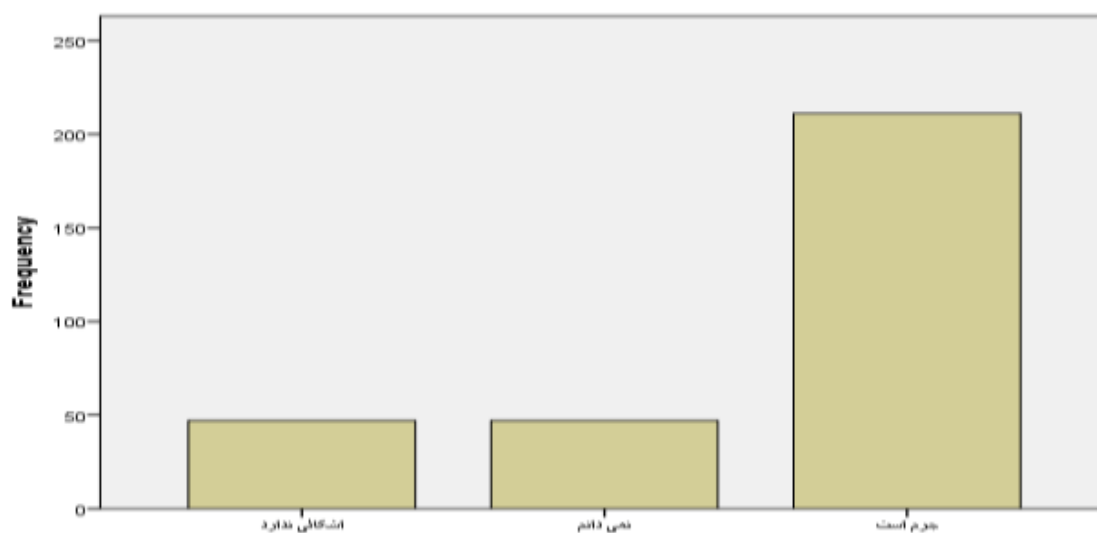

نمودار ۴-۲۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال نهم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۷: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	47	15.4	15.4	15.4
نمی دانم	47	15.4	15.4	30.8
جرم است	211	69.2	69.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

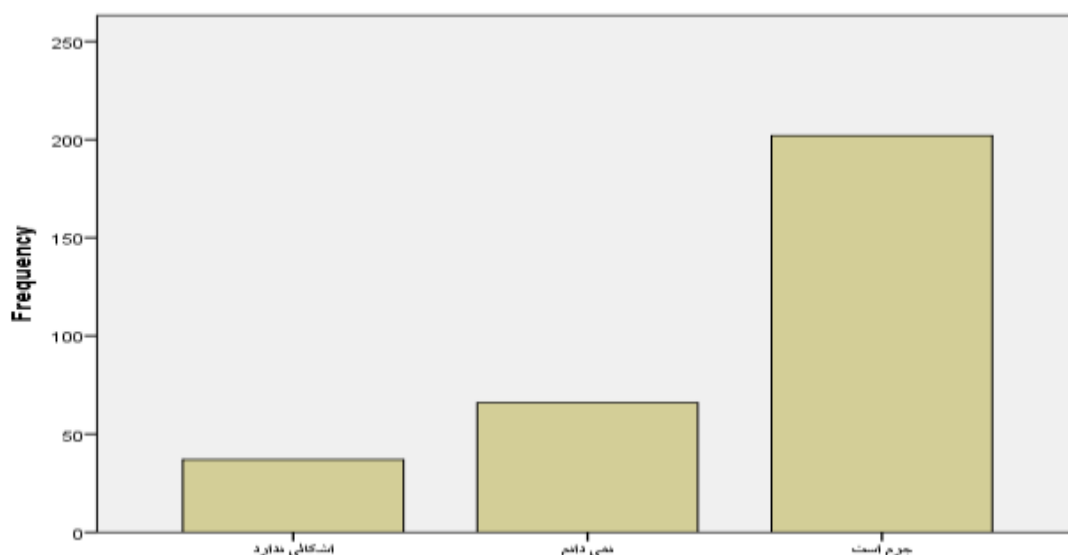

نمودار ۴-۲۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دهم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۸: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	37	12.1	12.1	12.1
نمی دانم	66	21.6	21.6	33.8
جرم است	202	66.2	66.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

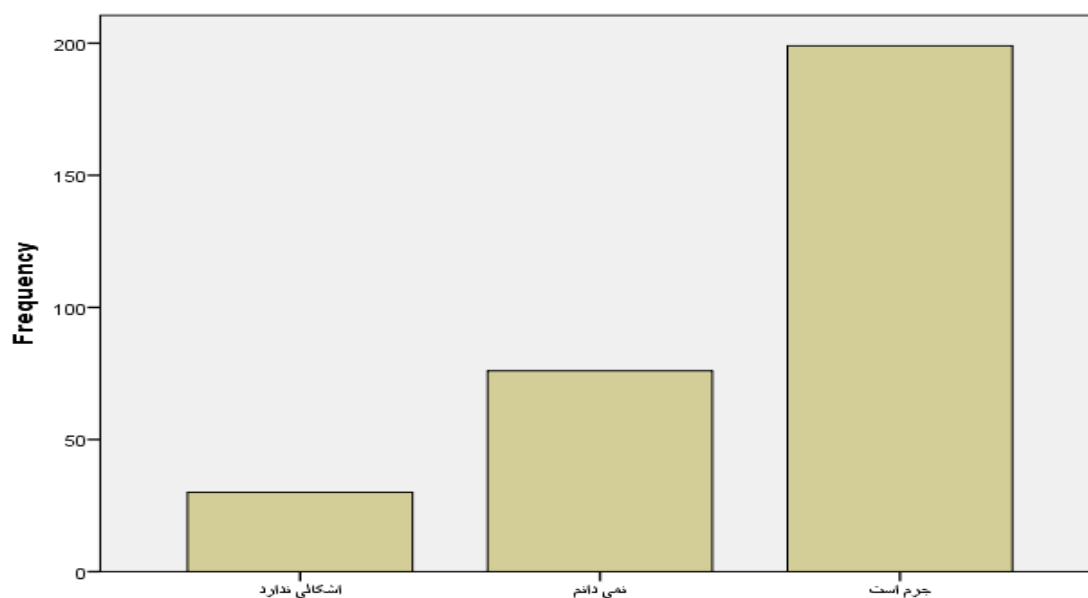

نمودار ۴-۲۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال یازدهم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جدول ۴-۲۹: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویان پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اشکالی ندارد	30	9.8	9.8	9.8
نمی دانم	76	24.9	24.9	34.8
جرم است	199	65.2	65.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

نمودار ۴-۲۷: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه آگاهی از احکام حقوقی

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دوازدهم اکثرا به گزینه جرم است جواب داده اند.

جهت تحلیل سؤال دوم: میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟ از آزمون t تک نمونه استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۴-۳۰: نتایج آزمون t تک نمونه در ارتباط با میزان آگاهی از احکام حقوقی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین فرضی	t	df	سطح معنی داری
آگاهی از احکام حقوقی	۳۰۵	۲/۶۱	۰/۴۹	۲	۲۱/۷۶	۳۰۴	۰/۰۰۰۵

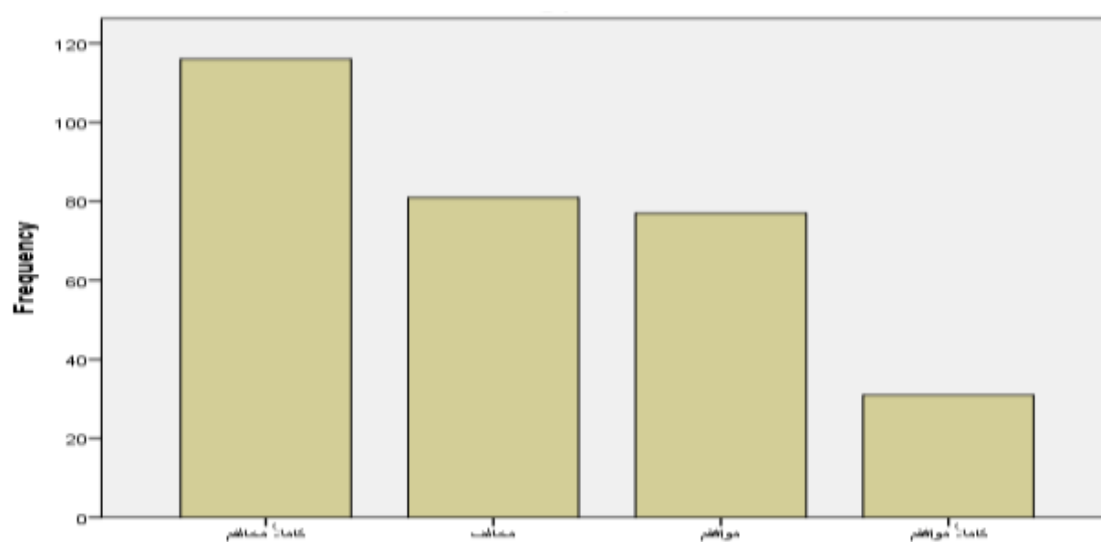
همانطور که نتایج جدول نشان می دهد متغیر آگاهی از احکام حقوقی به ترتیب با میانگین و انحراف معیار (۲/۶۱ و ۰/۴۹) از میانگین فرض (۲) بزرگتر است که این تفاوت با مقدار $t=21/76$, $df=304$, $P<0/01$ به احتمال ۹۹ درصد معنادار می باشد. از آنجاییکه میانگین متغیر آگاهی از احکام حقوقی (۲/۶۱) از میانگین فرض (۲) بزرگتر است بنابراین می توان نتیجه گرفت که میزان آگاهی از احکام حقوقی در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان در سطح بالایی می باشد.

۴-۴- سوال سوم: میزان گرایش به مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

جهت رسیدن به جواب سوال مطرح شده پرسشنامه ۲۵ سوالی ساخته شده و در اختیار دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان قرار داده شده است که نتایج بدست آمده از ۲۵ سوال این پرسشنامه به تفکیک جداول و نمودارها آمده است.

جدول ۴-۳۱: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	116	38.0	38.0	38.0
مخالف	81	26.6	26.6	64.6
موافقم	77	25.2	25.2	89.8
کاملاً موافقم	31	10.2	10.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

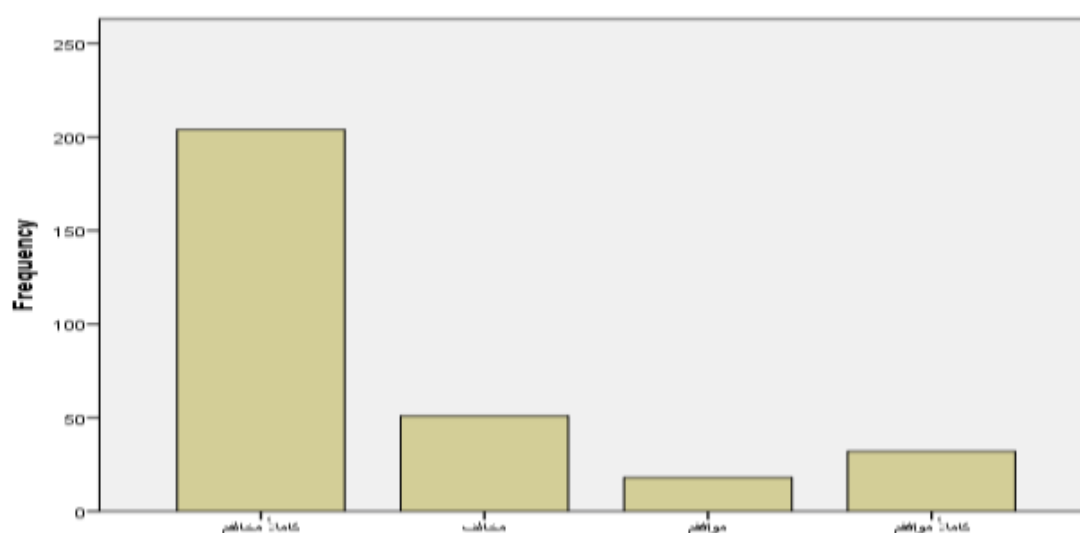

نمودار ۴-۲۸: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال اول اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۲: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	204	66.9	66.9	66.9
مخالف	51	16.7	16.7	83.6
موافقم	18	5.9	5.9	89.5
کاملاً موافقم	32	10.5	10.5	100.0
کل	305	100.0	100.0	

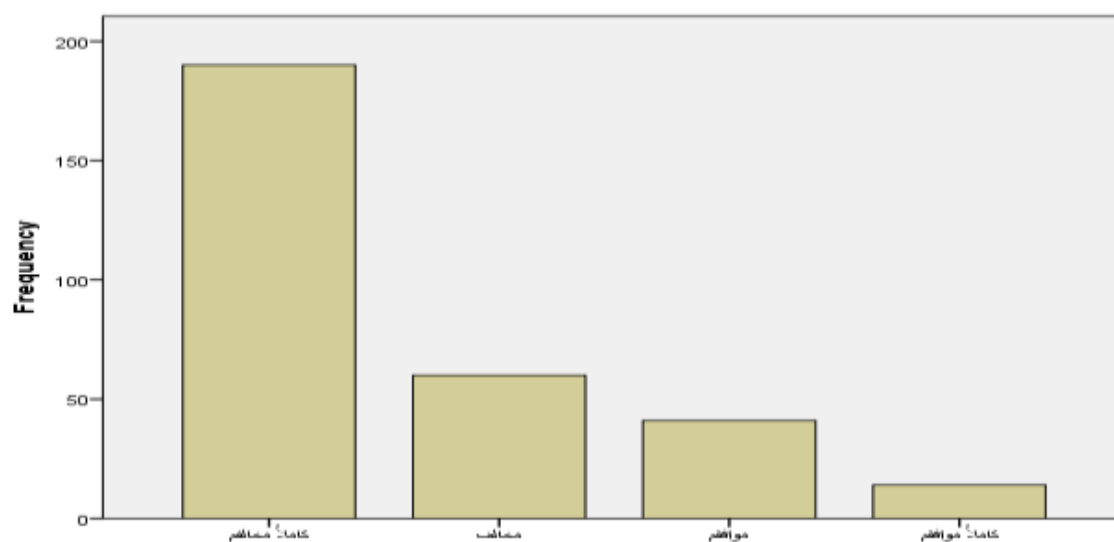

نمودار ۴-۲۹: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دوم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۳: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	190	62.3	62.3	62.3
مخالف	60	19.7	19.7	82.0
موافقم	41	13.4	13.4	95.4
کاملاً موافقم	14	4.6	4.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

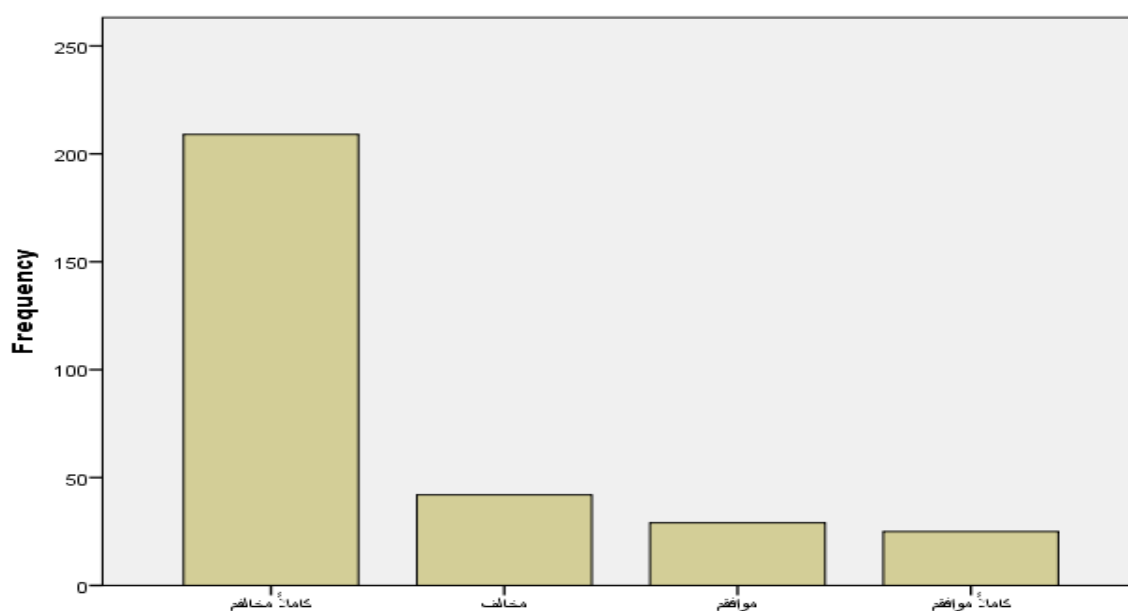

نمودار ۴-۳۰: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال سوم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	209	68.5	68.5	68.5
مخالف	42	13.8	13.8	82.3
موافقم	29	9.5	9.5	91.8
کاملاً موافقم	25	8.2	8.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

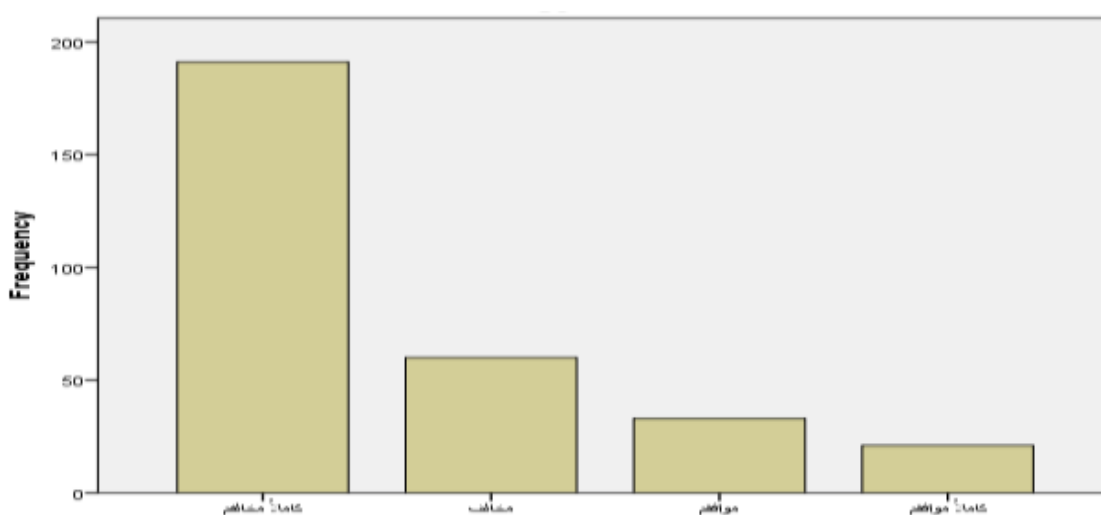

نمودار ۴-۳۱: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال چهارم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۵: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	191	62.6	62.6	62.6
مخالف	60	19.7	19.7	82.3
موافقم	33	10.8	10.8	93.1
کاملاً موافقم	21	6.9	6.9	100.0
کل	305	100.0	100.0	

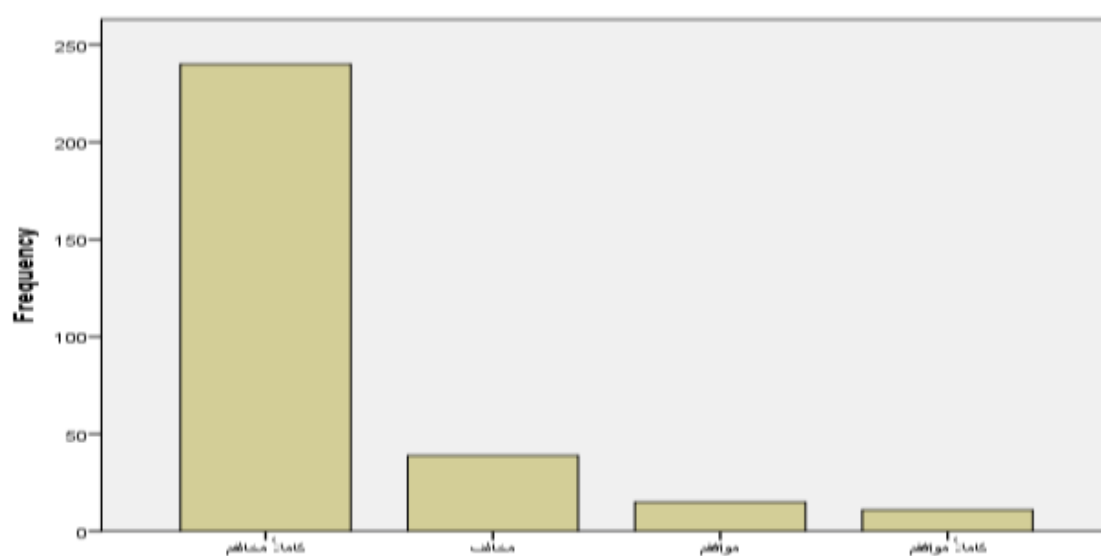

نمودار ۴-۳۲: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال پنجم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۶: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	240	78.7	78.7	78.7
مخالف	39	12.8	12.8	91.5
موافقم	15	4.9	4.9	96.4
کاملاً موافقم	11	3.6	3.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

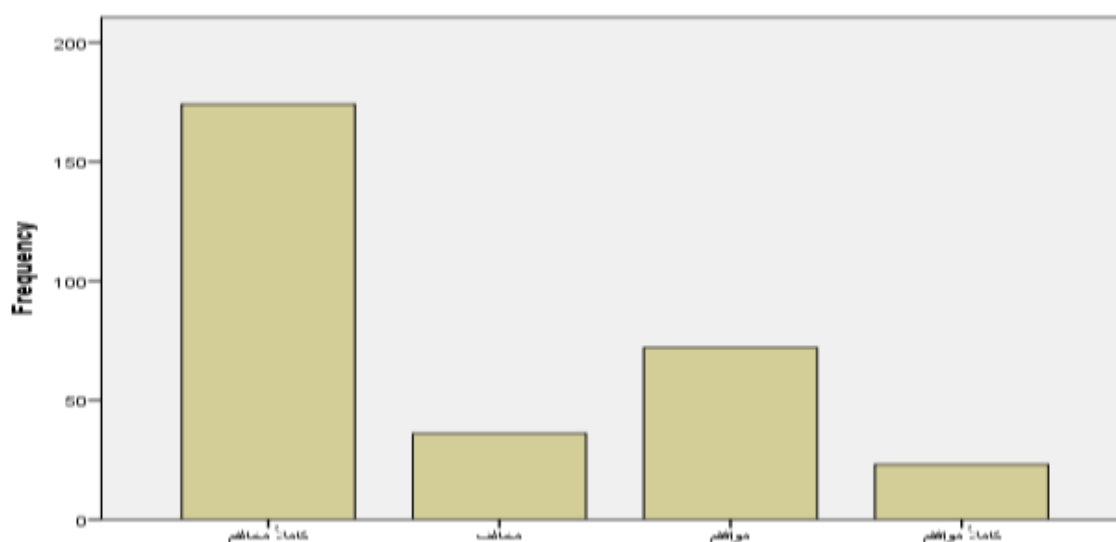

نمودار ۴-۳۳: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال ششم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۷: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	174	57.0	57.0	57.0
مخالف	36	11.8	11.8	68.9
موافقم	72	23.6	23.6	92.5
کاملاً موافقم	23	7.5	7.5	100.0
کل	305	100.0	100.0	

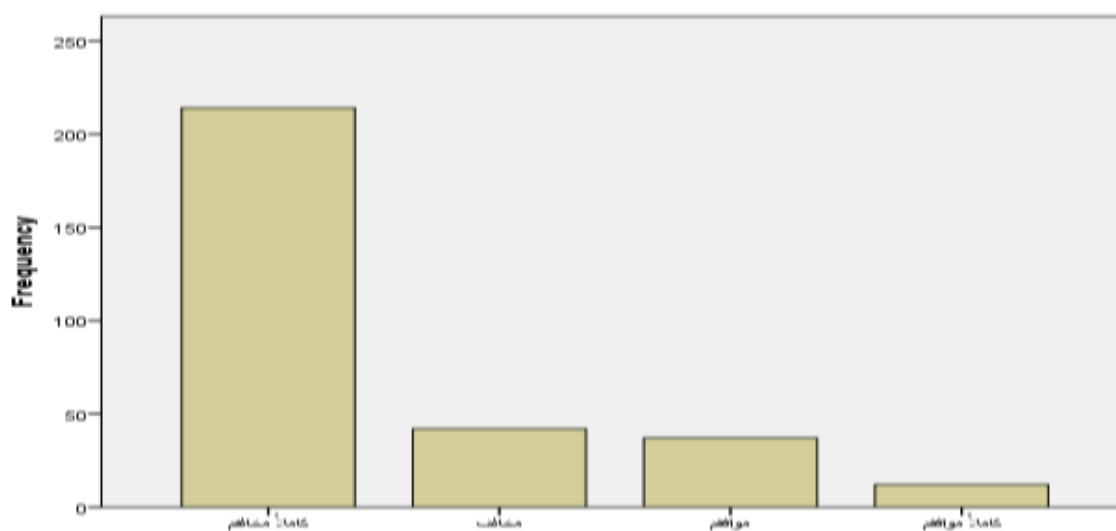

نمودار ۴-۳۴: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هفتم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۸: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	214	70.2	70.2	70.2
مخالف	42	13.8	13.8	83.9
موافقم	37	12.1	12.1	96.1
کاملاً موافقم	12	3.9	3.9	100.0
کل	305	100.0	100.0	

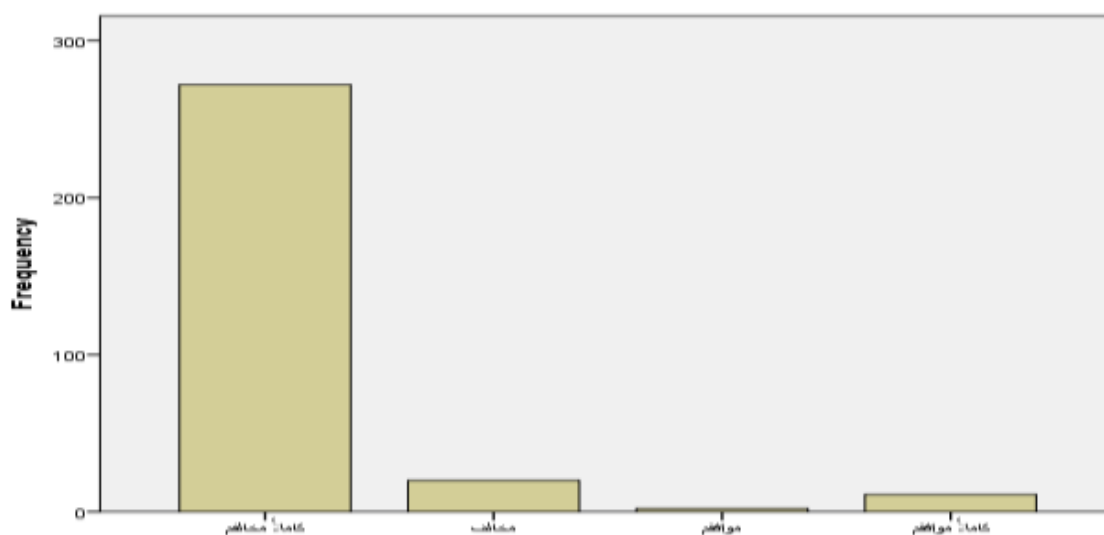

نمودار ۴-۳۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هشتم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۳۹: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	272	89.2	89.2	89.2
مخالف	20	6.6	6.6	95.7
موافقم	2	.7	.7	96.4
کاملاً موافقم	11	3.6	3.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

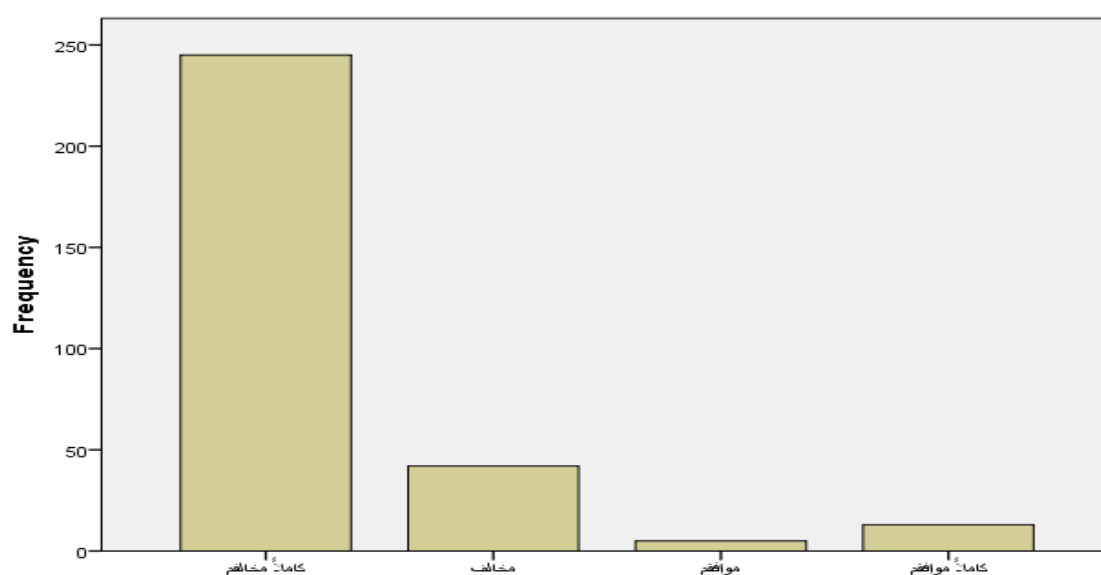

نمودار ۴-۳۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال نهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴۰: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	245	80.3	80.3	80.3
مخالف	42	13.8	13.8	94.1
موافقم	5	1.6	1.6	95.7
کاملاً موافقم	13	4.3	4.3	100.0
کل	305	100.0	100.0	

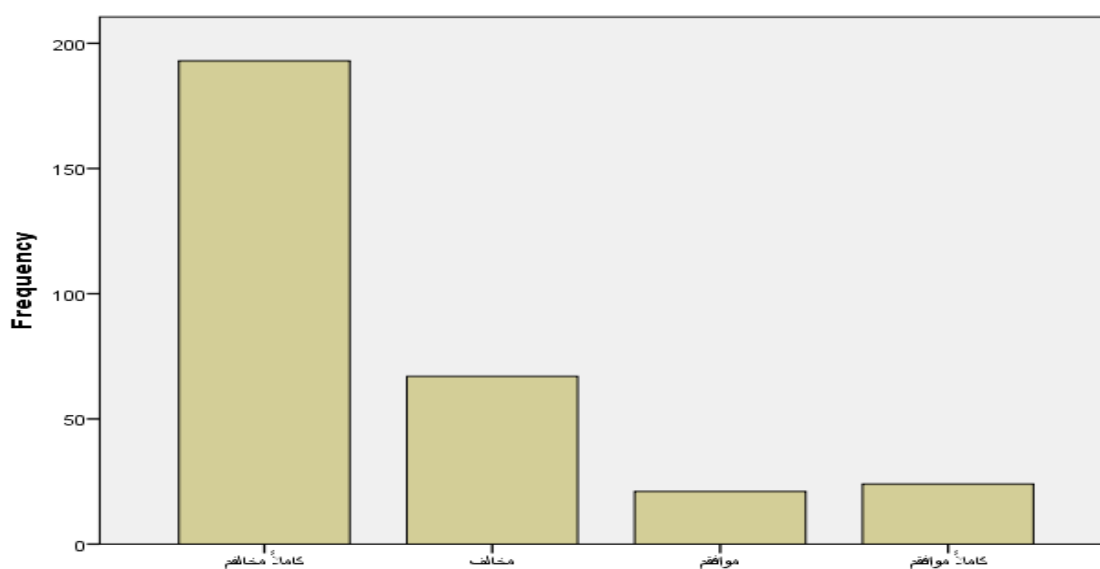

نمودار ۴-۳۷: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴۱: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	193	63.3	63.3	63.3
مخالف	67	22.0	22.0	85.2
موافقم	21	6.9	6.9	92.1
کاملاً موافقم	24	7.9	7.9	100.0
کل	305	100.0	100.0	

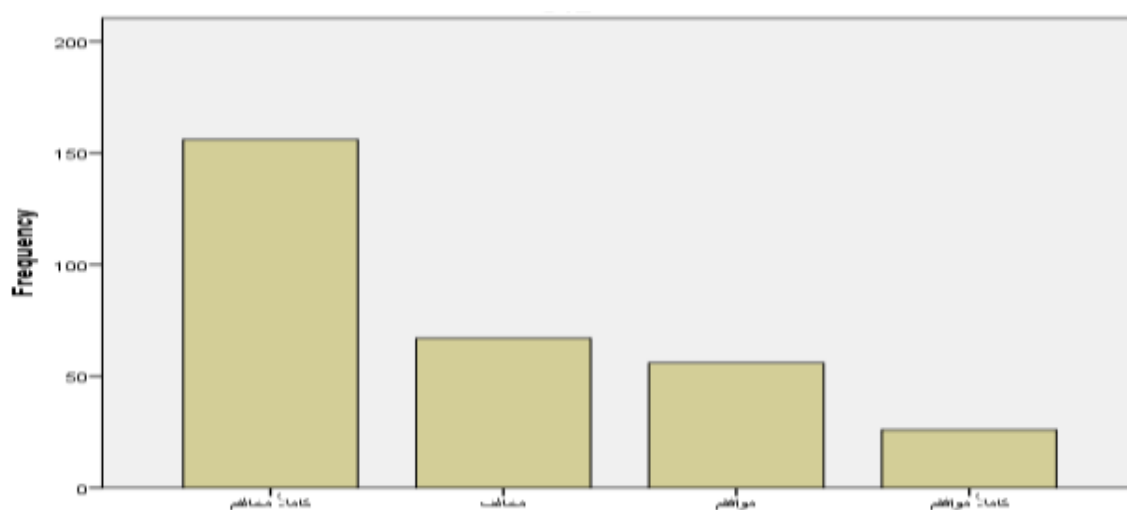

نمودار ۴-۳۸: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال یازدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	156	51.1	51.1	51.1
مخالف	67	22.0	22.0	73.1
موافقم	56	18.4	18.4	91.5
کاملاً موافقم	26	8.5	8.5	100.0
کل	305	100.0	100.0	

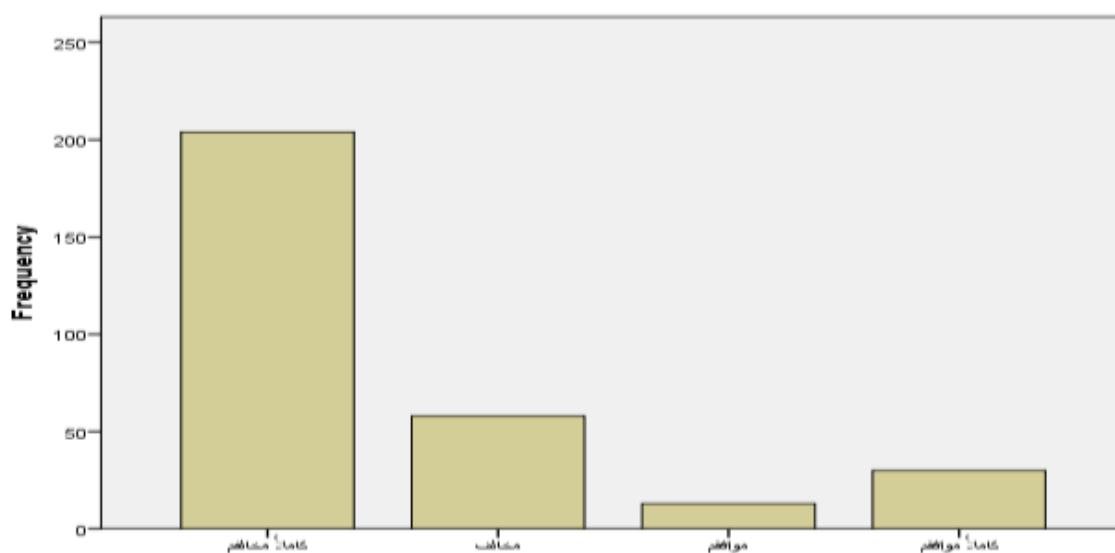

نمودار ۴-۳: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال دوازدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴۳: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	204	66.9	66.9	66.9
مخالف	58	19.0	19.0	85.9
موافقم	13	4.3	4.3	90.2
کاملاً موافقم	30	9.8	9.8	100.0
کل	305	100.0	100.0	

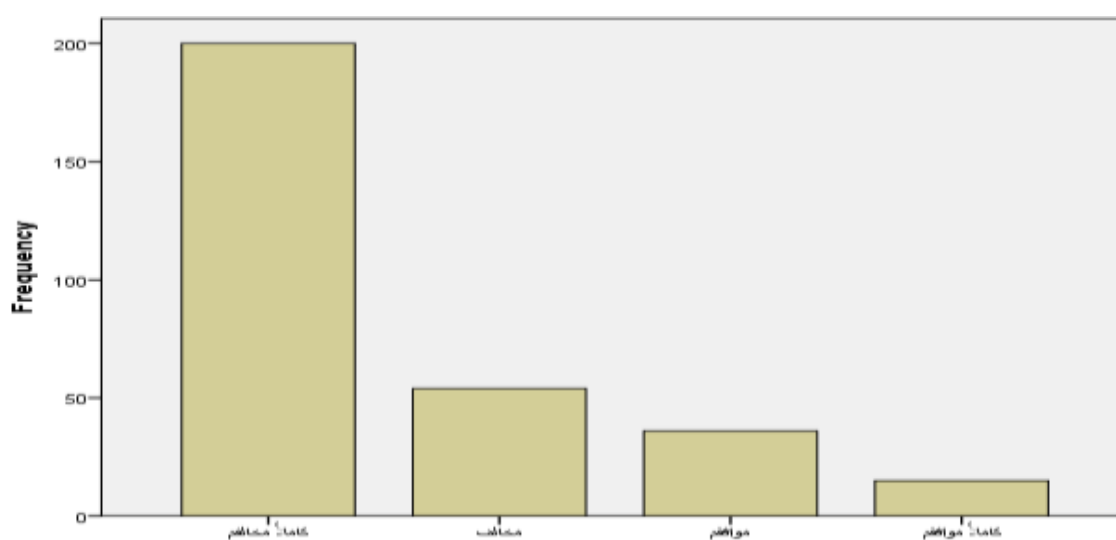

نمودار ۴-۴۰: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال سیزدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	200	65.6	65.6	65.6
مخالف	54	17.7	17.7	83.3
موافقم	36	11.8	11.8	95.1
کاملاً موافقم	15	4.9	4.9	100.0
کل	305	100.0	100.0	

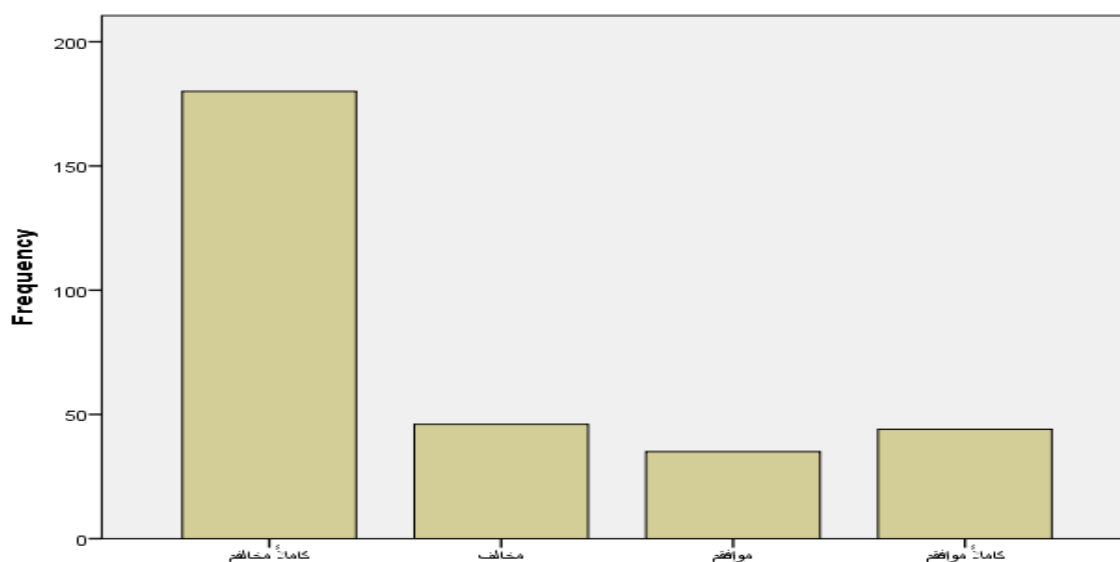

نمودار ۴-۴: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال چهاردهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	180	59.0	59.0	59.0
مخالف	46	15.1	15.1	74.1
موافقم	35	11.5	11.5	85.6
کاملاً موافقم	44	14.4	14.4	100.0
کل	305	100.0	100.0	

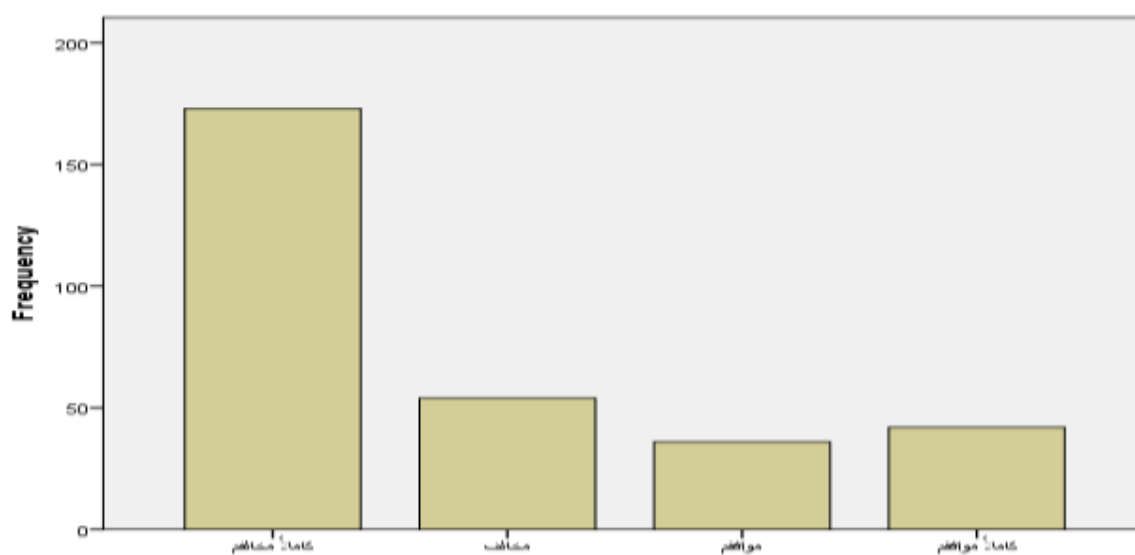

نمودار ۴-۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال پانزدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۶: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	173	56.7	56.7	56.7
مخالف	54	17.7	17.7	74.4
موافقم	36	11.8	11.8	86.2
کاملاً موافقم	42	13.8	13.8	100.0
کل	305	100.0	100.0	

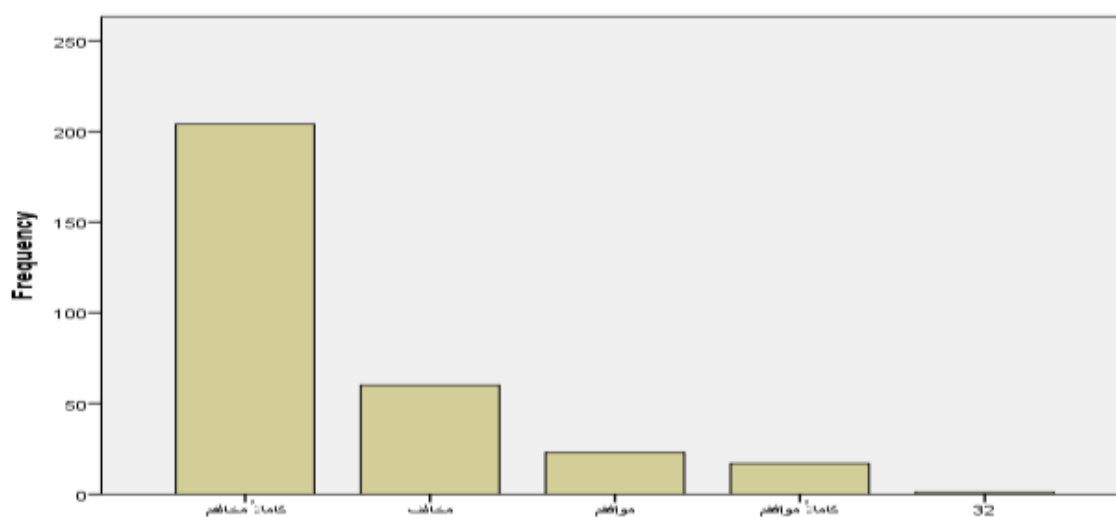

نمودار ۴-۶: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال شانزدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴۷: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	204	66.9	66.9	66.9
مخالف	60	19.7	19.7	86.6
موافقم	23	7.5	7.5	94.1
کاملاً موافقم	17	5.6	5.6	99.7
32	1	.3	.3	100.0
کل	305	100.0	100.0	

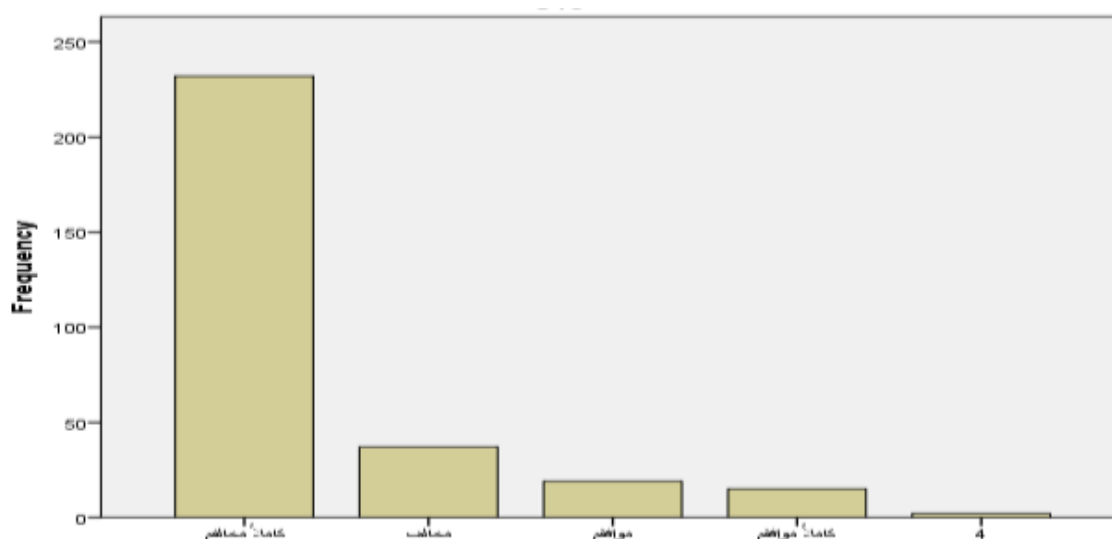

نمودار ۴-۴۸: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هفدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴۸: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	232	76.1	76.1	76.1
مخالف	37	12.1	12.1	88.2
موافقم	19	6.2	6.2	94.4
کاملاً موافقم	15	4.9	4.9	99.3
4	2	.7	.7	100.0
کل	305	100.0	100.0	

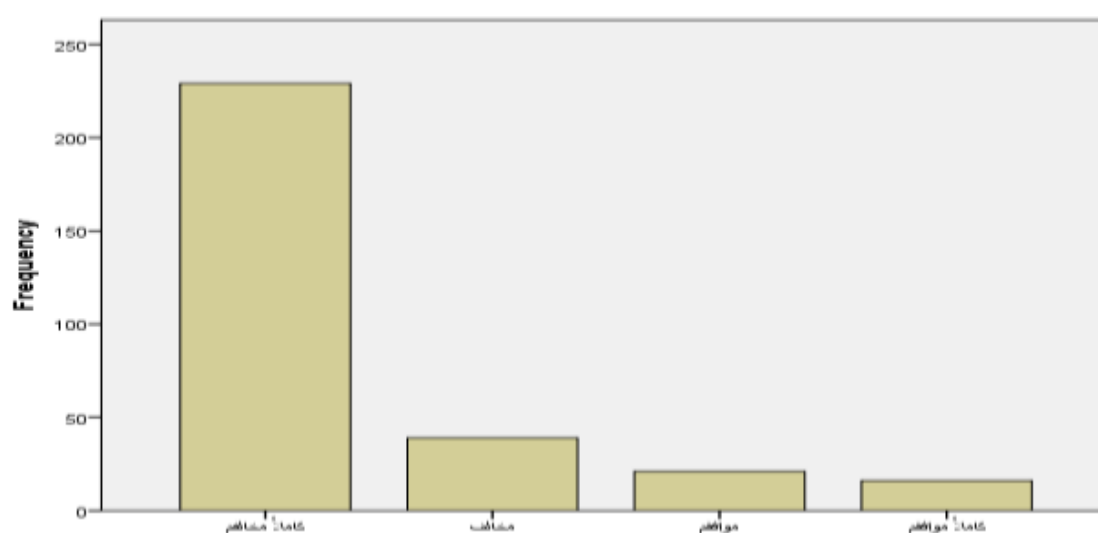

نمودار ۴-۴۵: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال هجدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۴۹: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	229	75.1	75.1	75.1
مخالف	39	12.8	12.8	87.9
موافقم	21	6.9	6.9	94.8
کاملاً موافقم	16	5.2	5.2	100.0
کل	305	100.0	100.0	

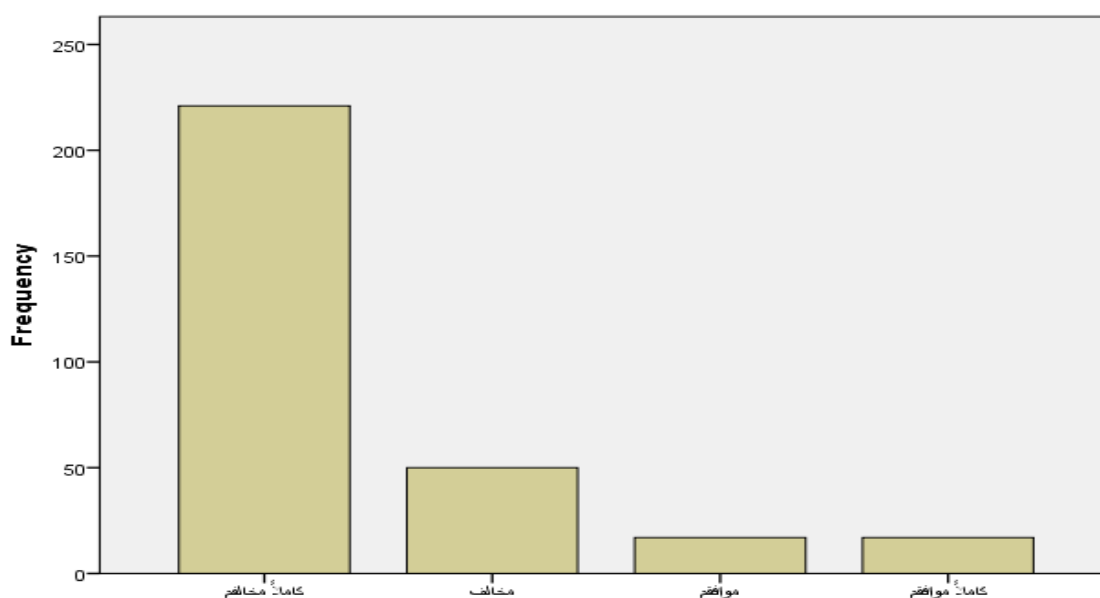

نمودار ۴-۵۰: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال نوزدهم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵۰: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	221	72.5	72.5	72.5
مخالف	50	16.4	16.4	88.9
موافقم	17	5.6	5.6	94.4
کاملاً موافقم	17	5.6	5.6	100.0
کل	305	100.0	100.0	

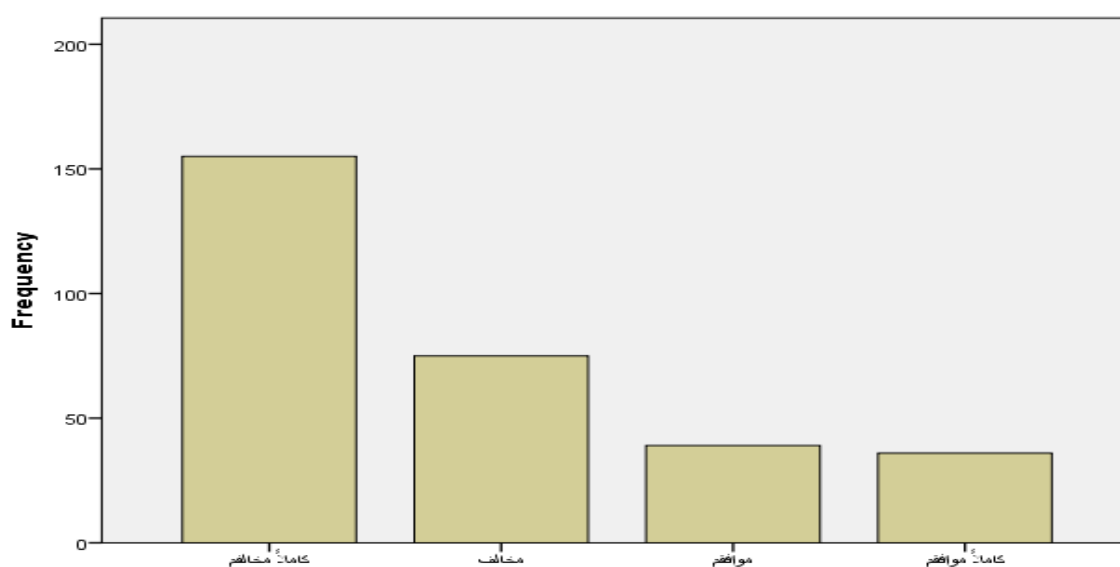

نمودار ۴-۴۷: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال بیستم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵۱: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	155	50.8	50.8	50.8
مخالف	75	24.6	24.6	75.4
موافقم	39	12.8	12.8	88.2
کاملاً موافقم	36	11.8	11.8	100.0
کل	305	100.0	100.0	

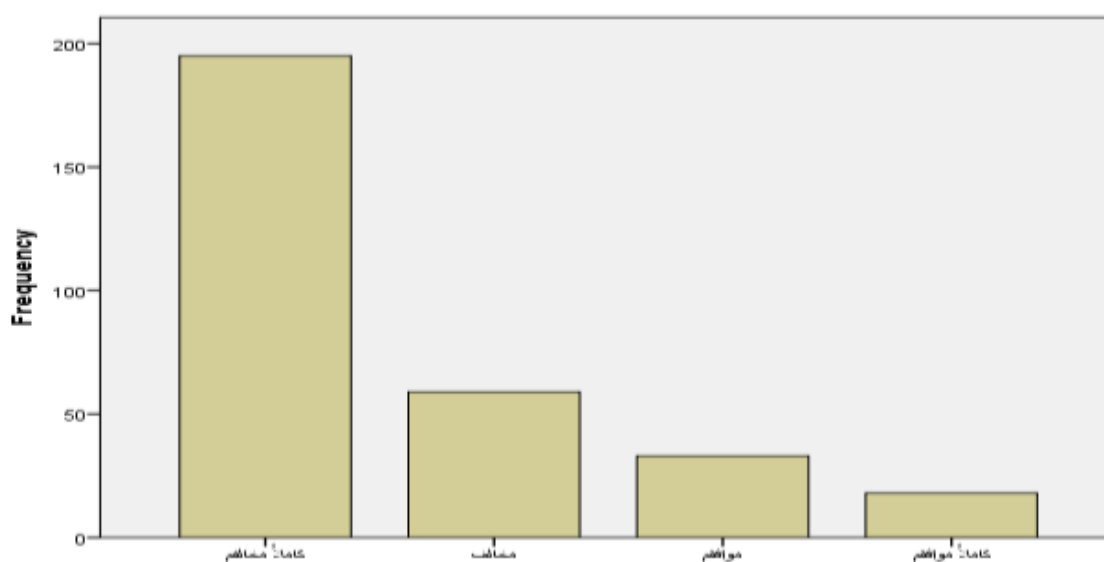

نمودار ۴-۵۱: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال بیست و یکم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵۲: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	195	63.9	63.9	63.9
مخالف	59	19.3	19.3	83.3
موافقم	33	10.8	10.8	94.1
کاملاً موافقم	18	5.9	5.9	100.0
کل	305	100.0	100.0	

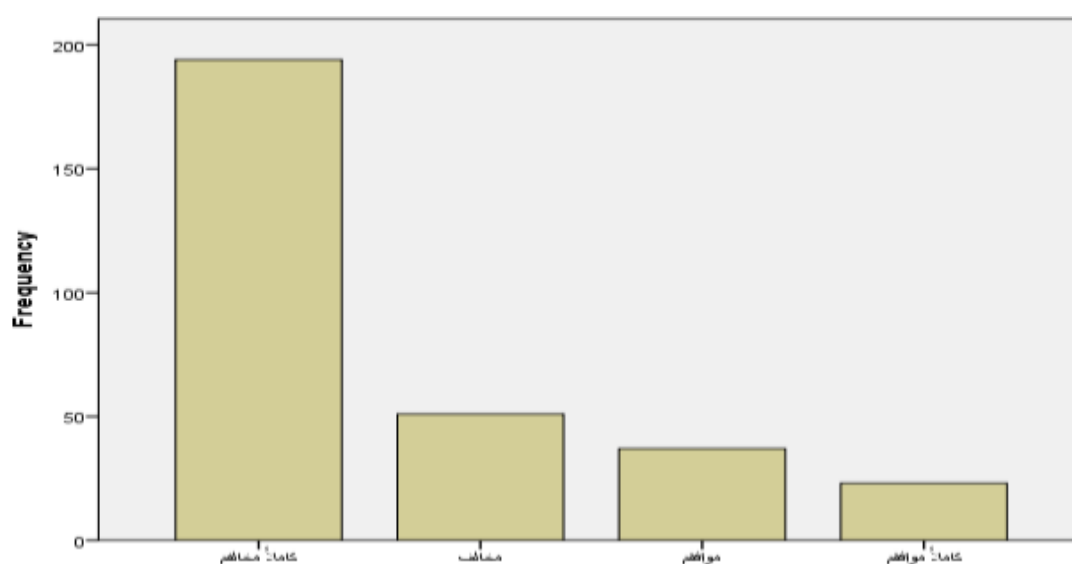

نمودار ۴-۴۹: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال بیست و دوم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵۳: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	194	63.6	63.6	63.6
مخالف	51	16.7	16.7	80.3
موافقم	37	12.1	12.1	92.5
کاملاً موافقم	23	7.5	7.5	100.0
کل	305	100.0	100.0	

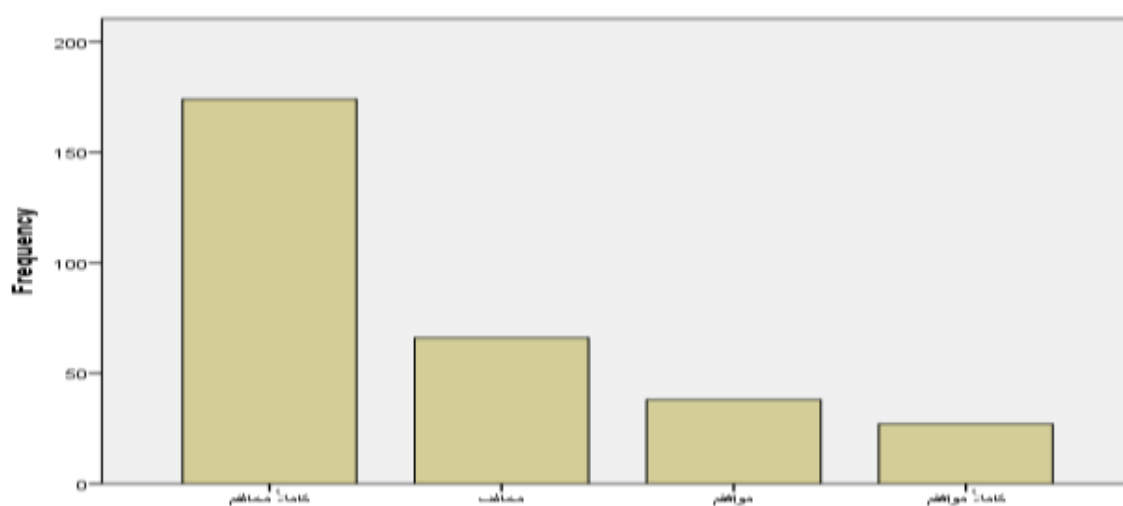

نمودار ۴-۵۰: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال بیست و سوم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵۴: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	174	57.0	57.0	57.0
مخالف	66	21.6	21.6	78.7
موافقم	38	12.5	12.5	91.1
کاملاً موافقم	27	8.9	8.9	100.0
کل	305	100.0	100.0	

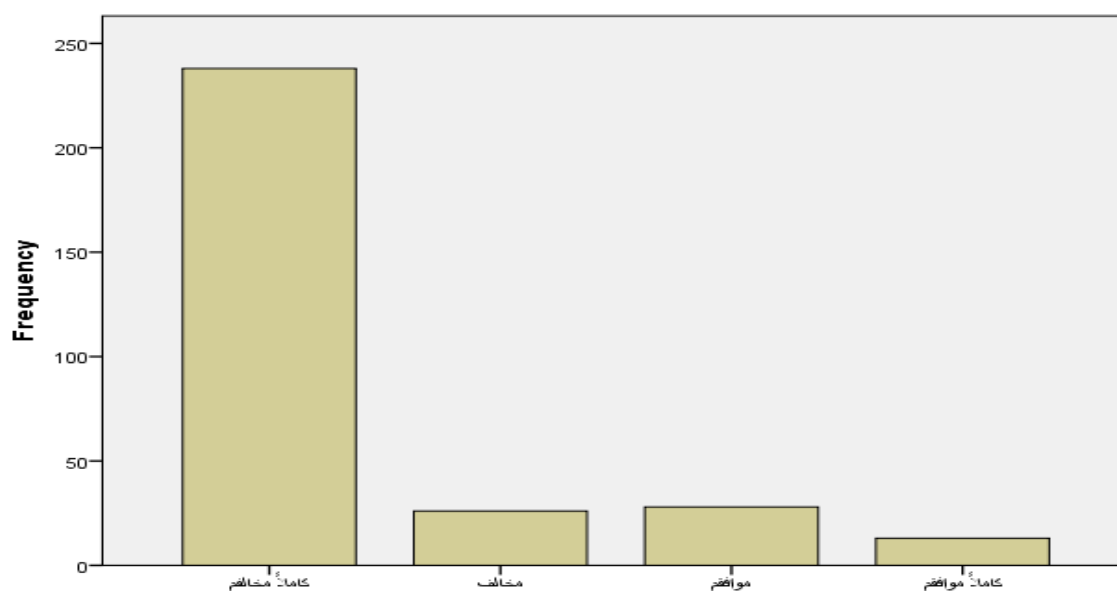

نمودار ۴-۵۱: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال بیست و چهارم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جدول ۴-۵۵: نتایج توصیفی فراوانی و میزان درصد پاسخگویی به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

گزینه ها	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کاملاً مخالفم	238	78.0	78.0	78.0
مخالف	26	8.5	8.5	86.6
موافقم	28	9.2	9.2	95.7
کاملاً موافقم	13	4.3	4.3	100.0
کل	305	100.0	100.0	

نمودار ۴-۵۲: فراوانی تعداد پاسخگویان به پرسشنامه گرایش به مواد مخدر

همانطور که جدول و نمودار فوق نشان می دهد جهت سوال بیست و پنجم اکثراً به گزینه کاملاً مخالفم جواب داده اند.

جهت تحلیل سؤال سوم: میزان گرایش به مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۴ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟ از آزمون t تک نمونه استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۴-۵۶: نتایج آزمون t تک نمونه در ارتباط با میزان گرایش به مواد مخدر و روانگردان

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین فرضی	t	df	سطح معنی داری
گرایش به مواد	۳۰۵	۱/۶۰	۰/۵۹	۱/۵۰	۳/۰۸	۳۰۴	۰/۰۰۲

همانطور که نتایج جدول نشان می دهد متغیر گرایش به مواد به ترتیب با میانگین و انحراف معیار (۱/۶۰ و ۰/۵۹) از میانگین فرض (۱/۲۵۰) بزرگتر است که این تفاوت با مقدار $t=۳/۰۸$ ، $df=۳۰۴$ ، $P<۰/۰۱$ به احتمال ۹۹ درصد معنادار می باشد. از آنجاییکه میانگین متغیر گرایش به مواد (۱/۶۰) از میانگین فرض (۱/۵۰) بزرگتر است بنابراین می توان نتیجه گرفت که میزان گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان در سطح نسبتاً بالایی می باشد.

۴-۵- سوال چهارم: آیا بین میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟

جهت تحلیل این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول آمده است.

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد مخدر و روانگردان

جدول ۴-۵۷

متغیرها	ضریب همبستگی	گرایش به مواد
آگاهی از احکام فقهی	r	-۰/۱۸۷**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۱

$p<1\%$ **

یافته های جدول فوق نشان می دهد بین میزان آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد با مقدار ضریب همبستگی $r=-۰/۱۸۷$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معکوس و معنی دار است ($P<۰/۰۱$). بنابراین می توان نتیجه گرفت بین میزان آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بدین معنا که هر چه میزان آگاهی دانش

آموزان از احکام فقهی در زمینه مصرف و قاچاق مواد مخدر بیشتر باشد یا افزایش یابد گرایش آنان نسبت به مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان کاهش می یابد.

۴-۶- سوال پنجم: آیا بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟
جهت تحلیل این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول آمده است.

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد مخدر و روانگردان

جدول ۴-۵۸

متغیرها	ضریب همبستگی	گرایش به مواد
آگاهی از احکام حقوقی	r	-۰/۳۶۲**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰۵

**p<1%

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد با مقدار ضریب همبستگی $r = -0/362$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معکوس و معنی دار است ($P < 0/01$). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بدین معنا که هر چه میزان آگاهی دانش آموزان از احکام حقوقی در زمینه مصرف و قاچاق مواد مخدر بیشتر باشد یا افزایش یابد گرایش آنان نسبت به مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان کاهش می یابد.

۴-۷- سؤال ششم: آیا میزان آگاهی از احکام حقوقی و احکام فقهی می‌تواند گرایش به مواد را پیش‌بینی کند؟
جهت تحلیل این سؤال از آزمون رگرسیون گام به گام استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۴-۵۹: خلاصه الگوی رگرسیون آگاهی از احکام حقوقی و احکام فقهی برای پیش بینی گرایش به مواد

گام	متغیر	R	R ²	F	β	t	سطح معنی داری
۱	آگاهی از احکام حقوقی	۰/۳۶۲	۰/۱۲۹	۴۵/۸۳	** -۰/۳۶۲	-۶/۷۷	۰/۰۰۰

**p<1%

جدول فوق نشان می‌دهد که فقط آگاهی از احکام حقوقی، به تنهایی توانسته ۱۲/۹ درصد تغییرات گرایش به مواد را پیش بینی کند ضریب بتای استاندارد نیز نشان می‌دهد که در معادله‌ی رگرسیون، متغیر آگاهی از احکام حقوقی دارای ضریب بتای -۰/۳۶۲ می‌باشند. بنابراین نتایج رگرسیون بیانگر اینست که آگاهی از احکام حقوقی بر گرایش به مواد با مقدار R² تعدیل شده (۰/۱۲۹) تاثیر بگذارد و آن را پیش بینی کند.

فصل پنجم

نتیجه گیری و پیشنهادات

هدف پژوهش حاضر تبیین رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی حقوقی قاچاق و مصرف مواد مخدر و روانگردان با میزان گرایش به استفاده از مواد مذکور است و با توجه به پیشینه نظری عملی مطرح شده، تعدادی سؤال مطرح گردیده که در این فصل به بحث و تفسیر در ارتباط با سؤالات پژوهش پرداخته شد. در پایان پیشنهادات کاربردی و پژوهش و محدودیت ها ارائه می شود.

داده های جمع آوری شده مربوط به سؤالات توسط نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته...

۵-۱- یافته های پژوهش و تحلیل نتایج

با توجه به تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از هر سؤال یافته ها و تحلیل نتایج سؤالات به تفکیک ارائه می گردد.

۵-۱-۱- بحث و تفسیر سوال اول: میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

جهت تحلیل سؤال فوق از آزمون t تک نمونه استفاده گردید که نتایج نشان داد که متغیر آگاهی از احکام فقهی به ترتیب با میانگین و انحراف معیار ($2/40$ و $0/41$) از میانگین فرض (2) بزرگتر بود که این تفاوت با مقدار $t=17/08$ ، $df=304$ ، $P<0/01$ به احتمال 99 درصد معنادار بود. از آنجاییکه میانگین متغیر آگاهی از احکام فقهی ($2/61$) از میانگین فرض (2) بزرگتر است بنابراین می توان نتیجه گرفت که میزان آگاهی از احکام فقهی در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان در سطح بالایی می باشد.

۵-۱-۲- بحث و تفسیر سوال دوم: میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

جهت تحلیل این سؤال از آزمون t تک نمونه استفاده گردید که نتایج نشان می دهد متغیر آگاهی از احکام حقوقی به ترتیب با میانگین و انحراف معیار ($2/61$ و $0/49$) از میانگین فرض (2) بزرگتر است که این تفاوت با مقدار $t=21/76$ ، $df=304$ ، $P<0/01$ به احتمال 99 درصد معنادار می باشد. از آنجاییکه میانگین متغیر آگاهی از احکام حقوقی ($2/61$) از میانگین فرض (2) بزرگتر است بنابراین می توان نتیجه گرفت که میزان آگاهی از احکام حقوقی در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان در سطح بالایی می باشد.

۵-۱-۳- بحث و تفسیر سوال سوم: میزان گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان چقدر است؟

جهت تحلیل این سؤال از آزمون t تک نمونه استفاده گردید که نتایج نشان می دهد متغیر گرایش به مواد به ترتیب با میانگین و انحراف معیار ($1/60$ و $0/59$) از میانگین فرض ($1/250$) بزرگتر است که این تفاوت با مقدار $t=3/08$ ، $df=304$ ، $P<0/01$ به احتمال 99 درصد معنادار می باشد. از آنجاییکه میانگین

متغیر گرایش به مواد (۱/۶۰) از میانگین فرض (۱/۵۰) بزرگتر است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که میزان گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان در سطح نسبتاً بالایی می‌باشد.

۵-۱-۴- بحث و تفسیر سوال چهارم: آیا بین میزان آگاهی از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟

جهت تحلیل این سوال از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که یافته‌های فوق نشان می‌دهد بین میزان آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد با مقدار ضریب همبستگی $r = -0.187$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معکوس و معنی دار است ($P < 0.01$). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین میزان آگاهی از احکام فقهی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

۵-۱-۵- بحث و تفسیر سوال پنجم: آیا بین میزان آگاهی از احکام حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه وجود دارد؟

جهت تحلیل این سوال از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که یافته‌های فوق نشان می‌دهد بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد با مقدار ضریب همبستگی $r = -0.362$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معکوس و معنی دار است ($P < 0.01$). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین میزان آگاهی از احکام حقوقی و گرایش به مواد در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

۵-۱-۶- بحث و تفسیر سؤال ششم: آیا میزان آگاهی از احکام حقوقی و احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردان می‌تواند گرایش به مواد مذکور را پیش‌بینی کند؟

جهت تحلیل این سؤال از آزمون رگرسیون گام به گام استفاده گردید که یافته‌های فوق نشان می‌دهد که فقط آگاهی از احکام حقوقی، به تنهایی توانسته ۱۲/۹ درصد تغییرات گرایش به مواد را پیش‌بینی کند ضریب بتای استاندارد نیز نشان می‌دهد که در معادله‌ی رگرسیون، متغیر آگاهی از احکام حقوقی دارای ضریب بتای -0.362 می‌باشند. بنابراین نتایج رگرسیون بیانگر اینست که آگاهی از احکام حقوقی بر گرایش به مواد با مقدار R^2 تعدیل شده (۰/۱۲۹) تاثیر بگذارد و آن را پیش‌بینی کند.

۵-۲- خلاصه و نتیجه گیری

در خصوص حکم تکلیفی و حکم وضعی، گروهی از فقها، نفس مواد مخدر را ملاک قرار داده و آنها را در حکم سموم مهلکه دانسته و احکام آن را بر مخدرات جاری کرده‌اند. برخی، آثار شخصی و اجتماعی مواد مخدر را مد نظر قرار داده و از باب ضرر شخصی و افراد اجتماعی درباره آن حکم کرده و فتوی داده‌اند. در هر حال چه نفس مواد مخدر و چه آثار مترتبه را ملاک قرار دهیم، می‌توان هر یک از موضوعات فوق را از مصادیق و صغریات یک یا چند قاعده فقهی تلقی نمود.

در این تحقیق آگاهی فقهی و حقوقی در زمینه مواد مخدر در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر بررسی گردید و میزان این آگاهی با میزان گرایش به سمت مواد را ارزیابی می کند نتایج حاصل از سؤالات مطرح شده در این پژوهش نشان می دهد که احکام فقهی و حقوقی در خصوص مواد مخدر و روانگردانها در ایران از جایگاه با اهمیتی برخوردار است چرا که نظام حقوقی ایران برگرفته از احکام فقهی و اسلامی بوده و بر اساس احکام فقهی مواد مخدر به هر شکل و صورت اعمم از استفاده و قاچاق آن حرام است و مصرف کنندگان و تمام کسانی که دست اندر کار پخش و گسترش آن به هر نحو باشند کار آنها حرام محسوب می شود.

در واقع می توان نتیجه گرفت که هرچه سطح آگاهی دانش آموزان از احکام فقهی و حقوقی مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردانها بیشتر باشد باعث می شود که اصلاحات کلی جامعه نیز در سطح بالاتری قرار گیرد.

در واقع با توجه به اهمیتی که دانش آموزان دختر در آینده جامعه دارند می توانند نقش حیاتی در جلوگیری از بروز جرائم مربوطه داشته باشند و بر کاهش آن تاثیر گذاشته سالم سازی اجتماع کمک موثری نمایند.

لذا آگاه نمودن دانش آموزان از احکام و قوانین مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگردانها در جلوگیری از این جرائم تاثیر دارد و به هر میزان که سطح آگاهی دانش آموزان با تعامل با روحانیون و علمای دینی بیشتر و دوره های فقهی در مدارس برای آنان فراهم گردد باعث خواهد شد که مضرات و کاهش مصرف و قاچاق مواد مخدر دیگر سطوح جامعه انتقال پیدا کرده و تاثیر گذار باشد.

لازم به ذکر است پژوهش حاضر حاصل تحلیل ها و نتایج آماری بدست آمده از دو موضوع اصلی است که عبارتند از:

۱- میزان آگاهی از احکام فقهی و احکام حقوقی در زمینه مواد مخدر در بین دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان.

۲- رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی و حقوقی در زمینه مواد مخدر با گرایش به سمت مواد مخدر در بین دانش آموزان مذکور می باشد.

در اینجا به سنجش مقایسه ای و ذکر وجوه مشترک با برخی مباحث (پایان نامه، مقالات) مشابه با این موضوع حاضر پرداخته می شود.

یکی از سوالات اصلی در این تحقیق رابطه میزان آگاهی از احکام فقهی - حقوقی مواد مخدر و روانگردان با میزان گرایش نسبت به آن در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان است. و نتایج بدست آمده از تحلیل این مسئله و یافته های موجود نشان می دهد که بین میزان آگاهی از احکام فقهی و حقوقی مواد مخدر و روانگردان و گرایش به سمت مواد مخدر در بین دانش آموزان ۱۷ ساله دختر ناحیه ۲ زاهدان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بدین معنا که هرچه میزان آگاهی دانش آموزان از احکام فقهی و حقوقی در زمینه مصرف و قاچاق مواد مخدر بیشتر باشد گرایش آنان به سمت مواد مخدر کاهش می یابد.

در پایان نامه کارشناسی ارشد آقای لال محمد نصرتی، زمستان ۹۴ با عنوان «بررسی فقهی خرید و فروش مواد مخدر با نگاهی به میزان آگاهی معلمان شهرستان فنوج از آن» به موضوعاتی از قبیل:

۱- میزان آگاهی معلمان شهرستان فنوج از احکام فقهی خرید و فروش مواد مخدر و تاثیر آن بر کاهش این جرایم. ۲- آگاه نمودن قشر فرهنگی شهرستان فنوج از احکام و قوانین خرید و فروش مواد مخدر و تاثیر آن بر جرایم مربوطه پرداخته شده است که نتایج حاصل از این موضوعات به ترتیب بیانگر این موضوع است که: ۱- بین آگاهی معلمان شهرستان فنوج از احکام فقهی و کاهش جرایم خرید و فروش مواد مخدر رابطه معناداری وجود دارد. ۲- بین آگاه نمودن قشر فرهنگی شهرستان فنوج از احکام و قوانین خرید و فروش مواد مخدر در جلوگیری از این جرایم رابطه معناداری وجود دارد.

که این مشابهت در نتیجه گیری، بین پژوهش حاضر و پژوهش آقای نصرتی بیانگر آن است که بین آگاهی از احکام فقهی و حقوقی با کاهش جرایم و گرایش به سمت مواد رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

به این معنی که هر چه آگاهی افراد از احکام فقهی مصرف و قاچاق مواد مخدر بیشتر باشد همه جرایم مربوطه کاهش یافته و هم گرایش به سمت مواد کاهش می یابد. لذا موضوع آگاهی دادن و بالا بردن اطلاعات افراد و در کاهش جرایم و عدم گرایش به سمت مواد مخدر بسیار کار ساز و موثر است. همچنین از جمله موضوعات مشابه دیگر می توان به موضوع مقاله «بررسی اثر بخشی آموزش بر آگاهی و نگرش نسبت به سوء مصرف مواد در پرسنل شرکتهای پتروشیمی منطقه پارس جنوبی» (فرامرزی کشکولی تابستان ۱۳۸۵) اشاره کرد.

همانطور که در تحقیق حاضر بین میزان آگاهی از احکام فقهی و حقوق و گرایش به مواد مخدر رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. تحقیقات مقاله مذکور نیز نشان داده است که تاثیر آموزش بر روی

آگاهی و نگرش پرسنل یاد شده نسبت به سوء مصرف مواد از نظر آماری معنا دار است. یعنی هر چه میزان آموزش بیشتر باشد. آگاهی و نگرش نسبت به سوء مصرف مواد نیز بیشتر است.

در پژوهش حاضر با توجه به اینکه محقق مدت زمانی را صرف جمع آوری اطلاعات نموده و طی جلسات متعدد از نقطه نظرات کارشناسان ذیربط استفاده نموده است و با توجه به نتایج حاصل از نقش مهم آموزش و آگاهی دادن و بالا بردن اطلاعات افراد جامعه که در پژوهشهای مشابه بدست آمده لذا در ادامه پیشنهادات تحقیق در قالب پیشنهاداتی مبتنی بر یافته های تحقیق و پیشنهاداتی جهت تحقیقات آتی برای رفع معضل اعتیاد و مواد مخدر ارائه می گردد.

۵-۳- پیشنهادات بر اساس یافته های پژوهش

بر اساس نتایج حاصل از سوال اول و دوم میزان آگاهی دانش آموزان مورد نظر از احکام فقهی و حقوقی پیشنهاد می گردد. به منظور بالاتر بردن سطح آگاهی از احکام فقهی نسبت به برگزاری کارگاه های آموزشی فقهی توسط روحانیون و علمای دینی اقدامات لازم صورت گردید و حضور خانواده ها و دوستان دانش آموزان نیز در این جلسات بلامانع باشد.

همچنین پیشنهاد می گردد به منظور بالاتر بردن سطح آگاهی از احکام حقوقی کارگاه هایی توسط افراد حقوقدان یا قضات دادگستری ها یا وکلا در مدارس فراهم شده و در صورت امکان از خانواده های دانش آموزان برای شرکت در این کلاسها دعوت به عمل آید. تا قوانین و احکام جزایی، مجازاتها، انواع جرم در زمینه های مصرف و قاچاق مواد مخدر و روانگرد تشریح شود.

بر اساس نتایج حاصل از سؤال سوم، میزان گرایش کلی دانش آموزان به مواد مذکور، نظر به اینکه می توان یکی از دلایل گرایش به سمت مواد مخدر را ترک تحصیل دانش آموزان از مدرسه دانست بنابراین پیشنهاد می گردد تا تدابیری اندیشیده شود که از نظر عاطفی دانش آموزان تامین شده و یا عواملی که باعث طرد فیزیکی یا روانی دانش آموزان از مدرسه می باشد. تضعیف یا از بین برود.

برخی از پیشنهاداتی که جهت جذب دانش آموزان به مدرسه و در نتیجه عدم گرایش به مواد مذکور خواهد شد و از طرفی باعث ایجاد انگیزه برای دانش آموزان می شود عبارتند از: ۱- از بین بردن انگیزه های منفی از درس، معلم و مدرسه در دانش آموزان ۲- ایجاد فضای مناسب در مدرسه از نظر عاطفی، جسمی، روحی و

۳- بالا بردن ویژگیهای شخصیتی روانی مثبت در دانش آموزان ۴- بالا بردن عزت نفس دانش آموزان ۵- آموختن توانایی نه گفتن ۶- عدم سختگیری از طرف معلمان ۷- عدم تکالیف دشوار و امتحانات

سخت و مکرر ۸- عدم تبعیض در بین دانش آموزان. ۹- تغییر و تحول در فضای فیزیکی مدرسه فراهم نمودن محیطی آرام و پر نشاط و سرگرم کننده برای دانش آموزان ۱۰- عدم بکار بردن قواعد خشک دانش آموزی و تربیتی ۱۱- استفاده از فعالتهای جذاب و فوق برنامه نه تکراری و خسته کننده برای دانش آموزان.

بر اساس نتایج حاصل از سؤال چهارم رابطه میزان گرایش دانش آموزان دختر ۱۷ ساله ناحیه ۲ زاهدان با توجه به میزان آگاهی آنان از احکام فقهی.

پیشنهاد می گردد تا شرایطی بوجود آید تا میزان آشنایی با احکام فقهی در زمینه مصرف قاچاق مواد مخدر فراهم گردد. به عنوان مثال گنجاندن مسائل دینی و احکام فقهی در زمینه مواد مخدر در کتب درسی و برگزاری کلاسهای ضمن خدمت برای معلمان به هدف آموزش معلمان برای جلوگیری از گرایش دانش آموزان به سمت مواد. همچنین یادآوری حرمت مصرف و قاچاق مواد مذکور. تا احکام فقهی در زمینه مواد مخدر با زندگی و نحوی درآمدزایی و امرار معاش خانواده ها عجین شود و نسبت به اجرای احکام فقهی تدابیر بهتری اندیشیده شده و نتیجه بهتر و ثمر بخش تری داشته باشد. تا با افزودن میزان آگاهی تمام اقشار از احکام فقهی گرایش به سمت مواد کاهش یابد.

براساس نتایج حاصل از سوال پنجم رابطه میزان گرایش به سمت مواد با توجه به میزان آگاهی از احکام حقوقی پیشنهاد می گردد.

اردوهای چند ساعته از طرف مدارس از مراکز بازپروری و زندان ها برگزار گردد تا دانش آموزان از نزدیک به عواقب نا فرجام و پر خطر مصرف و یا قاچاق مواد مخدر و روانگرداها پی برده و چنانچه درصد کمی در افکار و اذهان نوجوان یا جوان فکر گرایش به سمت مواد باشد ، از ذهن آنان زدوده شود.

۵-۴- پیشنهاداتی برای پژوهش گران آینده

۱-انتخاب نمونه بزرگتر در انجام پژوهش های بعدی به منظور دستیابی به نتایج گسترده تر جهت تعمیم پذیری بیشتر یافته ها.

۲-انجام پژوهش های مشابه در مناطق مختلف کشور و مقایسه نتایج آن با پژوهش حاضر

۵-۵- پیشنهاداتی کلی برای رفع معضل اعتیاد و مواد مخدر

مواد مخدر یک تهدید چند وجهی است و برای مهار آن وسیعی در عدم گرایش به سمت آن، فعالیتهای فرهنگی و اجتماعی در اولویت قرار دارند. برخی پیشنهادات در این زمینه:

۱- آگاهی رسانی دقیق و هدفمند. به عنوان مثال گنجاندن مسائل و مشکلات مربوط به مواد مخدر در کتب درسی دانش آموزان و واحدهای درسی دانشگاهی

۲- تربیت سفیران پیشگیری از اعتیاد در جامعه

۳- پر رنگ کردن نقش رسانه در این زمینه

۴- برقراری مشاغل و در آمد منایب برای جوانان (رفع معضل بیکاری)

۵- فراهم کردن شرایط عادلانه تحصیلی برای تمامی اقشار

۶- برنامه ریزی برای اوقات فراغت نوجوانان

۷- پاکسازی امکان تجمع جوانان از وجود عوامل توزیع و دست اندر کاران فروش مواد مخدر

۸- تقویت پلیس و آموزش نیروهای مجرب

۹- تشدید برخورد با سوداگران مرگ

۱۰- کنترل بیشتر مرزها و مبادی ورودی مواد مخدر و روانگردان

۵-۶- محدودیت های تحقیق

در تمام تحقیقاتی که صورت می گیرد، محدودیت ها جز لاینفک تحقیق هستند زیرا همین محدودیتها هستند که زمینه را برای تحقیقات آتی و جدید فراهم می سازد. این تحقیق از این قاعده مستثنی نمی باشد.

از مشکلات دیگر عدم دسترسی به منابع و مآخذ مرتبط به موضوع در کتابخانهها، دانشگاه ها و سایر سازمانهای کشور می باشد. جمع آوری مطالب جهت تکمیل فصل دوم با صرف مدت زمان بسیاری همراه بود. همچنین اطلاعات مربوط به داده های فصل چهارم جمع آوری فصل چهارم با مشکلات زیادی همراه بود و موجب طولانی شدن زمان انجام تحقیق شد.

منابع

قرآن کریم.

۱. اردبیلی، محمد علی، ۱۳۸۵، **حقوق جزای عمومی**، چاپ اول، تهران، ناشر میزان.
۲. -، ۱۳۷۷، **رساله جرائم و مجازات ها**، چاپ سوم تهران، ناشر میزان.
۳. اسدافروز، محمدتقی، ۱۳۸۷، **ریشه یابی اعتیاد و ترک ماده مخدر**، ناشر کوشا مهر، چاپ اول.
۴. اسعدی، احمد، ۱۳۹۱، **بررسی تحلیل پاره ای از مجازات های جرائم مرتبط با مواد مخدر**، (پایان نامه).
۵. اسعدی، حسن، ۱۳۷۲، **دو مشکل مهم جهانی در آستانه قرن بیستم**، چاپ اول تهران، ناشر مولف.
۶. -، ۱۳۸۲، **پژوهش بنیادی در مورد مواد مخدر**، تهران، ناشر مولف.
۷. انصاری، رمضان، ۱۳۷۲، **جرم شناسی تهران**، ناشر مولف، موسسه انتشارات بعثت.
۸. آخوندی، محمود، شهریور ۷۹، **آیین دادرسی کیفری**، جلد ۴، چاپ اول، ناشر اشراق.
۹. باصری، علی اکبر، ۱۳۸۴، **پژوهش علمی- کاربردی درباره مواد مخدر**، ناشر وفاق، چاپ اول.
۱۰. -، ۱۳۸۶، **سیاست جنایی داخلی و بین المللی مواد مخدر**، ناشر خرسندی، چاپ اول.
۱۱. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۸۸، **وسیط در ترمینولوژی حقوق**، ناشر گنج دانش، چاپ دوم.
۱۲. جمالی، محمدرضا، ۱۳۸۸، **راهکارهای درمان اعتیاد**، ناشر مرسل، چاپ اول.
۱۳. حسن پور، منصور، ۱۳۸۵، **علل اجتماعی - روانی اعتیاد جوانان**، ناشر مهر امیرالمومنین، چاپ اول.
۱۴. دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، ۱۳۷۷، **همایش ابعاد بین المللی مواد مخدر در زمینه مسائل قضایی**، ناشر: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول.
۱۵. رحمدل، منصور، ۱۳۸۳، **حقوق کیفری مواد مخدر**، ناشر میثاق عدالت، چاپ اول.
۱۶. رفیعی، حسن و همکاران، ۱۳۸۷، **روش های تحقیق بین رشته ای در اعتیاد و سایر مشکلات و انحرافات آسیبهای اجتماعی**، ناشر دائره، چاپ اول.
۱۷. زارعت، عباس، اسفند ۱۳۸۶، **حقوق کیفری مواد مخدر**، ناشر ققنوس، چاپ اول.
۱۸. زرانی، فریبا، ۱۳۸۵، **طرح جامع پیشگیری از مصرف مواد در دانشگاهها**، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول.
۱۹. ساکی، محمدرضا، ۱۳۸۰، **جرایم مواد مخدر از دیدگاه حقوق داخلی و حقوق بین الملل**، ناشر خط سوم، چاپ اول.
۲۰. -، ۱۳۹۰، **جرایم مواد مخدر و روانگردان از دیدگاه علوم جنایی**، انتشارات جنگل، چاپ سوم.
۲۱. سلمان آرا، حبیب الله، ۱۳۷۵، **کانون فضیلت**، ناشر بشیر، چاپ اول.
۲۲. صفری و دیگران، جواد، ۱۳۸۷، **سراب، کراک، ناشر دعوت**، چاپ اول.
۲۳. طباطبائی، محمدحسین، ۱۳۹۳، **المیزان**، قم.
۲۴. طوسی، محمدابن حسن، ۱۳۵۰، **تهذیب الاحکام**، ناشر دارالکتب اسلامی، تهران.
۲۵. کار، مهرانگیز، ۱۳۶۹، **بچه های اعتیاد**، ناشر روشنگران، چاپ اول.

۲۶. کاشانی، ملک المورخین، ۱۳۸۷، **مختصر جغرافیای کاشان**، ناشر مرسل، چاپ اول.
۲۷. کاکویی، عیسی، ۱۳۸۵، **گامی در شناخت مواد مخدر و روانگردان**، ناشر دانشگاه علوم انتظامی - معاونت پژوهش، اداره چاپ و نشر، چاپ اول.
۲۸. کرمی نیا، محمد علی، ۱۳۷۹، **اعتیاد دختران و پسران**، (هشدارهای پیشگیرانه به جوانان درباره خطر اعتیاد، ناشر جمال، چاپ دوم.
۲۹. گلپایگانی، محمدرضا، **فقه گلپایگانی**، ناشر دارالقرآن کریم، قم.
۳۰. گلدوزیان، ایرج، ۱۳۷۰، **حقوق جزای عمومی**، ناشر دانشگاه تهران.
۳۱. گنابادی، محمد، ۱۳۹۳، **مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر**، (پایان نامه).
۳۲. محقق، محمد، ۱۳۸۹، **تحلیل فقهی و حقوق مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر و روان گردان**، (پایان نامه).
۳۳. محمدی و دیگران، مسعود، ۱۳۸۳، **آسیب شناسی روانی سوء مصرف مواد مخدر**، ناشر آینه کتاب، چاپ اول.
۳۴. محمدی، کوروش، ۱۳۸۷، **مواد مخدر و اعتیاد به آن**، انواع سبب شناسی، پیشگیری، ناشر هنرهای زیبا، چاپ اول.
۳۵. مرتضوی، سعید، ۱۳۸۸، **قاجاق مواد مخدر و روانگردان**، ناشر مجد، چاپ اول.
۳۶. موسوی، سید حسن، ۱۳۸۹، **مواد مخدر صنعتی و نوین و پیامدهای اجتماعی آن**، ناشر شلاک، چاپ اول.
۳۷. میرمحمد، صادقی، حسین، ۱۳۷۷، **حقوق جزای بین الملل**، مقاله ی هفتم، تهران، نشر میزان.
۳۸. نجفی ایرند آبادی، علی حسین، ۱۳۷۰، **مقاله پیشگیری از بزهکاری**، مجموعه مقالات ۳۰ کنگره استانی پیشگیری از اعتیاد، ناشر ناردیس، چاپ اول.
۳۹. نراقی، حسن، ۱۳۶۵، **تاریخ اجتماعی کاشان**، انتشارات علمی فرهنگی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، چاپ دوم.
۴۰. نصرتی، لال محمد، ۱۳۹۴، **بررسی فقهی خرید و فروش مواد مخدر با نگاهی به میزان آگاهی معلمان شهرستان فنوج از آن**، (پایان نامه).
۴۱. نقیبی، خسرو، ۱۳۸۳، **تشخیص و درمان اعتیاد**، ناشر فرهنگ مردم، چاپ دوم.
۴۲. یحیی زاده، اسماعیل، ۱۳۸۸، **اعتیاد، اعتیاد - درمان**، ناشر پرشکوه، تهران، چاپ اول.

منابع لاتین

43. American Handy Learner's Dictionary (Jangle Publications)
44. Oxford elementary learner's dictionary of English. edited by (shirly burridge)

پیوست ها:

بسمه تعالی

دانش آموز گرامی: با سلام

این پرسشنامه جهت تحقیق دانشگاهی می باشد و هیچگونه ارتباطی با عملکرد تحصیلی شما ندارد. خواهشمند است با کمال دقت و صداقت به سوالات پاسخ دهید.

ردیف	سوالات (احکام فقهی)	جواب است	نمی دانم	اشکالی ندارد
۱	کشت خشاش از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۲	تولید مواد مخدر صنعتی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۳	تولید داروهای روانگردان در آزمایشگاه های صنعتی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۴	نگهداری مواد مخدر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۵	نگهداری داروهای روانگردان از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۶	حمل و نقل مواد مخدر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۷	حمل و نقل داروهای روانگردان از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۸	توزیع و فروش مواد مخدر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۹	توزیع و فروش داروهای روانگردان غیردارویی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۱۰	ایجاد مراکز جهت ارائه خدمت و ابزار برای سهولت تولید و توزیع و مصرف مواد مخدر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۱۱	ایجاد مراکز جهت ارائه خدمت و ابزار برای سهولت تولید و توزیع و مصرف روانگردان های غیردارویی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۱۲	مصرف مواد مخدر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۱۳	مصرف داروهای روانگردان غیردارویی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۱۴	معاملات و قراردادهای در خصوص مواد مخدر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			
۱۵	معاملات و قراردادهای در خصوص داروهای روانگردان از نظر شرعی چه حکمی دارد؟			

ردیف	سوالات (احکام حقوقی)	جرم است	نمی دانم	اشکالی ندارد
۱	کشت خشک و کولا از نظر حقوقی چه حکمی دارد؟			
۲	کشت شاهدانه به منظور تولید مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیر دارویی چه حکمی دارد؟			
۳	تولید و ساخت انواع مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۴	صادرات و واردات انواع مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۵	خرید و فروش و توزیع انواع مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۶	نگهداری و حمل انواع مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۷	دایر کردن یا مدیریت مکان برای استعمال مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۸	ساخت و تولید ابزار و وسایل مربوط به ساخت و استعمال مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۹	خرید و فروش و نگهداری انواع مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۱۰	پناه دادن به متهمان یا محکومان مواد مخدر و یا روانگردان های صنعتی غیردارویی که تحت تعقیب هستند یا دستگیر شده اند چه حکمی دارد؟			
۱۱	از بین بردن یا مخفی کردن دلایل جرم مجرمان مواد مخدر و روانگردان های صنعتی غیردارویی چه حکمی دارد؟			
۱۲	قرار دادن مواد مخدر یا روانگردان های غیردارویی در محلی به قصد متهم کردن دیگری چه حکمی دارد؟			

ردیف	سوالات (گرایش)	مخالفم کاملاً ۰	مخالفم ۱	موافقم ۲	موافقم کاملاً ۳
۱	اغلب از مشکلات خوابیدن رنج می برن.				
۲	رفاقت با افرادی که مواد مخدر مصرف می کنند اشکالی ندارد.				
۳	شرط بندی کردن را دوست دارم، حتی اگر وضع مالی ام خوب نباشد.				
۴	در دوران نوجوانی بدون اجازه والدین مقداری پول از آنها برداشتم.				
۵	اگر آدم در حد کمی مواد مخدر مصرف کند که معتاد نشود، اشکالی ندارد.				
۶	سابقه فرار از منزل (دوران کودکی یا نوجوانی) دارم.				
۷	مواد مخدر خواص مفیدی هم دارند.				
۸	مایلم حداقل یک بار مصرف مواد مخدر را تجربه کنم.				
۹	در دوران نوجوانی دزدی جزئی داشته ام.				
۱۰	مصرف حشیش اعتیادآور نیست.				
۱۱	آدمی که مشکلات زیادی در زندگی دارد، مجبور است به مواد مخدر روی آورد.				
۱۲	اگر دوستان یا همکارانم از من درخواستی داشته باشند، نمی توانم آن را رد کنم.				
۱۳	هدف خاصی در زندگی ندارم.				
۱۴	برای تسکین برخی دردهای جسمی بد نیست از مواد مخدر استفاده شود.				
۱۵	آنانقدرها که می گویند مصرف مواد مخدر مشکل ساز نیست، فقط بستگی به خود فرد دارد.				
۱۶	وقتی بر اثر مشکلات زندگی خیلی ناراحت می شوم دوست دارم دارویی بخورم تا بیخیال شوم.				
۱۷	قبلاً گاهی پیش آمده که در خوش گذرانی زیاده روی کرده ام.				
۱۸	حس کنجکاوی می گوید برای یک بار هم که شده مزه مواد مخدر را بچشم.				
۱۹	بنظرم مصرف یکی دو بار مواد مخدر اشکالی ندارد.				
۲۰	بنظرم مصرف تریاک و حشیش مثل اعتیاد به چای یا از این قبیل است.				

				در کل آدم "تعارفی" هستم.	۲۱
				کسی که الکل مصرف می کند کمتر آلوده به مواد مخدر می شود.	۲۲
				کسی که چند بار بصورت تفریحی مواد مخدر مصرف کند می تواند براحتی آن را کنار بگذارد.	۲۳
				کشید سیگار را بد نمی دانم.	۲۴
				وقتی در یک جشن یا جمع دوستان قرار می گیرم، دوست دارم با مصرف بعضی موادی که کمتر اعتیاد آورند شادی خود را چند برابر کنم.	۲۵

Abstract

Present research entitles the relationship between awareness of legal-jurisprudential judgments about smuggling and drug and psychotropic substances use and tendency toward using mentioned drugs among 17 aged girl students in area 2 of zahedan. Its main question is as follows: how much is the amount of awareness of legal-jurisprudential judgments about smuggling and drug and psychotropic substances among mentioned students? And its hypothesis is: student's awareness from legal-jurisprudential judgments about smuggling and using drug and psychotropic substances is relatively low. This research aims to recognize the awareness amount of legal-jurisprudential judgments and also explain legal-jurisprudential viewpoints about using and smuggling mentioned substances. Research method classifies as applied and the method of collecting descriptive data is correlation. Correlation and multiple regression methods were used for doing statistical tests and a questionnaire was used for collecting information. Statistical population: 17 aged girl students of area 2 zahedan in academic year 95-96. The sample size is considered 305 people using classified random sampling method. Research findings show that awareness of 17 aged girl students of zahedan, area 2 from legal-jurisprudential judgments about smuggling and using drugs and psychotropic substances are in high level and tendency toward mentioned substances among students is in medium level. And there is a reverse and significant relationship between high awareness of students from legal-jurisprudential judgments about using and smuggling drugs and their tendency toward drugs.

Key words: Drugs, legal judgments, jurisprudential, judgments, students' awareness, psychotropic, substances.

Islamic Azad University
Zahedan Branch
Law school and political science, theology group
Thesis for master's Degree « M.A.»
Tendency: religious jurisprudence and basis of Islamic law

Title:

**The Relationship between Awareness of
Jurisprudential-Legal Judgments About Smuggling
and Drug Use and Psychedelic with Tendency toward
Using Above – Mentioned Drugs (Case Study of
Female Students Aged 17 In Zahedan, Area2)**

Supervisor:

Dr. Mohammadreza Keikha

Advisor:

Dr. Afsaneh Marzieh

By:

Marzieh Askari

June 2017